

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

EĞİTİM FAKÜLTESİ VE HUKUK FAKÜLTESİ 1.VE 4. SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK TUTUMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şulehan KIRAÇ

Malatya-2019

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

EĞİTİM FAKÜLTESİ VE HUKUK FAKÜLTESİ 1.VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK TUTUMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şulehan KIRAÇ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hasan AYDEMİR

Malatya-2019

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Şulehan GÜRKAN KIRAÇ tarafından hazırlanan “Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik yutumları” başlıklı bu çalışma, 22.03.2019 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yalçın KARALI

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Hasan AYDEMİR

ONAY

...../...../2019

Doç. Dr. Niyazi ÖZER
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Hasan AYDEMİR' in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Şulehan KIRAÇ

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma süresince bana destek olan kişilere teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın başlangıcından tamamına kadar olan süreçte kıymetli zamanını bana ayıran, araştırmanın yönlendirilmesinde ve geliştirilmesinde bilimsel katkısını eksik etmeyen değerli hocam ve tez danışmanım *Sayın Dr. Öğretim Üyesi Hasan AYDEMİR*' e göstermiş oldukları ilgi ve alakadan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma sürecinde görüş ve önerileri ile araştırmaya katkıda bulunan Sayın *Dr. Öğretim Üyesi Yalçın KARALI*' ya teşekkür ederim.

Araştırma verilerinin sağlanması süresince katkılarından dolayı İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi hocalarına ve öğrencilerine ayrıca *Abdulkadir Eriş İlkokulu yöneticilerine* teşekkür ederim.

Araştırma sürecimin tüm aşamalarında desteğini esirgemeyen kardeşim Dr. Gülşah GÜRKAN'a teşekkür ederim.

Bu araştırmayı yürütürken maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen daima yanımda olan ve beni yüreklendiren *AİLEM*' e teşekkür eder sevgi ve saygılarımı sunarım.

şulehan KIRAÇ

ÖZET

EĞİTİM FAKÜLTESİ VE HUKUK FAKÜLTESİ 1. VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK TUTUMLARI

KIRAÇ, Şulehan
Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hasan AYDEMİR
Mart-2019, XIV+113 sayfa

Çocuklar toplumların geleceğini oluşturmaktadır. Çocukluk dönemine özel bir ilgi gösterilmesi toplumların ihtiyacı haline gelmiştir. Çocukların istismara açık ve kendilerini koruma, geliştirme konusundaki yetersizlikleri çocuk hakları kavramını gündeme getirmiş, zaman içerisinde çocuğun korunması ve çocuğa yönelik hukuki düzenlemelerin oluşmasını ve gelişmesini beraberinde getirmiştir. Çocuk haklarına ilişkin bu gelişmelerin yanı sıra farklı araştırmaların yapılması toplumun tüm kesimlerinde farkındalık yaratmak adına önemlidir. Bu nedenle bu araştırmada eğitim fakültesi ve hukuk fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada örneklem alınmaya gidilmemiş, evrenin tamamı örneklem olarak alınmış ve evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmada elde edilen veriler normal dağılım göstermediğinden Non parametrik testler kullanılmıştır. İki kategorili değişkenler için Mann Whitney U-Testi, ikiden fazla kategorili değişkenler için ise Kruskall Wallis H-Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur. Araştırmada cinsiyet, sınıf düzeyi ve eğitim fakültesi öğrencilerinin bölüm türü değişkenlerine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarında farklılaşma bulunmuştur. Kardeş sayısı, mezun olunan lise türü, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba meslek durumu ve fakülte türü değişkenlerine göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında farklılaşma bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Hakları, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum, Çocuk Hakları Sözleşmesi

ABSTRACT

FACULTY OF EDUCATION AND FACULTY OF LAW 1ST AND 4TH GRADE STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS CHILD RIGHTS

KIRAÇ, Şulehan
Master Thesis, Inonu University, Institute of Educational Sciences
Department of Basic Education
Field of Classroom Education

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi. Hasan AYDEMİR
March-2019, XIV+113 pages

Children are the future of society. In this sense, there has been a need to Show special attention to childhood. Child maltreatment, lack of self-protection and development has brought the concept of children's rights, the protection of the child and the development of legal arrangements for the child to the agenda. In addition to these developments regarding child rights, conducting different studies is important in order to raise awareness in all segments of society. Therefore in this study which is based on with the aim of bringing different perspectives on the subject and educating and informing all parties about the issue, the attitudes of the faculty of law and the students of the education faculty towards children's rights were examined according to various variables. "Attitudes towards Children's Rights Scale" developed by Kepenekçi (2006) was used as data collection tool in the research. Sampling was not done in the study, the whole of the universe was taken as a sample and all the universe was tried to be reached. The survey model was used in the research and non-parametric tests were used because the data obtained in the research did not show a normal distribution. The Mann-Whitney U-Test was used for the two-category variables, and the Kruskal Wallis H-Test was used for variables with more than two categories. As a result of the research, students' attitudes towards children's rights were found to be high. In the research, there were differences in attitudes towards children's rights according to gender, class level and also by faculty type variables of education faculty students. There are no found differences in the attitudes of the students towards children's rights according to the number of siblings, the type of high school graduated, the level of parent education, the profession status of the parents and the faculty type.

Key Words: Child, children's rights, attitude towards children's rights, convention on the rights of the child

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ONUR SÖZÜ	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.2.1. Alt Problemler	5
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Varsayımlar	7
1.7. Tanımlar	7

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çocuk, Çocukluk Kavramı	9
2.2. Çocukluğun Tarihsel Gelişimi	11
2.3. Çocuk Hukuku	12
2.4. Çocuk Hakları	14
2.4.1. Çocuk Haklarının Önemi	17
2.4.2. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi	18
2.4.3. Çocuk Hakları Hakkında Bazı İstatistiksel Bilgiler	20
2.5. Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler.....	23

2.5.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi (1924)	23
2.5.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959).....	25
2.5.3. 1963 Türk Çocuk Hakları Bildirisi.....	27
2.5.4. 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi	27
2.5.5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Genel Özellikleri ve Amacı	30
2.6. İlgili Araştırmalar	31
2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	31
2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	42
2.6.3. Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi	51
2.7. Çocuk Hakları Eğitimi ve Önemi.....	52

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	55
3.2. Evren ve Örneklem	55
3.3. Veri Toplama Aracı	56
3.4. Verilerin Analizi	56

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri İle İlgili Bulgular	58
4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	62
4.3. İkinci Alt Probleme ilişkin Bulgular ve Yorum	67
4.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	69
4.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	70
4.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	71
4.7. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	72
4.8. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	73
4.9. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	74
4.10. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	75
4.11. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	76
4.12. On birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	77

BÖLÜM V
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	81
5.2. Öneriler	83
KAYNAKÇA.....	85
EKLER	94
EK 1. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği Kullanım İzni	94
EK 2. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)	95
EK 3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	96
EK 4. Araştırma ve Uygulama İzin Yazısı	113

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yurt İçi ve Yurt Dışı Araştırmalar ve Özellikleri	47
Tablo 2. Cinsiyet Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	58
Tablo 3. Sınıf Düzeyi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	58
Tablo 4. Mezun Olunan Lise Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	59
Tablo 5. Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	59
Tablo 6. Öğrencilerin Okuduğu Bölüm Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	60
Tablo 7. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	60
Tablo 8. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	61
Tablo 9. Öğrencilerin Anne Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	61
Tablo 10. Öğrencilerin Baba Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	62
Tablo 11. Eğitim ve Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeğinden Aldıkları Madde Puan Ortalamaları	63
Tablo 12. Eğitim ve Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılım	65
Tablo 13. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Genel Tutumlarına İlişkin Bulgular	66
Tablo 14. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	67
Tablo 15. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	69
Tablo 16. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Mezun Oldukları Lise Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Test Sonuçları	70
Tablo 17. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	71
Tablo 18. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Test Sonuçları	73

Tablo 19. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	74
Tablo 20. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	75
Tablo 21. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	76
Tablo 22. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	76
Tablo 23. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Bölüm Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	78
Tablo 24. Gruplar Arasındaki Farklılaşmanın Hangi Bölüm Türleri Arasında Olduğunu Belirten Sonuçlar.....	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin Orijinal Metni 25

Şekil 2. Bölümler Arası İkili Karşılaştırmaları Gösteren Şema 79

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
BMÇHS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇHTÖ	: Çocuk Hakları Tutum Ölçeği
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya yönelik problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Çocuklar kendilerini güvende hissedebilecekleri ve onlar için muhafaza edilmiş bir ortamda büyümeye ihtiyaç duyarlar. Çocuk haklarının korunması, kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde önemli ve önde gelen bir sorundur. Toplumların olgunlaşması ve sürekliliğinin sağlanmasında bir toplumun çocuğa verdiği değer, gelişmişliği ile paralel ilerler (Akyüz, 2000).

Çocuklar her türlü kötü davranışlara karşı korunmalıdır (Burt, 1979; Lansdown, 2000). Toplumdaki bütün bireyler çocukların istismar, sömürü ve şiddetten korunmasına katkı sağlamalıdır. Çocukların gereksinimlerinin ve sahip oldukları hakların uygulamaya taşınması önemlidir (Davis&Schwartz, 1987; Hallett, 2000; Wringe, 1985). Çocukların kimlik sahibi ve üretken bireyler olarak toplumun geleceğine katkı sağlayabilmesi için ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Acar, 2010). Çocuklar açısından uygun bir alan, çocuğun zihinsel ve fiziksel bakımdan korunacağı ve herhangi bir sağlık sorunu yaşamayacağı aynı zamanda diğer kişilerin haklarına saygı göstereceği ve göstermeye istekli olabileceği bir alandır. Çocuklar açısından muhafaza edilmiş bir ortamın çeşitli temel öğeleri bulunmaktadır (Bellamy, 2005). Bu öğeler şunlardır:

- Toplumdaki ailelerin ve toplumun diğer kurumlarının çocuğa yönelik algıları ve çocuğu korumaya yönelik gücü,
- Hükümetin bu konudaki net tavrı;
- Kanunlar ve uygulamalar;
- Bakış açıları ve gelenekler;
- Sivil toplum ve kitle iletişim araçlarını içine alan açık tartışma ortamı;
- Çocukların hayata dair öğrendikleri, bilgileri;

- Temel hizmetler;
- İstenmeyen davranışa maruz kalan çocuklara yönelik hizmetler;
- Olumsuz ve istenmeyen davranışlar için uygun takip, açık rapor ve kontrol sistemleri.

Tüm bu öğeler değerlendirildiğinde çocuklara yönelik uygun emniyetli bir ortamın anlamı, çocuklar için bakım, sağlık, eğitim ve çocuğun her yönden olgunlaşması için gerekli imkanların yaratılması; çocuk hakları konusunda duyarlı bir toplum oluşturulması; otoriteler tarafından kurallara uygun ve yönetimle ilgili sağlam bir zemin oluşturulması ve bunlara uygun hareket edilmesinin teminat altına alınması; istismar-ihmal gibi olumsuz vakaların zamanında takibi için gerekli mekanizmaların oluşturulup işlevselleştirilmesi ve bu bağlamda istikrarlı bir yaklaşımın ortaya konması demektir. Çocuk haklarının var olmasına yönelik yapılacak her uygulama birbirini desteklediği ölçüde başarılı olacak ve ancak duyarlı bir yaklaşımla çocuklara yönelik olumsuz davranışlar ortadan kaldırılabilecektir.

Çocuk hakları kavramı daha kapsamlı olan insan hakları hareketinden ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte son iki yüz yıldır sosyal, eğitim ve psikoloji alanları gibi farklı alanlarda yaşanan olaylardan etkilenmiştir. 1970’lerde çocukların özgürleşmesi akımıyla çocuk gelişimine yönelik farklı anlayışlar ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak çocuğun bağımlı bir birey olmasından çocuğun özerk, kendi başına yetebilen ve kendi kaderini belirleyebilen aktif katılım gösteren, yetişkin denetimindeki nesne olmaktan kurtarılması gibi yeni söylemler oluşmuştur. Bu değişim 1978-1979 yıllarında Birleşmiş Milletler’de çocukların haklarıyla ilgili hukuken bağlayıcılığı olan bir belge hazırlanmasına yönelik süreçte önemli bir rol üstlenmiştir. Bu belge Çocuk Hakları Sözleşmesi’dir (CRC) ve kabul edildiği gün (20 Kasım 1989) her yıl Uluslararası Çocuk Hakları Günü olarak kutlanmaktadır (Benedekt, 2014).

Çocuk hakları, tüm çocuklarının refah, huzur ve mutluluk içinde yaşamaları, istismar, sömürü ve ihmallerden temizlenmiş bir hayat sürmeleri ve olması gerektiği gibi sadece çocukluklarını yaşamaları için oluşturulmuş bir haklar dizisidir (Erbay, 2010). Yaşadığımız çağda, dünyada demokrasinin gerçek manada anlaşılabilmesi “İnsan Hakları” ve “Çocuk Hakları” gibi iki önemli kavramın geliştirilmesi ve hayata geçirilmesiyle sağlanabilir. İnsan haklarının çocuklara uyarlanmış bir parçası olarak var olan çocuk haklarının önemi gün geçtikçe artmaktadır. Kişi dünyaya geleceği bilindiği andan itibaren korunma, sağlıklı olarak dünyaya gelme ve yaşama hakkına sahiptir (Uçuş, 2013).

Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989); insan hakları ile ilgili düzenlemelerin sadece çocuklara özgü olarak tasarlandığı bir sözleşme ve hukuksal bir düzenlemedir. Çocukların ve özellikle genç yaştaki bireylerin insani değerler anlamında iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde, toplumun refahı, sağlığı ve geleceği adına yapılmış bir düzenlemedir. Sözleşme çocukların kabiliyetleri konusunda sınırsız deneyimler yaşayabilecekleri imkanları ve bu imkanların oluşturulabileceği şartların neler olduğunu belirtmektedir. Sözleşme, diğer uluslararası sözleşmeler içinde daha fazla kabul görmektedir. Somali dışında bütün ülkeler 1989'dan beri sözleşmeyi imzalamış ve kabul etmişlerdir. Bu anlamda, çocuk hakları sözleşmesi dünyada büyük bir oranda kabul görmüştür denilebilir. Ancak günümüzde hala karşılaşılan pek çok olay, çocuk hakları konusunda belli bir standardın yakalanmadığını, konunun henüz özümsemediğini göstermektedir. Çocuk haklarını anlayabilmek ve çocuğun kendini ifade edebileceği uygun ortamlar yaratabilmek için daha fazla zamana ihtiyaç olduğu bir gerçektir (Polat, 2008).

Çocuk haklarına yönelik düzenlemeler uzun bir tarihe dayanmış olmakla beraber Çocuk Hakları Komiteleri'nce hazırlanan raporlarda, henüz sistemli denetim ve şikâyet mekanizmalarının bulunmayışıyla birlikte çocuk haklarına yönelik kamu bilincinin tam olarak oluşmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çocuk haklarına yönelik kanuni düzenlemelerin yanında kamusal bir bilinç oluşturulması adına daha fazla gayret sarf etmek gerekmektedir (Akyüz, 2000).

Çocuklar, yetişkinlerden bağımsız olarak yaşayan bireyler olarak düşünülmemelidir. Büyüyüp gelişmeleri, karşılaştıkları güçlükler, kısacası hayat deneyimleri aileleri, toplum, eğitim kurumları, kitle iletişim araçları ve daha pek çok çevresel faktör tarafından belirlenir. Bahsedilen bu hususlar ise, geçmişten, politikadan, otoritelerden, ülkenin demografik yapısından, ekonominin ve teknolojinin yansımalarından etkilenmektedir. Ülkemizde bugün nüfusun yaklaşık yüzde 31.1'i 18 yaşın altındadır. Bununla birlikte şehirleşme ve kız çocukların eğitimi nüfusta azalmayı da beraberinde getirmiştir. Nüfusun genelinde 0-4 ile 5-9 yaş gruplarının payı azalma göstermiştir. Çocukların çoğunluğu, aileleri tarafından düzenli ve sağlıklı bir şekilde büyütülmektedir. Sağlık, beslenme gibi çocuğun korunması ve yaşatılmasına yönelik birtakım hizmetlerde gelişmeler kaydedilmiştir. Ekonomik alandaki ilerlemeler göz önüne alındığında, bu düzelmelerin daha da iyiye gideceği düşünülmektedir. Bununla birlikte okullaşmanın neredeyse bütün çocukları kapsamaması, maddi yetersizliklerin bundan sonra eğitimi sekteye uğratmayacağını, aynı zamanda kız çocuklarının eğitime

yönelik farklı bakış açılarını da geliştireceğinin bir göstergesidir. Gelişmelerin devam etmesi ve bu anlamda bir istikrarın sağlanabilmesi için çocuğu merkeze alan eğitim anlayışı sürdürülmeli ve çocuğun her anlamda korunmasına yönelik toplumun her alanında bir bilinç oluşturulmalıdır. Bilinmelidir ki çocuk yaşamının kalitesi, ancak çocuk haklarına daha fazla duyarlılık gösterilerek geliştirilebilir (UNICEF, 2011).

UNICEF ve pek çok uluslararası kuruluşun yapmış oldukları çalışmalar sonucunda çocukların iyi olma halini odak noktası olarak kabul eden yaklaşımlar gelişmiş ülkeler tarafından benimsenmektedir. Bu durum Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde ifade edilen çocukların, insan olarak haklarının yanı sıra özel hakları da vardır.” İlkesini yansıtmakta dolayısıyla çocukların iyi olma halinin sağlanması için bu hakları gözetten özel politikalara gereksinim duyulmaktadır (UNICEF, 2013).

İnsan hakları ve demokrasi alanında bilinçlenme ile haklar ve daha da ötesi çocuk haklarına yönelik atılan her bir adım çağdaş bir toplum ve çağdaş bir dünya olma yolunda önemli gelişmelerdendir. Ülkemizde bu hususta az bir zamanda gelişme elde edebilmek için farklı bakış açılarına, uygulamalara ve değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Tüm alanlarda yapılacak çalışmaların kalitesi, farklı yöntemlerin denenmesine bağlıdır. İnsan hakları ve çocuk hakları konusunda toplumun tamamı bilgilendirilmelidir. Bir toplumda demokrasi kültürü ancak bu şekilde gelişme gösterebilir. Ailenin, eğitimcilerin, toplumun temelini ve geleceğini oluşturan çocukların yetiştirilmesinde, büyük sorumlulukları vardır. Bu nedenle eğitim kurumları ve bu alanda yapılacak her tür etkinliğin gerçekleştirildiği ortamlar demokrasi kültürünün geliştiği modern ortamlar olacaktır. Ancak böyle ortamlarda ve bu anlayışla olgunlaşan toplumlarda haklar önem kazanacak, çocuklar değer bulabilecektir. Çocuk hakları böyle bir bilinçle yetişen toplumlarda gerçek manasıyla algılanacak ve uygulanabilecektir (Cılga, 2001). Bu bilinçte olan toplumlar çocuk haklarına yönelik politikalarına yüksek düzeyde önem göstermektedir (Eraslan vd., 2015). Duyarlılığı artırmak ve bu alanda gelişme sağlamak adına çocuk hakları ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmaların özellikle son yıllarda yapılmış olması çocuk hakları kavramının yeni çalışmalara açık olduğunu göstermektedir. Bu düşünceden hareketle alana katkı sağlayacağı düşünülererek yapılan bu çalışmada Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1. ve 4 sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi, “Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ve çocuk haklarına yönelik tutumlarını etkileyebilecek değişkenler ile ilişkisi nedir?” olarak belirlenmiştir.

1.2.1. Alt Problemler

Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencilerinin;

1. Çocuk haklarına yönelik tutumları ne düzeydedir?
2. Çocuk haklarına yönelik tutumları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Çocuk haklarına yönelik tutumları kardeş sayılarına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Çocuk haklarına yönelik tutumları mezun oldukları lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Çocuk haklarına yönelik tutumları öğrenim gördüğü sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Çocuk haklarına yönelik tutumları anne eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
7. Çocuk haklarına yönelik tutumları baba eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
8. Çocuk haklarına yönelik tutumları anne mesleklerine göre farklılaşmakta mıdır?
9. Çocuk haklarına yönelik tutumları baba mesleklerine göre farklılaşmakta mıdır?
10. Çocuk haklarına yönelik tutumları öğrenim gördükleri fakülte türüne göre farklılaşmakta mıdır?
11. Çocuk haklarına yönelik tutumları öğrenim gördükleri bölüm türü değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Çocuk kavramı farklı dönemlerde farklı şekilde yorumlanmıştır. Çocukların istismara açık, kendilerini koruma ve geliştirme konusundaki yetersiz olan yapısı çocuk hakları kavramını ortaya çıkarmış ve bu hakların titizlikle düzenlenmesi gereğini bir bakıma zorunlu kılmıştır. Çocukların toplumun geleceği olduğu düşüncesiyle çocuk

hakları kavramını ve içeriğini derinleştirmek ve bu hususta bir hassasiyet geliştirmek toplumların niteliğine, kültürüne ve geleceğine yapılacak en büyük yatırımdır. Bu bağlamda çocuk hakları konusunda hassasiyet gösterilmesi gereken yerlerden birisi eğitim kurumlarıdır. Okullarda görev yapan öğretmenlerin çocuk hakları konusundaki duyarlılıkları önemlidir. Ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alan çocuk hakları konusunda çocukların lehine düzenlemeler yapabilecek olan hukuk fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının ne düzeyde olduğunun bilinmesi de oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı, eğitim fakültesi ve hukuk fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ortaya koymak ve bazı demografik değişkenler ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişkileri belirleyerek alana katkıda bulunmaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocuklar toplumun korunmasız kesimini oluşturmaktadır. Yakın zamanda çocuklar kendine göre ihtiyaçları ve hakları olan korunmaya ihtiyaç duyan varlıklar olarak görülmeye başlanmıştır (Archard, 1993). Bu nedenle çocukluk dönemine özel bir ilgi gösterilmesi gerekmektedir. Çocukların bir toplumun temelini oluşturduğu ve geleceğine yön verdiği düşüncesi zaman içerisinde çocuğun korunması ve çocuğa yönelik hukuki düzenlemelerin oluşmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Savaşlar, göçler vs. ile birlikte insan hakları anlayışında kaydedilen gelişmeler çocuğa yönelik yaklaşımlarda da farklılıkları beraberinde getirmiştir.

Toplumda mevcut olan tutumlar çocukların nasıl algılandığı ve onlara nasıl davranıldığı konusunda bir kültür oluşturmaktadır (Deb ve Mathews, 2012). Çocuğa yönelik bakış açısı gün geçtikçe değişmekle birlikte hala büyükler çocukların kendilerine ait düşünceleri ve hakları olduğunu çoğunlukla düşünmemektedirler. Aslında henüz bir yetişkin olmasa da çocuk kendine göre bir düzeni olan eksiksiz bir varlıktır. Bedensel, duygusal, sosyal, kültürel, ahlaki ve fikirsel yönden çocukluk yaşamın benzeri olmayan bir evresidir. Toplumda böyle bir farkındalık olmayınca çocuğun kendine ait düşünce sistemi, ihtiyaçları ve hakları konusunda uygulamalar yapılamamakta, çocuk dikkate alınmamaktadır. Büyükler çocukların fikirlerine, yaşantılarına ve haklarına saygı göstermek konusunda duyarlı davranmalı ve istekli olmalıdır. Bunu başarabilmek ancak çocuğa değer vermek ve onu kendi varlığı ve düşünce sistemiyle kabul etmekle sağlanabilir. Yetişkinler bu konuda anlayışlı, gerçekçi ve içten gayret göstermelidirler.

Yetişkinlerin böyle bir tutum kazanabilmeleri için çocuk haklarını bilmeleri ve bunu hayata geçirmeleri gerekmektedir (Akyüz, 2013).

Çocuk haklarının bilinmesi çocukların korunmasında, güçlendirilmesinde ve güçlü bir toplum oluşturulmasında kilit bir unsurdur. Bu nedenle araştırmanın çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli bir role sahip olan öğretmenlerin ve farklı bölümlerde lisans öğrenimlerine devam eden öğrencilerin çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını geliştirebilmesi ve duyarlı bir bakış açısı sergileyebilmesi konusunda faydalı olabileceği düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Malatya İli İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamında uygulanan veri toplama aracı olan Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ile elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin, veri toplama aracındaki soruları içtenlikle ve doğru olarak cevap verdikleri kabul edilmektedir.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, araştırma amaçlarına uygun verilerin toplanmasında, aranan şartları taşımaktadır.

1.7. Tanımlar

Bu araştırmada geçen bazı temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Çocuk: Özel bakım ve korunma biçimlerine ihtiyaç duyan herhangi bir mesleki tecrübe ve yeteneğe henüz sahip bulunmayan 0-18 yaş arasındaki insandır (Postman, 1995).

Çocuk Hakları: Çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımdan özgürlük ve haysiyet içinde, sağlıklı ve normal biçimde yetişebilmesi için ona hukuk kuralları ile tanınan yetkiler ve menfaatlerdir (Akyüz,1999).

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocuğun en yüksek yararı ile ilgili temel yasal belge (BM Genel Kurulu, 1989).

Tutum: Bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimidir (İnceoğlu, 2010).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çocuk, Çocukluk Kavramı

Çocuk ve çocukluk kavramları çocuğun yaşı, savunmasızlığı, fiziksel yapısının yetersizliği gibi özellikleri dikkate alınarak tanımlanmıştır. Çocuk Rousseau'ya göre kendine has özelliği olan, doğallığı, saflığı ve neşesi ile övülmesi gereken vahşi bir çiçek olarak tarif edilmiştir (Tan, 1993). Bilim dalları çocukluk kavramının tespitinde farklı bakış açılarından ve farklı kriterlerden hareket etmiştir. Çocukluğun başlangıcı konusunda bilim dalları doğum anını kabul etmekle birlikte çocukluk süreci ve bitişi konusunda ortak bir görüşü paylaşmamaktadırlar (Akyüz, 2013). Heywood (2003)'a göre çocukluk insanın doğal haline en yakın olduğu bir süreci ifade etmektedir.

Türk Ceza Kanunu'nun 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 1.maddesi gereğince çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tarif edilmiştir. Türk Medeni Kanunu'na göre reşit olma durumu 18 yaşın doldurulmasıyla kazanılır. Reşit olmakla çocuk, küçüklükten çıkarak medeni hakları kullanma bakımından yetkili bir yetişkin kimliği kazanır (Uçuş, 2013).

Çocuk kavramı her toplumda farklı bir şekilde adlandırılmıştır. Halk dilinde çoğunlukla küçümseyici anlamda, tıfıldır (çoğulu eftaldir), velettir, sübyandır sabidir, yavrudur, ufaklıktır; Fransızca'da enfant, Almanca'da kind, İngilizce'de child, İtalyanca'da bambino Romalı'nın dilinde "infans"tır (quifarinonpossunt'tur yani konuşamayandır). Sosyolojik ve etimolojik anlamda çocuk bebek, ergen, yenidoğan, delikanlı, genç, yetişkin gibi değişik bölümlere ayrılmıştır. Çocuk hukukunun dilinde bir hısımlık deyimi olup belirli bir ana babadan türeyen evlat anlamına gelmektedir. BMÇHS'nin birinci maddesinde "çocuk on sekiz yaşından küçük olup henüz erginliğini kazanmamış olandır" diye tanımlanmaktadır (Serozan, 2005). Tüm bunlarla birlikte çocuk kavramı gelişim psikolojisinde sık sık kullanılmakla birlikte bu bilim dalında her zaman aynı anlama gelmemektedir. Psikolojide yaş ile çocuk kavramının sınırlarını tam

olarak çizmek olası değildir. Gelişimin kalıtsal, sosyo-kültürel ve psikolojik faktörlere göre bireysel olarak gerçekleşmesi bu tespiti doğrulamaktadır. Tıbbi anlamda da çocukluk kavramı tam olarak tarif edilememektedir. Çünkü çocukluk bu alanda da gelişime bağlıdır (Akyüz, 2013).

Çocukluk kavramı günlük konuşmalarda yaşla ilişkili olarak yetişkini küçükten ayırmak için kullanılmaktadır. Bu manadaki çocukluk psikolojideki çocukluktan daha uzun bir süreci içermektedir. Çocukluğu yetişkinlikten ayıran birtakım sınırlar bulunmaktadır ve bunlar sosyal çevreye, yaşa, dinsel ya da kişisel görüşlere göre değişim göstermektedir. Reşit olmak ya da belli bir yaşa ulaşmak, okulun bitirilmesi, çıraklık eğitimine başlamak gibi herhangi bir dışsal olayla konuşma dilindeki çocukluk sona erer. Tüm bunlara bakıldığında günlük dilde çocukluk 13-18 yaşlarında sona ermektedir (Akyüz, 2013).

Çocukluk kavramı sosyal anlamda tanımlanmış olmakla birlikte boy, yaş, bağımlılık gibi biyolojiye bağlı özellikleri vardır (Kağıtçıbaşı, 2007). Geçmişten bugüne çocukluk kavramının anlamı değişime uğramış ve gün geçtikçe önem kazanmıştır. Ancak günümüzde çocukluğun sınırları hâlâ tam olarak çizilememiştir. Bu sınırlar bölgeden bölgeye, gelenekten geleneğe hatta farklı iklimlerde bile değişebilmektedir. Çocuk kavramı da çocukluk çağı gibi belirsizlik ve çelişkilerle yüklüdür (Uçuş, 2013). Türk hukukuna göre çocukluğun kişiliğin kazanılması ile başladığı söylenebilir (İnan, 1968).

Çocukluk bir kişinin yetişkin sayıldığı zamanın öncesi olmanın ötesinde bir şeydir. Çocukluk yalnızca doğum ile yetişkinlik arasındaki bir dönem olmanın ötesinde bir anlama sahiptir. Çocukluk kavramı bu anlamda bir çocuğun yaşamındaki hal ve koşulları, çocukluk dönemini oluşturan yılların niteliğini anlatır (UNICEF, 2005).

Dünyaya gelişinden ergenliğe kadar olan süreç içinde insan yavrusu olarak adlandırılan çocuk bu dönemde yetişkinlere nazaran zayıf ve her türlü istismara açık korunmasız yapısı ile ihtimam gösterilmesi gereken özel bir dönemdedir. Geleneksel kültürde bu dönem bazen hızla geçirilmesi gereken, bazen de dikkate alınmamış bir zaman dilimi olarak algılanmıştır. Yetişkin olmanın önemli olduğu ve yaşamını kas gücüyle sürdüren toplumlarda çocukluk döneminin uzun ve özel bir eğitim sürecine tabi tutulması gibi bir lükse değer vermeyeceği oldukça açıktır. Ancak sanayileşme ile ortaya çıkan toplumsal iş bölümü, bilgi ve becerinin eğitim yoluyla elde edilebileceğini hissettirmiştir. Bu toplumsal ihtiyaca cevap verebilecek niteliğiyle özel bir dönem olarak çocukluk bu şekilde ortaya çıkmıştır (Kor, 2013).

2.2. Çocukluğun Tarihsel Gelişimi

Bireyin yaşamının bir parçası olan çocukluk bebekliğin tersine doğal bir gerçeklik değil, toplumsal ve kültürel bir kavramdır; buna bağlı olarak da öteki toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göre belirlenmektedir. Çocuklarla ilgili tutumlara yönelik antik dönemde fazlaca bilgi bulunmamaktadır. Örneğin eski Yunanlılarda özel bir dönem olarak çocukluğa pek fazla ilgi gösterilmemiştir. Çocuklar için kullanılan ifadeler pek belli olmamakla beraber bebeklik ve yaşlılık arasın da kalan hemen her dönemi içerebilmektedir. Çocuk ve çocukluk terimlerine modern anlamda Ortaçağda rastlanmaktadır (Akyüz, 2013).

Fransız nüfus bilimcisi ve sosyal tarihçisi Aries' e göre çocukluk terimi Ortaçağda bağımlılık terimi ile aynı anlamlıdır. Bu anlamda bağımlılığın sona ermesiyle 5-7 yaşlarında çocukluk da sona ermektedir. Yine Aries çocukluğun keşfi sürecinin 13. yüzyılda başlamış olduğunu, bunun yansımalarının ise 15. ve 16. yüzyıl sanat tarihinde görülebildiğini belirtmiştir (Tan, 1989).

Çocuk az gelişmiş ülkelerde aile kavramından farklı olarak ailenin ekonomik seviyesine yardımcı olacak iş gücü olarak görülmekte ilerleyen zamanlarda ise ailenin sosyal güvenlik aracı olarak düşünülmektedir. (Kulaksız, 2014). Çocukluk kavramının Ortaçağ batı toplumlarında olmadığını belirten Aries çocukların önemsenmediği ya da ihmal edildiğini düşünmemiştir. Çocukluk kavramının çocuk sevgisiyle karıştırılmaması gerektiğini dile getirmiştir. Orta çağ toplumlarında eksik olan bilinç çocukluk kavramında çocukların kendilerine has özellikleri bulunduğu, bu özelliklerin de onu yetişkinden ayırdığı yolundaki bilinç ile ilgilidir (Akyüz, 2013). Düşünsel ortamda Rönesans'la başlayan değişim 19. yüzyılda devam etmiş çocukların yetişkinlerden farklı bir kategoride değerlendirilmesi anlayışı iyice yerleşmiştir. Aydınlanma çağı filozoflarının çocukluk konusunda ileri sürdüğü yeni görüşler doğrultusunda zamanla gelişen bir çocukluk anlayışı ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda çocuk artık toplumun geleceğine yön veren en önemli insan kaynağı olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Eğitimcilerin, psikologların, hukukçuların ve filozofların çocukların gelişimleri ve hakları konusunda fikirler ileri sürmelerinden dolayı 20. yüzyıl “çocuk yüzyılı” olarak da nitelendirilmiştir (Gander/Gardiner, 1993; Akt. Akyüz, 2013).

Rousseau' nın “romantik çocuk paradigması” yaklaşımına göre çocuk yetişkin bir insan değildir, her çocuk doğduğunda masum, zayıf ve kötülüklerden arınmıştır. Çocuğun bu durumunu korumak yetişkinlerin sorumluluğundadır. Çocuğun eğitimi onun doğal

yeteneklerini bozmamalı, çocuğun doğumla getirdiği tüm yetenekleri geliştirmelidir. Çocuklar kötü davranışlardan korunması gerekenler olarak kabul edilmiştir. Rousseau'nun çocuklara yönelik bu anlayışı 20. yüzyılda Çocuk Hakları Bildirgesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temelini oluşturmuştur (Doğan, 2000). Modern çocuk paradigmasına karşı çocukların baskıcı bir yaklaşımla korunmasına tepki olarak ortaya çıkmış olan postmodern çocuk paradigması çocuklar için daha fazla bir özgürlük anlayışını benimsemiştir (Erbay, 2011).

Çocukluğun tarihi ile ilgili olarak birçok bilim dalı ve bilim adamı çocukluk kavramının süregiden bir süreç olduğunu hiçbir zaman sabit ve değişmez olmadığını kabul etmektedir. Çocukların yetişkinlerin dünyasından aşama aşama ayrılması ve çocukluğun kendine özgü özellikleri olan kavramsal ve toplumsal bir kategori olarak kurulması bu değişimin temel eksenini oluşturmaktadır. 20. yüzyıl kimi yazarların "korunmuş çocukluk" adını verdiği olguyu meydana getirmiştir. Bu anlayışta çocukları büyüklerin sorunlu dünyasından, dış dünyadan uzak tutmak ve korumak söz konusudur (Onur, 2005).

2.3. Çocuk Hukuku

"Çocuk hukuku yeni bir hukuk dalıdır. On sekiz yaşından küçüklerin maruz kaldıkları her türlü şiddete, baskıya, çıkar sağlamaya, dışlanmaya küçümsemeye, eşitsizliğe ve başka birçok tehlikelere karşı okulda, ailede, sokakta, işyerinde, soy bağı ilişkilerinde ve daha pek çok farklı alanlarda hukuksal korunaklar sağlamaya çalışan bir hukuk dalıdır. Devletçe tanınmış ve herkesçe uyulması yine devlet tarafından yaptırımla (zorla) sağlanmış olan toplumsal davranış kuralları anlamına gelen hukukun çocuklara özgü dalıdır." İsminden de anlaşılacağı gibi çocuk hukuku çocuklarla ilgili hukuk kurallarından, bu kuralların uygulanmasından ve öğretisinden oluşmaktadır. Bu yeni hukuk dalı değişik yapıtlara ve yasalara dağılmış tek tek ve ayrı ayrı kuralların öğretilerle derlenip toplanmasından oluşmuştur (Serozan, 2005).

Çocuk hukukunun başlangıcı pek eskilere dayanmaz. Tarihsel süreç içerisinde çocukların güvenliğinin sağlanması ve koruma yöntemleri farklılıklar göstermiştir. Bu farklılıklar toplumdaki ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmeler gibi etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Tiryakioğlu, 1991).

Çocuğun korunması fikri insan olarak sevgi ve ilgiye layık olması ve toplumun önemli bir kesimini oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Gelişmemiş bir toplumun

kültüründe çocuklar istenmeyen davranışlara maruz kalmakta, çocuklar üzerinden çıkar sağlanmakta ve istismar edilmektedir. Bunun aksine çocuklara elverişli gelişme imkanları sağlayan, değer veren toplumların gelişmiş bir kültür seviyesine ulaştıkları söylenebilir. Toplumun önemli bir unsuru olan çocuğun bakılıp büyütülmesi, zihinsel, bedensel, sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimi ile ilgili her türlü eğitsel desteğin sağlanmasıyla birlikte, çocuğun toplum içinde yerini belirleyen yasal düzenlemelere göre de şekillenmektedir. Çünkü çocuk korunmasız, güçsüz yapısıyla toplum tarafından her türlü yönlendirmeyi kabul edebilecek bir varlık olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla çocuğun yasal düzenlemelerle korunmaya ihtiyacı vardır. Çocuğun onuruna, saygınlığına ve özgürlüğüne uygun olarak düzenlen bu kurallar aynı zamanda toplumun da yararınadır. Bu sebepten çocuk eski devirlerden bu yana hukuku ilgilendirmiştir (Özdemir ve Ruhi, 2012).

Çocuğun her yönden (düşünsel, duygusal ve bedensel) gelişimi huzurlu ve sevecen bir ortamda büyütülmesine bağlıdır. Bu şekilde bir ortamın sağlayıcısı ailedir. Ailenin dışında başka hiçbir sosyal kurum ailenin sağlamış olduğu güvenli ve doğal bir ortamı sağlayamaz. Bu nedenle eski devirlerden beri çocuğun bakılıp büyütülmesi ailenin temel ve ahlaki görevi olarak görülmüştür. Çocuğun yetiştirilmesi ve korunması uzun yıllar boyunca aileye ait olmuştur. Avrupa'da 19. yüzyılda yapılan önemli yasal düzenlemeler ile bu görev anne babanın yasal görevi haline gelmiştir. Bu bağlamda aile üyeleri arasındaki ilişkiler özel hukuk kapsamında medeni kanunlarda düzenlenmiştir. Tüm gelişmeler takip edildiğinde mikro anlamda çocuk hukuku anne, baba ve çocuklar arasındaki durumları ve ilişkileri düzenleyen kaidelerden oluşmaktadır. Ebeveynlerin çocuğa yönelik görev ve sorumluluklarını ifa etmede devletin de çocuğa yönelik görev ve sorumlulukları başlamış olmaktadır. Çocuğa ebeveynlerine karşı yasal düzenlemeler çerçevesinde hukuksal haklar tanıyan devlet, bu hakların korunması ile çocuğun korunması açısından yükümlüdür. Bu yükümlülüğü yerine getirirken sorunlardan haberdar olduğu anda yasal koşullara göre duruma müdahil olmalıdır (Akyüz, 2013).

Çağdaş devlet anlayışına bakıldığında çocuğun faydası için itina göstermek bakımından devletin sadece anne ve babayı izleme ve gereken kolaylığı sağlama görevi yoktur. Bununla birlikte devlet, çocukların kabiliyetleri yönünde ilerlemelerini garantilemek ve çocukların ekonomik ve sosyal rahatlığını da sağlamakla yükümlüdür. Bu durumda hukukun bu yeni alanına çocuğun ailesine karşı haklarını düzenleyen kuralların yanında kişilere ve devlete karşı haklarını belirleyen düzenlemeler de girmektedir. İnsan hakları konularının 19. yüzyılın başlarında devletler hukukunda yer

almasıyla toplumun bir parçası olarak çocuk, uluslararası ilkelerin korumasından yararlanma olanağına kavuşmuş olmaktadır. Tüm bunlardan yola çıkılarak makro düzeyde çocuk hukuku, özel hukuk, kamu hukuku, sosyal hukuk ve uluslararası hukukta çocukların haklarını belirleyen kuralların bütününden ibarettir denilebilir (Akyüz, 2013).

Çocuk hukuku, hukukun her dalında yer almaktadır. Anayasa hukukundan devletler genel ve özel hukukuna, ceza hukukundan medeni hukuka ve iş ve sosyal güvenlik hukukuna kadar her alanda gezinmesi çocuk hukukunu ayrıcalıklı kılmakla birlikte konu zenginliği bakımından da hukukçulara derin ve geniş bir bakış açısı kazandırmaktadır. Toplumun en güçsüz ve savunmasız kesimini koruyucu niteliğiyle bu hukuk dalının hümanistliği de dikkate değer bir anlam taşımaktadır (Serozan, 2005).

2.4. Çocuk Hakları

Çocuk hakkı çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki bakımdan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan hakları, şeklinde ifade edilmektedir (de Mause,1974, Gil'Adi, 2001; Akt. Öztürk, 2017). Bu haklar vasıtasıyla çocukların doğum öncesinden itibaren 18 yaşını dolduruncaya kadar içinde bulunduğu durum özel kurallarla düzenlenmiştir (Sayita, 2000). Başka bir tanımlamaya göre çocuk hakları kötü davranışlardan ve istismardan korumayı onların duygusal olarak dengeli bir şekilde yetişmelerine zemin hazırlamayı ve onların temel gereksinimlerini sağlamayı öngören haklar olarak ifade edilmiştir (Nelken, 1998).

Unutkan' a göre çocuk ve çocukluk kavramı insanlığın önemli bir parçası çocuk hakları da insan haklarının ayrılmaz parçasıdır. Modern toplumlarda, çocuklar yetiştirilirken birtakım kurallar dikkate alınır. Dünyaya gelen her çocuğun sağlam bir başlangıç yapması, nitelikli bir eğitimden geçmesi ve kabiliyetleri ölçüsünde her çocuğun kapasitesinin geliştirilmesi ve sosyalleştirilmesi oldukça önemlidir. Birçok ülkede, çocuklar bahsedilen bu imkanlardan faydalanamamaktadır. Çeşitli yönlerden gelişimlerini tamamlayamayan çocuklar, her türlü saldırıya ve istismara açık olabilmektedir. Çocukların bu olumsuzluklardan muhafaza edilmesi yüzyıllardır toplumların önde gelen sorunları arasında yer almıştır. Bütün çocukları ve özellikle zor şartlarda yaşayan çocukları her türlü tehlikeden korumak ve onların gelişimlerini desteklemek modern toplumların ülküsü hâline gelmiştir. Bu sebeple toplumlar çocuğa yönelik istenmeyen tüm davranışların önüne geçmek ve çocuğu tehlikelerden korumak

için pek çok hukuki düzenlemelerde bulunmuştur. Çocuk hakları konusunda uluslararası bağlayıcılığı olan temel yasal metin 20 Kasım 1989 tarihli “Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”dir. Sözleşme 54 maddeden oluşmaktadır. Amacı ise çocukların korunması adına dünyadaki tüm toplumlara yönelik ilkeler belirlemek ve çocukları her türlü istenmeyen muamelelere karşı korumaktır. Bunun yanı sıra sözleşme, çocukların kapasitelerini ve kabiliyetlerini geliştirmek için hazırlanan programlar için bir çerçeve oluşturmak amacını da gütmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011).

Hukukun çocuklara özgü dalı olarak ifade edilen çocuk hukukuyla çocuk haklarının doğru ifade edilmesi önemlidir. Hak ve hukuk kavramları arasında yakın bir ilişki vardır. Başkalarından bir şeyi yapma konusunda, belirli bir şekilde davranmalarını isteme yetkisi hak'tır. Hukuk ise bu yetkiyi güvence altına almaktır. Çocuk hakları, çocuk hukuku ile ilgili kaideler tarafından düzenlenmiş ve yargı tarafından gerçekleştirilen muhafaza yolları sağlanmış haklardan oluşmaktadır. Bu haklar, çocuğun gelişimini her yönden koruma altına almaktadır. Bu bağlamda çocuk hakları “çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararları” şeklinde tarif edilebilir. Hukuk kuralları hem çocuk haklarını korur hem de çocuğun değerini korumayı üstlenir. Çocuk bu haklar ve düzenlemeler vasıtasıyla özel ihtiyaçları ve güçsüzlüğü göz önünde bulundurularak korunur ve hayatın en özel aynı zamanda en kırılgan parçasını oluşturan çocukluk dönemini olması gerektiği gibi yaşama imkanına kavuşturulur (Özdemir ve Ruhi, 2012).

Çocuk hukukunun başlıca konusu çocuk hakları olduğundan çocuk hukuku çocuk haklarıyla özdeşleştirilmiştir. İnsan haklarının ve anayasal temel hakların 18 yaşından küçük çocuklara da tanınmasıyla çocuk hakları ortaya çıkmıştır. Bu kavram 1989’da Birleşmiş Milletler tarafından benimsenmiş ve 1994’te Türkiye Cumhuriyeti tarafından da onaylanmış olan Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi’yle hukuk yazınına girmiştir (Serozan, 2005).

Franklin (1993)’e göre, çocuk hakları iki açıdan irdelenebilir. Felsefi yaklaşımla çocuk hakları, refah hakları, korumacı haklar, yetişkin hakları ve ana-babalara karşı haklar olmak üzere dört bölümde toplanmaktadır. Refah hakları, çocukların beslenme, sağlık hizmetleri, barınma ve eğitim ihtiyaçlarını sağlar. Bu haklar çocuğun korunup kollanmasının minimum şartlarını oluşturur. Ancak dünyada yoksulluğun giderilmesi konusunda herhangi bir yasal karar verilemediği için, hükümetler de her zaman bu tür refah haklarını karşılayamamaktadırlar. Sosyal ve ekonomik haklar olarak nitelendirilen

bu haklar, uluslararası metinlerde devletin ekonomik ve mali gücü ile sınırlandırılmaktadır. Korumacı haklar, çocukları ilgi azlığından, evdeki unutulmuşluktan; her yönden kötü muameleden ve başka herhangi bir tehlikeden koruyan haklardır. Felsefi yaklaşımla çocukları değerlendirenler korumacı hakların çocukları büyüklerine bağımlı kıldığını ve kendi başlarına hareket edebilme özelliklerini yok ettiğini ileri sürerler. Dolayısıyla, bu hakların uygulanmasında dikkatli olunması gerektiğini belirtirler. Yetişkin hakları ise, büyüklerin sahip olduğu hakların çocuklara da tanınması anlamına gelmektedir. Bu düşüncüyü paylaşanlara göre, ayrıcalık vermek bakımından yaş keyfi ölçüttür. Çocukların büyüklerin haklarından haberdar olması, onların bu yöndeki özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını artırır. İçinde bulunulan durumda çocuklar, büyüklerin sahip olduğu ve onlar için özgür bir yaşamın sağlayıcısı olan haklardan mahrumdurlar. Örneğin oy kullanma, iş hayatı, yuva kurma, otomobil kullanma gibi. Anne-babaya karşı haklar, çocukların ergenlik döneminden önce ebeveynlerine karşı bağımsızlıklarını sağlayan haklar olarak nitelendirilmektedirler. Anne-babalara karşı bu haklar, “yeme içmeden, çocuğun saç boyuna, hangi televizyon programını izleyebileceğinden evi terk etmeye ya da kürtaj yaptırmak gibi önemli sorunlara kadar pek çok konuda çocuklara karar verme serbestliği tanımaktadır

Osler ve Starkey (1996), çocuk haklarını koruma, provizyon ve katılım olmak üzere üç kategoride incelemiştir. Çocuk haklarının çocukların yalnızca zarar görmekten korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde olmadığı, ayrıca sosyal beceriler, iletişim ve sorgulama becerileri gibi katılım becerilerini uygulama ve geliştirme fırsatları sağlanarak güçlendirilmeleri gerektiğini de belirtmektedirler. Kendi kararını verme hakkı çocuklara ancak belli bir yaş, olgunluk, yetkinlik ve kapasiteden sonra verilir ve bu sayede istenilen bir düzeye ulaşılır. Oy kullanma gibi bazı haklar, karmaşık sorunları anlamak için yüksek düzeyde yetkinlik gerektirdiğinden çocuklara verilmemelidir. Kendi kararlarını vermelerine izin verilmeden önce, karar vermenin rolü her zaman ebeveynler veya diğer yetkin bireyler tarafından onaylanır.

En geniş kapsamıyla çocuk hakları, Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Sözleşmede yaşama hakları, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları olmak üzere çocuk hakları dört temel grupta toplanabilir. Yaşama hakları, çocuğun hayatta kalması ve elverişli hayat standartlarına sahip olması, sağlık, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını belirleyen hakları kapsamaktadır. Gelişme hakları, çocuğun kabiliyetlerini en iyi seviyede gösterebilmesi için gerekli olan eğitim, oyun ve istirahat, bilgilenme, din ve vicdan özgürlüğü, bilgi alma

hakkı gibi hakları içermektedir. Koruma hakları, bütün ihmal, istismar ve çıkar sağlamaya karşı çocukların muhafazasını sağlayan haklardır. Bu haklar yargıda, herhangi bir çatışmada, iş hayatında; her çeşit istismar, madde bağımlılığı ve sığınmacı çocuklar için özel bakıma ve yetiştirilmeye ilişkin konularda çocukların korunmasını sağlayan haklardan ibarettir. Katılım hakları ise aile ve toplum içerisinde çocuğun kendi varlığını hissettirmesine yönelik haklardan ibarettir. Bu haklar, görüşlerini dile getirme ve kendiyile ilgili konularda karara katılma, dernek kurma ve toplantı yapma haklarıdır (Özdemir ve Ruhi, 2012).

2.4.1. Çocuk Haklarının Önemi

Çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için en uygun ortamları sağlayabilmek yıllar boyunca önem verilen bir konu olmuştur (Guralnick, 2013). İnsan yavrusu olarak tabir edilen çocuk ile tıp, psikoloji, pedagoji, sosyoloji tarih gibi pek çok disiplin ilgilenmektedir. Çocuğun varlık kazanmasından yetişkinliğine kadar süren çocukluk dönemi farklı bilim dallarında, o bilim dalının yapısı içerisinde ele alınarak incelenmektedir. Çocuğun yetişkinlere nazaran zayıf ve her türlü istismara açık, korumasız yapısı ile çocukluk döneminin süresi göz önüne alındığında ona özel bir ihtimam gösterilmesi zorunlu hale gelmektedir. Bunun yanında sadece çocuk ve çocukluk dönemiyle ilgilenen disiplinler arasında değil, muhtelif toplumlar, kültürler ve dinler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Bu dönemin toplumdan topluma ve zamana göre değişen bir anlama sahip olduğu söylenebilir. Çocuk hem işgücü hem de toplumun geleceği olarak düşünüldüğü için korunması gereken bir birey olarak görülmüştür. Çocuğa yönelik bütün bu farklılıklar çocuğa dair hukuki düzenlemeleri de doğrudan etkilemiştir. Başlangıçta çocuk milli hukuk düzenleri içerisinde yer alırken zamanla insan hakları anlayışında meydana gelen gelişmelerle teknoloji ve bilimsel çalışmalardaki ilerlemelerle yaşanan büyük savaşlar, göçler ve doğal afetlere paralel olarak çocuğa yaklaşımda da farklılıklar olmuştur. Artık çocuğa ilişkin konular sınır ötesi hukuki sorunlar olarak gündeme gelmiştir. Uluslararası toplum, konuya hem bölgesel düzeyde (Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Güney Amerika, Afrika gibi) hem global olarak yaklaşmıştır (Tanrıbilir, 2011).

Bir insan olarak çocuğun korunması sevgi ve şefkate layık olması yanında toplumun bir parçası olması fikrine dayanmaktadır. Çocukların kötü muamele, ihmal ve istismar edildiği toplumların kültürel anlamda geri kaldığı buna karşı çocuklara değer

veren onlara sağlıklı gelişme imkânları sağlayan toplumların da ileri düzeyde bir kültüre sahip oldukları oldukça aşikârdır. Çocukluk dönemini oynayarak, öğrenerek ve gelişerek geçiren çocuk kendi mutluluğuna kavuşmuş olmakla beraber toplumun refahı ve mutluluğuna da katkı sağlamış olur (Özdemir ve Ruhi, 2012).

Çocuk hakkı merkezli yaklaşımlar toplumun gelişmesine ve kalkınmasına yönelik bazı standartları beraberinde getirir. Bu standartlar şunlardır (Benedek, 2014):

- Çocuk hakları insan haklarıdır ve yaşına bakılmaksızın çocuğa saygı gösterilmelidir.
- Çocuk hakları dikkati çocuklara kaydırır.
- Çocuk hakları kapsamlı ve birbirleriyle bağlantılıdır; şiddet engellenmeden düşünce özgürlüğü, uygun yaşam standardı sağlanmadan eğitim hakkı olmaz.
- Çocuk hakları kanuni haklardır; sorumlulukları belirler ve sorumluların hesap vermesini sağlarlar.

Çocuk hakları çocukları güçlendirir; çocukların birer özne ve hak sahibi olarak tanınmasını ve bu sıfatlarla onlarla iletişim kurulmasını sağlayan yeni bir kültürü gerektirir.

Çocuğun geleneksel özgürlükleri, sosyal talepleri, kendiyle ilgili konularda görüşünü bildirme, hatta onay verme cinsinden katılım hakları tıpkı diğer haklar gibidir. Salt çocuklara özgü haklar bahsedilen klasik statü haklarına bağlanırlar. Çocuk haklarıyla yinelenen bu haklar aynı zamanda toplum için de pekiştirilmiş olurlar. Bu anlamda nasıl bir çocukluk yaşanırsa, öyle bir büyüklük yaşanacağı, öylesine de çocuk yetiştirileceği yadsınamaz bir olgudur. Özgürlüğü soluyan çocuk özgürlük oksijeniyle gürleşir, gürbüzleşir ve sonradan bu oksijeni yeni kuşaklara aktarabilir. Tüm bunlar düşünüldüğünde bir toplumun demokratik kültürüne ve geleceğine yönelik en faydalı yatırım, en verimli katkı çocuk haklarını kökleştirmekle sağlanabilir (Serozan, 2005).

2.4.2. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Çocuk haklarının tarihsel gelişimine bakıldığında eski dönemlerden beri kesintisiz bir çocuk hakları kavramından söz edildiğine rastlanılmamaktadır. Bu, çocukların dikkate alınmadığı, toplumların çocukluğa bakış açısı ve aynı zamanda gelişmişlik düzeyini yansıtan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluğun korunmasıyla ilgili olarak da her dönem için farklı uygulamalardan bahsedildiğini söylemek mümkündür.

Çocuk haklarının tarihi incelendiğinde, çocuğun üzerinde serbestçe her türlü yetkinin kullanılabilir, devir ve terk edilebilir, hatta öldürülebilir bir “nesne” olmaktan çıkarılıp, haklara sahip, kişilik sahibi bir “özneye” dönüştürülmesinin (emancipatio'nun) macerası olarak değerlendirilebilir. Bu emancipatio (kısıtlılıktan sıyrılma) sürecinde işe yaramadıkları için kız çocuklarının öldürülmeleri de tarihin oldukça sıkıntılı bir dönemini gösterir. Tarihsel süreçte ekonomik ve sosyal koşullar hem yetişkinlerin hem de küçüklerin yaşam koşullarını belirlemede önemli rol oynamıştır (Serozan, 2005).

Gelişmemiş topluluklarda uzun yıllar boyunca çocukların korunması ailelerin sorumluluğunda gerçekleşmiştir. Zamanla devletlerin kurulması ve örgütlenmesiyle çocukların ve çocuk haklarının korunması sosyal kurumlara aktarılmıştır. Çocukların korunmaya hukuki olarak başlandığı çağ yeniçağdır. Çocukların korunması ve haklarının ön plana alınmasında özellikle doğal hukuk fikrinin ve Fransız devriminin büyük etkisi olmuştur (Polat, 1997).

Enternasyonal anlamda çocuk hakları yirminci yüzyıl ile uluslararası boyut kazanmış olmakla birlikte kökleri eskiye dayanmaktadır. Çocukların korunmasıyla ilgili olarak 15. yüzyılın sonlarında İspanyol Vives, hukuki ilkelere farklı olarak daha çok eğitimi kapsayan ilkeler ortaya koymuştur. 18. yüzyılın sonlarında ise İsviçreli eğitimci Pestalozzi, ekonomik sıkıntı yaşayan çocukların durumuna ve eğitimsizlikleri sorununa dikkat çekmiş ve çocukların aile içerisinde anne baba tarafından eğitilmelerinin önemi üzerinde durmuştur. Pestalozzi'nin fikirleri İsviçre Medeni Kanunu'na yansımıştır. 19.yüzyılda ise Dr. Budin anneliğin ve çocukluğun korunması hakkında fikirler ortaya atmıştır (Akyüz, 1980; Akt. Uçuş, 2013).

Çocukların hak sahibi oldukları ve bu hakların uluslararası hukukta korunması fikri ilk olarak 20. yüzyılda ortaya atılmıştır. Çocukların korunması amacıyla bir örgütün kurulması gereği de ilk kez 1894 yılında Jules de Jeune tarafından dile getirilmiştir. Çocuk ve gençlerin ve annelerin korunmasına yönelik olarak ilk resmi girişim ise 1912 yılında İsviçre'de görülmektedir. Konuyla ilgili başka bir girişim de Belçika'da da görülmektedir. Amaç, çocuklara yönelik kanun, tüzük ve önemli yayınları derleyerek genel bir başlık altında yayınlamak ve ileride enternasyonal anlamda bir anlaşma sağlamaktır. Fakat Birinci Dünya Savaşı 1914'te patlak verince bu girişimler de uygulamada yer bulamamıştır (<http://www.cocukhaklariizleme.org/> cocuk-haklarinin-tarihcesi).

İlk Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'ni 1920 yılında Cenevre'de “Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği” adı ile özel bir örgüt yayınlamıştır. Bugünkü Birleşmiş

Milletler'in temeli olan "Milletler Cemiyeti" tarafından toplumun geleceğinin teminatı varsayılan çocukların her türlü kötü muameleden korunma haklarını ön plana çıkarmak amacıyla ve çocukları her türlü durum ve şartlarda büyüklerden daha farklı olarak gündeme getirilmelerinden hareketle ilk uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanmıştır. Hazırlanan bildirge, 26 Eylül 1924'de Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Çocukların temel bakımları, yetiştirilmeleri ve güvende tutulmalarının uluslararası alanda ilk olarak ele alındığı görülmektedir. Beş maddeden oluşan bildirgeyi imzalayan devlet büyüklerinin arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal de yer almıştır (Müftü, 2001).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 1948'de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabulünden sonra çocukların haklarıyla ilgili olarak bu beyannamenin eksik kaldığı düşünülerek daha detaylı bir Çocuk Hakları Bildirgesi'nin tasarlanmasına karar verilmiştir. Bildirge üzerinde gerçekleştirilen detaylı bir çalışmayla on maddelik yeni bir Çocuk Hakları Bildirgesi düzenlenmiş ve 20 Kasım 1959'da BM Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiştir.

Çocukların toplumun temelini oluşturduğu bilinci Birleşmiş Milletler'in 1979 yılını Dünya Çocuk Yılı olarak ilan etmesiyle oluşmaya başlamıştır. 1978'de Polonya Yargıtay Başkanı Prof. Adam Lopatka'nın önerisi üzerine ve yine önderliğinde bugünkü Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır. Üzerinde on yılı aşkın bir zaman diliminde çalışılan Çocuk Haklarına dair Sözleşme 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletlerin 44. Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiştir. Sözleşme 26 Ocak 1990'da imzaya açılmış ve o gün 61 devlet tarafından imzalanmıştır. Türkiye sözleşmeyi 14 Eylül 1990'da imzalamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 9 Aralık 1994'te kabul edilmiştir. 27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşme 191 ülke tarafından onaylanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve Somali'nin sözleşmede imzası bulunmamaktadır (<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklarintarihcesi>).

2.4.3. Çocuk Hakları Hakkında Bazı İstatistiksel Bilgiler

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren ailesi veya yasal olarak ona bakmakla yükümlü kişiler tarafından yaşama ve korunma hakkına sahiptir. Çocuk haklarına dair sözleşme kapsamında çocuk refahını yükseltme ile ilgili yükümlülükler ele alınmakta ve bununla ilgili uygulamalar sözleşmede modern bir yaklaşımla düzenlenmektedir.

Amacına uygun çalışan modern çocuk hakları yaklaşımı hakların hayata geçirilmesi için gerekli örgütsel düzenlemeleri gerçekleştirmeyi, kurumsal hizmet üretmeyi ve adaletli uygulamaları kapsamaktadır (Casas, 1997). Yapısal konular, katılım, çocuk ve aile çevresi, nesillerle ilgili konular, bilgiye erişim hakkı, engelli çocuklar (kapsayıcı ve mesleki eğitim), kız çocuklarının hakları, çocuklar ve ekonomi gibi konular son dönemlerde çocuk hakları ile ilgili yeni trendler ve tartışmalardan bazılarıdır ve tüm bu tartışmalarda hedef çocuk refahıdır. Bu noktada demografik göstergeler, çocukların toplam nüfus içindeki konumlarının ve sorunlarının bütün yönleriyle incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Dünyada çocuk haklarına yönelik bazı istatistikler bilgiler aşağıda sıralanmıştır (Benedek, 2014):

Doğum kaydı: Gelişimini sürdüren ülkelerde 5 yaşını henüz doldurmamış çocukların yalnızca yarısının doğumları kayıt altına alınmaktadır. Çocuklar için koruyucu bir ortam oluşturulmasında ve haklarının savunulması konusunda önemli bir unsur olan doğum kaydı çocuk hakları sözleşmesinin 7. maddesine göre bir insan hakkıdır.

Beş yaşın altında çocuk ölümleri: Sanayileşmiş ülkelere göre gelişimini sürdüren ülkelerde bebek ölümleri on kat daha fazladır. UNICEF'e göre her gün önlenmesi muhtemel sebeplerle 5 yaşından küçük 24.000 (her üç saniyede bir) çocuk hayatını kaybetmektedir. Ölüm sebepleri arasında çoğunlukla zatürree, ishal, sıtma, doğum öncesi enfeksiyonu, erken doğum veya doğum esnasında oksijensizlik gibi olumsuz durumlar bulunmaktadır.

Doğum esnasında ölen anneler: Hamilelik sırasında ya da doğum esnasında her yıl yarım milyon anne hayatını kaybetmektedir. Bu ölümlerin %99'u gelişmekte olan ülkelere meydana gelmektedir. Sahra Altı Afrika'da doğum esnasında ya da hamilelik sırasında 19 anneden biri yaşamını yitirmektedir. Bu sayı sanayileşmiş ülkelere 40.000 kişide bir kişidir.

Ergen hamileliği: Dünyada 14 milyon çocuğu her yıl 19 yaşın altındaki anneler doğurmaktadır. Doğum sürecinde yaşanan sıkıntılar, gelişimini sürdüren ülkelere 15-19 yaş arası kız çocuklarının ölümlerinde temel sebeplerden biridir.

HIV/AIDS: Tahmini değerlere göre 2009'da 15 yaşından küçük 2,5 milyon çocuk ve 15-24 yaş arası 6 milyon genç birey HIV ile yaşamıştır. Dünyada her gün HIV'li 1200 çocuğun doğduğu tahmin edilmektedir. Sahra Altı Afrika'daki çocukların %90'ı HIV'lidir. Yine bu bölgede 2007'de 14,1 milyon çocuk bu nedenle anne ve babasını kaybetmiştir. Tüm dünyada bu sayının 17,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir.

Yiyecek: Gelişimini sürdüren ülkelerde bugün tahmini olarak çocuklardan bazılarının kilosu olması gerekenin altındadır. Bu gelişmekte olan toplumlarda çocukların %22'sine tekabül etmektedir. Bu ülkelerdeki çocukların %9'u aşırı derecede zayıftır.

Yoksulluk: UNDP tarafından 2010 yılında yapılan araştırmada 109 ülkeden 5,5 milyar bireyden 1,7 milyarı çok boyutlu yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bu yoksulluk türü UNDP' nin Çok boyutlu Yoksulluk Endeksi kullanılarak değerlendirilmektedir. Bu endeks sağlık hizmetlerine veya temiz suya erişim gibi unsurları göz önüne alır ve sadece geliri göz önüne almayarak yoksulluğun daha iyi anlaşılmasını sağlar (UNDP, 2011).

Çocuk işçiliği: Tahminen bugün 5-14 yaş arasında 150 milyon çocuk işçi olarak çalışmaktadır. ILO çocuk işçilerin üçte ikisinden fazlasının tarım sektöründe çalıştığını öngörmektedir. Buna göre kırsal bölgelerde öncelikle kız çocuklar olmak üzere 5-7 yaşlarında tarım işçiliği başlamaktadır. Bunun yanında milyonlarca çocuk tehlikeli koşullarda yaşamaktadır.

Sokak çocukları: Dünyada sokak çocuklarının sayısı 100-150 milyon olmakla beraber bu sayı sürekli artmaktadır.

Eğitim: 2002'de ilkokula gidemeyen çocukların sayısı 115 milyon iken 2007'de bu sayı 101 milyona düşmüştür.

Silahlı çatışmalar: Son yıllarda 2 milyondan fazla çocuk silahlı çatışmalarda yaşamını yitirmiştir. Sakat kalan veya yaralanan çocukların sayısı ise 6 milyon civarındadır.

1 milyon çocuk ebeveynlerinden ayrılmış veya öksüz kalmıştır. Tahminen 300.000 civarında çocuk silahlı çatışmalarda asker olarak görev almıştır.

Mülteci ve yerinden edilmiş çocuklar: Dünyada 13,5 milyon çocuk silahlı çatışmalar nedeniyle yerinden edilmiştir.

Engelli çocuklar: Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'ne göre dünyadaki çocukların ve gençlerin %10'u duyuşsal ve zihinsel sağlık problemleri yaşamaktadır. Bu çocukların %80'i gelişmekte olan ülkelerde %20'si ise dünyanın en yoksul yerlerinde yaşamaktadır. Sokak çocuklarının %30'u engellidir.

Şiddet: UNICEF'e göre 500 milyon ile 1,5 milyar arasında çocuğun yılda en az bir kere şiddete maruz kaldığı ve 3 çocuktan 2'sinin fiziksel cezaya çarptırıldığı tahmin edilmektedir. Şiddet daha çok çocuğun tanıdığı veya güvendiği biri tarafından uygulanmaktadır. Erkek çocuklar fiziksel şiddete daha açıkken kız çocukları ihmal, cinsel şiddet ve cinsel sömürüyle karşı karşıya kalmaktadır.

Çocuk ticareti: İnsan ticareti en hızlı ilerleyen ulus ötesi bir suçtur. Bu ticareti yapan suçluların yıllık 32 milyar dolar kar elde ettiği tahmin edilmektedir.

İntihar: Özellikle 15-35 yaş arası gençlerin ölümüne en fazla sebep olan olgulardan biri intihardır. Her yıl dünyada 71.000 ergenin intihar ettiği düşünülmektedir.

2.5. Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler

Uluslararası alanda çocukların korunmasına ilişkin bir örgütün kurulma fikri, 1984 yılında Jules Jeune tarafından ortaya atılmıştır. Çocuk ve çocukların korunması hakkının gündeme geldiği ilk uluslararası toplantı 1918'de Washington' da toplanan iş konferansıdır. Bu konferansta; 14 yaşından küçükler ise sokulmamalıdır, 15 yaşından küçük çocukların geceleri işyerlerinde çalışmaları yasaklanmalıdır, daha büyük çağdaki çocukların çalışmaları günde 8, haftada 48 saatten fazla olmamalı, az olmalıdır gibi kararlar alınmıştır (Tiryakioğlu, 1991).

Çocuk haklarının tarihi incelendiğinde, çocuk haklarının korunmasına yönelik dört tarihi belge karşımıza çıkmaktadır. Bu belgeler;

- 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1963 Türk Çocuk Hakları Bildirisi
- 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesidir.

2.5.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi (1924)

Uluslararası hukukta çocukların korunmasına (1900'lerin başı) yönelik ilk olarak çocukların fuhuş pazarına çıkarılmasına karşı önlem alma çabalarından yola çıkıldığından bahsedilebilir (Serozan, 2005). Uluslararası toplum, insan haklarıyla ilgili olarak pek çok uluslararası beyanname ve uluslararası sözleşmenin kabulünden önce çocukların korunması ve yardımına yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Bu anlamda Milletler Cemiyeti, daha çok ailesini kaybetmiş ve savaş sonrası evsiz ve yuvasız kalmış çocuklara yardım ve onları korumaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Milletler Cemiyeti, 1919 yılında çocukları koruma komitesi kurmuştur (Tanrıbilir, 2011). İlk uluslararası konferans Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Milletler Cemiyeti döneminde Cenevre'de çocuk ticaretine karşı toplanmıştır. 1924'de de çocuk hakları ilk kez özel olarak Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde korunmaya alınmıştır. Bu yıllarda çocuk işçi istismarına karşı

önlem alabilmek amacıyla uluslararası çalışma örgütü (ILO) de pek çok çalışma yapmıştır (Serozan, 2005).

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, hükümet dışı uluslararası bir organizasyon tarafından insan hakları konusunda kabul edilmiş ilk metin olarak kabul edilmektedir. Çünkü İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bu belgeden 24 yıl sonra ilan edilmiştir (Tanrıbilir, 2011). Türkiye adına Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün imzaladığı ve 26 Eylül 1924 yılında kabul edilen Bildirge'nin içeriği beş maddeden oluşmaktadır:

1. Çocuk, beden ve ruh olarak doğal biçimde yetişmesine imkân sağlayan şartlar içinde bulundurulmalıdır.
2. Acıkan çocuk doyurulmalı ve beslenmeli, hasta olan tedavi edilmeli, düşünce olarak geri kalmış çocuk eğitilmeli, yanlış yola girmiş çocuğa doğru yol gösterilmeli, terk edilmiş çocuk korunmalıdır.
3. Muhtemel bir felaket anında öncelikle çocuğa yardım yapılmalıdır.
4. Çocuk hayatını sürdürebilecek hale getirilmelidir ve her türlü kötü muameleye karşı korunmalıdır.
5. Çocuk yeteneklerini hemcinslerinin hizmetine sunacak bir ruh ve fikir yapısı içerisinde yetiştirilmelidir.

Uluslararası iyi niyetin göstergesi olan bu bildirmede ilkeler çocukların korunması ve topluma katkıda bulunacak vatandaşlar olarak gelişmelerini sağlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Ancak 1939'da patlak veren İkinci Dünya Savaşı ile önce Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğini yitirmesi sonucu bir kâğıt parçası olmaktan öteye gidememiştir (Müftü, 2001).

Çocuğun ve çocuk haklarının uluslararası alanda korunmasıyla ilgili olarak bu bildirmeden sonra Balkan ülkelerinin çocukları koruma kuruluşlarının iş birliği sonunda Türkiye'nin de katıldığı Birinci Balkan Kongresi Atina'da toplanmıştır (5-9 Nisan 1936). Sofya Üniversitesinde profesör olan Dr. Wateff' in Cenevre Milletlerarası Çocuklara yardım birliğinden ülkesindeki çocukların ihtiyaçları için talepte bulunması üzerine birlik tarafından görevlendirilen Freund çok defa balkan ülkelerini ziyaret etmiş ve tespit edilen müşterek sorunlara yönelik en iyi çözüm yolu olarak bir kongrenin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Birinci Balkan Kongresini çocukların korunması, sağlık bakımı ve çalışma yaşı konularıyla ilgilenen 1-7 Ekim 1938 tarihleri arasında toplanan İkinci Balkan Kongresi takip etmiştir. Balkan Kongreleri çocukların korunmasına yönelik Türkiye'nin de katıldığı ilk uluslararası çalışmalardır. Bu kongreler sadece Balkan ülkeleriyle sınırlı

olmasına karşın alanda gerçekleştirilen evrensel birçok çalışmaya öncülük etmişlerdir (Özdemir ve Ruhi, 2012).

Şekil 1. 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin Orijinal Metni

2.5.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959)

1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi esas alınarak konuyla ilgili olarak evrensel ikinci uluslararası düzenleme 20 Kasım 1959 tarihli "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi"dir. II. Dünya Savaşı'nda çocukların felaketlere maruz kalmış olması ve bunu önlemek amacıyla hazırlanan bildirgede "*İnsanlık çocuklara kendisi için en iyi olanı vermelidir*" ilkesinden yola çıkılarak on ilke geliştirilmiştir. Bildirinin ilkelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Her çocuk, kendisinin ya da ailesinin ırkı, rengi, cinsiyeti, dini veya herhangi bir düşüncesi, milli veya sosyal menşei, serveti, doğumu yüzünden hiçbir ayrıcalık gözetilmeksizin istisnasız bu bildirideki haklardan yararlanmalıdır.
2. Çocuk özel bir korunmadan yararlanmalıdır. Ona özgürlük ve haysiyet içinde sağlıklı ve normal şekilde beden fikir ve ruh gelişimini sağlayacak olanak ve kolaylıklar kanun ve diğer yasalarla sağlanmalıdır. Kanunlar hazırlanırken çocuğun çıkarları önemle göz önünde tutulmalıdır.
3. Çocuk doğduğu andan itibaren bir ad ve vatandaşlık sahibi olmaya hak kazanmalıdır.
4. Çocuklar sosyal güvenlikten yararlanmalıdır. Çocuk, sağlıklı bir şekilde yetişmek ve gelişmek hakkına erişebilmelidir. Bu amaçla çocuk ve anası

doğum öncesi ve sonrasında elverişli özel bakım ve korunmaya hak kazanmalıdır. Çocuğun yeterli beslenmeye, barınmaya, istirahate ve tıbbi bakıma hakkı vardır.

5. Bedensel, fikirselsel ve sosyal bakımdan özürllü olan çocuk, durumunun gerektirdiği özel tedavi, eğitim ve ihtimamı görmelidir.
6. Kişiliğinin tam ve uyumlu bir biçimde gelişebilmesi için çocuğun sevgi ve anlayışa ihtiyacı vardır. Çocuk olabildiğince ana babasının ihtimam ve sorumluluğu altında duygusal bir bağlılık, ahlaki ve maddi bir güvenlik ortamı içinde büyümek imkanına sahip olmalıdır. Yaşı büyümemiş çocuk özel durumlar haricinde annesinden ayrılmamalıdır.
7. Çocuk en azından ilköğretim seviyesinde parasız ve mecburi bir eğitim görmeye hak kazanmalıdır. Çocuğa genel kültürünü geliştirecek kabiliyetlerini, mantığını, ahlaki ve sosyal sorumluluğunu geliştirecek ve topluma faydalı bir üye olmasını sağlayacak eşit imkanlar esasına dayanan bir eğitim verilmelidir.
8. Çocuk her türlü şartlarda ilk korunan ve yardım alan olmalıdır.
9. Çocuk ihmalin, zulmün ve istismarın her türüne karşı korunmalıdır. Çocuk hiçbir şekilde ticaret konusu olamaz. Çocuk uygun bir yaştan önce çalıştırılmamalı, sağlığına eğitime, beden ve fikir ve ahlak gelişimine engel olacak bir meslek veya işte çalışmaya zorlanmamalı çalışmasına izin verilmemelidir.
10. Çocuk ırk, din veya kişiler arasında ayrımcılık yaratan durumların gerektirdiği işlemlerden korunmalıdır. Çocuk enerjisini yeteneklerini hemcinslerinin hizmetine adayacak anlayış, sabır, evrensel barış, dostluk kardeşlik anlayışı ve fikri içinde yetiştirilmelidir (Akyüz, 2013).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin çıkarılması çocuk haklarının korunup gelişme sürecinde oldukça önemlidir. Bununla birlikte bildirge yalnızca programatik bir tavsiye niteliğindedir. Çocukları korumaya yönelik olarak geliştirilen bildirgede her şeyden önce tüm dünya çocuklarının bildirge ile ortaya konan haklardan yararlanma hakkına sahip olduğunu vurgulamaktadır (Doğan, 2000). Bu bildirge aynı zamanda 30 yıl sonra yine aynı günde kabul edilen 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temelini oluşturmaktadır (Serozan, 2005).

2.5.3. 1963 Türk Çocuk Hakları Bildirisi

Türk Çocuk Hakları Bildirisi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi'nin temeline dayanarak hazırlanmıştır. Altı maddeden oluşan bu bildiri 28 Haziran 1963 günü UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda kabul edilmiştir (Erbay, 2011). Türk Çocuk Hakları Bildirisi'nin kabul edilen maddeleri şöyledir;

- Kaliteli bakılma, yetiştirilme, eğitim, ilgi, sevgi ve yardım her Türk çocuğuna tanınmış bir haktır. Resmî ve özel olan tüm kurumlar çocuklara tanınmış bu hakkı ellerinde olan imkânlar ile gerçekleştirmek zorundadır. Zor durumda olan çocukların kurtarılması önceliklidir.
- 16 yaşına girmeyen hiçbir çocuk resmi öğretim hayatından alıkonulup katiyen çalıştırılmaz.
- Her ebeveyn çocuğunun iyi bir şekilde yetiştirilmesine, bakılmasına uygun olanakları sağlamakla yükümlüdür. Anne ve babanın yetersiz olduğu durumlarda bu görev ilgili devlet kurumlarına aittir.
- İlköğretimden sonra diğer öğrenim hayatına devam edemeyen çocukların farklı alanlara yönlendirilmesi muhtar, belediye başkanı ve milli eğitim idarelerinin görevidir.
- Sıkıntı durumunda olan çocukların kurtarılması, kendilerine uygun meslekler kazanmaları devletin bu amaca yönelik kurulmuş örgütlerin görevidir. Ancak bu kurumların daha da arttırılması gereklidir.
- Mevzuatta yer alan çocuklar ve bu çocukların korunmasına dair kanunlar, tüm hükümler ile ilgili makamlara uygulanmalıdır.

2.5.4. 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

İnsan Haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler ve beyannameler tüm insanları kapsamakta ancak çocuklar konusunda yeterli hükümler içermemektedir. Çocukların kendi başına bir birey olması, hayata bağımlı varlıklar olarak başlamaları, istismar ve sömürüye karşı korunmasız olmaları, herhangi bir eylem veya eylemsizliğe karşı toplumdaki diğer gruplardan daha fazla etkilenmeleri, politik süreçte nadiren dikkate alınmaları, toplumdaki pek çok farklılığın onlar üzerindeki orantısız ve olumsuz etkileri, toplumun refahı ve geleceği için sağlıklı gelişimleri ve ihmal edilmiş çocukların bulunduğu toplumlardaki maliyetin büyüklüğü gibi nedenlerden çocuk hakları konusunda bağımsız bir düzenlemenin getirilmesi bir bakıma zorunlu olmuştur. (UNICEF, 2007)

Çocuk haklarının bağlayıcı ve yasal olması ve bazı standartları yakalaması gerektiği Birleşmiş Milletler tarafından belirtilmiştir (Akarslan, 1998). Polonya'nın teklifi üzerine (1978) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunda çocuk hakları konusunda devletleri bağlayıcı çalışmaların yapılmasına başlanmıştır ve 1988 yılında sözleşmenin taslak metni ortaya çıkmıştır. Daha çok çocuğun tanımı; görüşlerini açıklama hakkı; din düşünce ve kanaatini açıklama özgürlüğü; evlat edinme; eğitim hakkı ve silahlı çatışmalarda çocuklar gibi konularda tartışmaların yapıldığı sözleşmenin nihai metni belirtilen komisyon tarafından 23 Şubat 1989 tarihinde benimsenmiş ve nihayet 20 Kasım 1989'da New York'ta kabul edilmiştir. Yeni ve çocuklara özgü bazı haklar sözleşmede yer almıştır (Tanrıbilir, 2011). Çocuk Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of the Child) Türkiye Cumhuriyeti tarafından beş yıl sonra 9.12.1994'te bir yasayla onaylanmış, 23.12.1994'te Bakanlar Kurulu kararıyla da yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti sözleşmenin 17, 29 ve 30. maddelerine (azınlık çocuklarının dil, eğitim ve kültür hakları) çekince (ihtirazi kayıt) koymuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi daha önce yapılan uluslararası sözleşmelerin yetersizliğini bünyesinde taşımakla birlikte salt bir iyi niyet bildirisi de değildir; sözleşmeye imza atan devletleri bağlayıp yüküm altına sokan hukuksal bir bağittir. Türkiye Cumhuriyeti ve 191 devletin imzaladığı sözleşmeyi ABD imzalamamıştır. Çocukların "Magna Carta'sı" ya da "İnsan Hakları Yasası" olarak kabul edilen bu sözleşme bir başlangıç bölümünden ve toplamda 54 maddeden oluşmaktadır (Serozan, 2005).

Sözleşmeler ve bildirgeler yaptırım konusunda birbirinden ayrılmaktadır. Bildirgeler hükümetler tarafından kabul edilen, ancak kuralların uygulanmaması halinde yaptırımı bulunmayan "ilan edilmiş ilkeleri" kapsamaktadır. Sözleşmeler ise kendisine taraf olan devletleri bağlayıcı nitelikte yasal metinlerdir. Devletler onun içerdiği hüküm ve yükümlülükler uygun davranma isteklerini kabul etmiş olmaktadır. Bu nedenle sözleşme hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleyecek mekanizma, doğal olarak Sözleşme'nin ayrılmaz bir parçası olarak kurulur (Uçuş, 2013). Bu noktada Çocuk Hakları Sözleşmesi anlaşma günümüzde dahi en geniş haklara sahip, uluslararası alanda kabul edilmiş ve en geniş katılım görmüş sözleşmedir (Aydınlık, 2017).

Diğer tüm yaklaşımlardan farklı olarak Çocuk Hakları Sözleşmesi her çocuğun tüm yönleri ile geliştirilmesi, etkin ve sorumluluk sahibi bir birey olabilmesi için onlara imkân ve kaynakların sunulması ile sunulan bu imkân ve kaynaklardan adil bir şekilde faydalanma hakkına sahip olması fikrine dayanmaktadır (UNICEF, 2004). Sözleşme, çocukluk sürecinde çocuğa hem çocuk hem de birey olarak haklar tanıyan, aynı zamanda

da gelecekte özgür düşünebilen, açık fikirli, yaratıcı, insanlığın gelişimine katkıda bulunabilecek insanlar yetiştirilmesini amaçlayan bir düzenlemedir (Moroglu, 2003).

Cılga'ya (2001) göre; Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuklar açısından geliştirilmiş bir insan hakları sözleşmesidir. Sözleşme aynı zamanda çocukların insan hakları yasasıdır. Çocukların ve genç yaştakilerin her yönden bilinçli ve donanımlı insanlar olarak yetiştirilmesine, toplumun ve kişilerin mutluluğunu ve geleceğini güvence altına almasına dönük bir gelişmedir. Çocukların yeteneklerini özgürce geliştirilebilecekleri imkanlar ve bu imkanların tedarik edilmesi şartlarını tanımlar (Doğan, 2017). Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukluk döneminin ortam ve koşullarına ilişkin ortak bir anlayışı içermektedir (Göz ve Demir, 2013).

Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan katılım hakkı var olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948) veya Çocuk Hakları Bildirgesi'nde (1959) ele alınmayan bir alandır. Sözleşme 'deki bir başka değişiklik ise hem kız her erkeği ifade etmek için "he" ve "she" zamirlerini ayrı ayrı kullanmış olmasıdır. Sözleşmede ailenin öncelikli ve önemli rolü, yetkisi ve sorumluluğu özellikle vurgulamaktadır. Çocuğun ailesinin dilini ve kültürünü bilmesinin yanında bu dile ve kültüre saygı gösterilmesi hakkını da garantilemektedir. Çocukların için yaşanabilecek standartlarını sağlayamayacak olan ailelere devlet yardımı da Sözleşme'de göz önünde tutulan hususlar arasındadır. Aile çocuğun bir birey olarak varlığını kabul ederken bununla birlikte çocuğun hak sahibi olduğunu da kabul etmiştir. Gelişimleriyle orantılı olarak var olan yetenekleri ve kapasiteleri ölçüsünde çocuğa kimlik, özel hayat, bilgi edinme, din, vicdan, ifade ve örgütlenme özgürlüğünü sağlamaktadır (Uçuş, 2013). Çocuğun büyütülmesinde ailenin toplumun ve devletin yükümlülükleri sözleşmede yeni standartlarla açıklanmıştır. Buna göre amaç "nitelikli insan"ın yetiştirilmesidir. Sözleşmede sağlık, eğitim ve katılım temel konulardır (Zög, 2008).

Çocuk Hakları Sözleşmesinin, çocukların haklarını düzenleyen en kapsamlı belge olduğu söylenebilir. Sözleşmenin 42. maddesine göre Sözleşme'de yer alan haklara ilişkin tüm ilkelerin hem yetişkinler hem de çocuklar tarafından bilinmesi ve öğretilmesi öngörülmüştür. Sözleşme hakkında bilgilenmeyi düzenleyen 42. madde de "Taraf devletler sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler." şeklinde ifade edilmiştir. Bu maddeye göre, çocukları sahip oldukları haklar konusunda bilgilendirilmeleri taraf devletlere yüklenen bir yükümlülüktür. Aslında çocuk hakları konusunda eğitimi ön plana alan madde, aynı zamanda çocukların insan hakları

konusunda da bilgilendirilmelerine yönelik bir anlam taşımaktadır. Hakları konusunda belli bir eğitim alan çocuklar, yetişkin bir birey haline geldiklerinde de haklarını bilme, koruma ve başkalarının haklarına saygı duyma konusunda duyarlı kişiler olacaklardır. Bu sebeple 42. madde insan hakları eğitimi ile yakından ilişkilidir (Kepenekçi, 2000).

ÇHS'nin kazandırdığı olduğu en önemli anlayış çocukların, ailelerin güdümündeki bireyler olmaktan çıkarılıp resmen kendi hak ve özgürlükleri olan bireyler haline getirmesi ve ailelerin çocuklar hakkında kesin karar verici olmadıklarının ortaya koyulmuş olmasıdır. Anlaşmayı onaylayan ülkeler, bunun sonucunda çocukları vatandaş olarak kabul etmiş olmaktadır. Ayrıca anlaşmaya taraf olan ülkeler çocukları birer hak arayıcı olarak tanımlamakta; devletleri ve aileleri ise en geniş anlamıyla çocukların haklarını sağlamak, korumak ve gözetmekle yükümlü kılmaktadır (Covell, 2012).

2.5.5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Genel Özellikleri ve Amacı

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde farklı kültür ve geleneklere sahip tüm devletlerin sözleşmeyi onaylamaları amaçlandığından genel ifadelere yer verilmiştir. Haklar arasında sıralama yapılmamış her hak birbiriyle bir bütün oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. (Akyüz, 2013) Bu şekilde düzenlenmesi sözleşmeye evrensel bir nitelik kazandırmıştır (Ozansoy, 1999). Sözleşmede çocuklar, gençler ve özel olarak korunması gereken kesimler hedef kitle olarak seçilmiştir (Cılga, 1999). Sözleşmede çocukların potansiyellerinin tamamına erişmede yardımcı olacak oyun, spor, eğitim ve ifade özgürlüğü gibi fırsatlara ulaşma hakları vardır. Sözleşme her hakkı ayrı ayrı özetleyen 54 maddeden oluşmakta ve bu haklar hayatta kalma, korunma, gelişme ve katılma şeklinde dört grupta ifade edilmektedir (UNICEF, 2007).

Sözleşme üç kısımdan oluşmaktadır. Önsözde çocukların korunmaya ve yardıma ihtiyaçları olduğu ve bu konuda ailenin ve devletin sorumluluğundan bahsedilmektedir. Birinci kısımda 41 madde bulunmaktadır ve bunlardan dördüne sözleşmedeki diğer maddelerin temelini oluşturduğu gerekçesiyle vurgu yapılmıştır. Sözleşmede 42'den 46'ya kadar maddelerin bulunduğu ikinci kısımda ÇHS'nin öğretilmesi konusunda yükümlülükleri ve taraf devletlerin bu konudaki ilerlemelerini incelemek üzere kurulan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nden bahsedilmektedir. Son olarak üçüncü kısımda ise (46-54) yürürlük ve yürütmeye yönelik hükümlerden bahsedilmiştir (Özdemir Uluç, 2008).

Sözleşme toplumun çocuklara yönelik sorumluluklarını yasal bir zemine oturtan tarihi bir belge niteliğindedir (Ballar, 1998). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin amacı çocukları her yönden güçlendirmek ve onların korunmasına yönelik evrensel standartları ortaya koymak ve çocukları her türlü olumsuz muamelelerden korumaktır.

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Sural (2018) “Kamu İlkokullarında Öğrenim Gören 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri” isimli çalışmasını nitel olarak gerçekleştirmiştir. Araştırmanın örneklem grubu 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılında Ankara ilinin bazı ilçelerinde kamu ilkokullarının 4. sınıflarına devam eden 413 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmanın örnekleme tipik durum örnekleme yoluyla oluşturulmuş ve öğrenci görüşleri açık uçlu yapılandırılmamış sorulardan oluşan bir veri toplama aracıyla elde edilmiştir. Veriler yazışma yolu ile toplanmış betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre çocukların hak kavramına ilişkin bilgilerinin sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür. Çocuklar en çok ekonomik, sosyal ve kültürel haklara sahip olduklarını ve bunlar içinde de en çok eğitim ve oyun hakkını ifade etmişlerdir. Haklarını bilmeyen çocukların da fazlaca olduğu tespit edilen çalışmada öğrencilerin haklarını öncelikle okulda öğrendikleri tespit edilmiştir. Haklarını öğretmen ve ailelerinden benzer düzeyde öğrendiklerini dile getiren öğrenciler haklarını ailelerinin, öğretmenlerinin arkadaşlarının ve devletin koruduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada ayrıca hakların çoğunlukla okul ve sınıf ortamında kullanıldığı elde edilen sonuçlar arasındadır.

Erdoğan (2018) “Sınıf Öğretmenlerinin Kültürlerarası Duyarlılıkları ve Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmada nitel ve nicel araştırma desenlerini bir arada kullanmıştır. Araştırmanın nicel verileri için küme örnekleme yöntemi kullanılmış 21 okulda görev yapan 317 sınıf öğretmeni örnekleme oluşturmuştur. Araştırmanın nitel verileri için Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (ÇHTÖ) ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) kullanılmış ve bunun için 11 öğretmen belirlenmiş ve bu öğretmenlerle görüşmeler yapmıştır. Veriler ÇHTÖ, KDÖ, kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış bilgi formuyla toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılıkları ve çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek çıkmıştır. Öğretmenlerin mezun olunan okul türüne göre çocuk hakların yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda

öğretmenlerin çocuk haklarıyla ilgili bilgileri yeterli düzeyde görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler çocuk haklarıyla ilgili bazı sorunların olduğunu da dile getirmişlerdir.

Tüysüzer (2018) “Okul Yöneticilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi” isimli çalışmasında tarama modeliyle betimsel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul ilinin bir ilçesine bağlı ilköğretim ortaokul ve liselerinde görev yapan 69 okul müdürü 162 müdür yardımcısı oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Kepenekçi’nin (2006) geliştirdiği tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre okul yöneticilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur. Lisans mezunu okul yöneticilerinin tutumları lisansüstü mezunu yöneticilerden daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Yine ortaokulda görev yapan yöneticilerin diğer okullarda görev yapan yöneticilere göre çocuk haklarına yönelik tutumları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca yöneticilerin kıdemi arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumlarının da yüksek düzeyde olduğu bulunan sonuçlar arasındadır.

Banko (2017) “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Haklarına İlişkin Tutum, Davranış ve Görüşlerinin İncelenmesi” isimli çalışmasında karma yöntem ve sıralı dönüşümsel desen kullanmıştır. Araştırmaya nicel boyutta 205 ve nitel boyutta 10 öğretmen katılmıştır. Araştırmada Kepenekçi (2006)’nin Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan gözlem ve görüşme formları kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin sınıf içindeki uygulamalarında çocuk haklarına uygunluklarına yönelik davranış ve görüşlerinin istenilen düzeyde olmadığı görülmüştür.

Doğan (2017) “Çocuk Hakları Eğitiminde Uzman Sınıf Öğretmenlerinin Perspektifinden Etkili Çocuk Hakları Eğitimi: Anlayışlar ve Uygulamalar” başlıklı çalışmasında sınıf öğretmenlerinin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik örnekleme yöntemiyle seçilmiş çocuk hakları eğitiminde uzman olan altı sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada veriler içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, etkili çocuk hakları eğitiminin nasıl olması gerektiğiyle ilgili beş farklı anlayışın önerildiği görülmüştür. Ayrıca araştırmada etkili çocuk hakları eğitimi için uzman sınıf öğretmenlerin sınıf ve okul düzeyinde gerçekleştirdikleri düzenlemelerle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Faiz ve Kamer (2017) “Prospective Teachers’ Opinions Concerning Children’s Rights” başlıklı çalışmalarında öğretmen adaylarının çocuk hakları konusundaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırmaya Türkiye’deki üniversitelerden birinde okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünden toplam 30 öğretmen adayı katılmıştır. Veriler yapılandırıcı görüşme ile toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgulara göre öğretmen adaylarının çoğu çocukların yaşamlarındaki eşitsizliği dile getirmiştir. Hakların uygulanmasında ailenin önemini vurgulayan öğretmen adayları ailelerin çocuk haklarına gereken önemi vermediğini belirtmişlerdir.

Aydınlık (2017) “Çocuk Haklarının Gelişiminde Okul Öncesi Eğitimin Yeri ve Önemi: “Ankara Örneği” isimli çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının okul öncesi öğretmen adaylarının tutumlarından farklı olup olmadığını saptamayı ve okul öncesi öğretmen adaylarının ve okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını cinsiyete göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ODTÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi’nin Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü lisans programı 1.- 4.sınıflarına devam eden 66 öğrenci oluşturmuştur. Ayrıca, kıyaslama yapabilmek için, Ankara ilinde, Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı çeşitli okullarda çalışan araştırmaya katılmaya istekli Okul Öncesi Öğretmenleri (80 çalışan) araştırma grubuna dâhil edilmiştir. Bu şekilde, araştırmanın çalışma grubunda toplam 146 katılımcı yer almıştır. Araştırmada Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (ÇHTÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında okul öncesi öğretmenliği lisans programına kayıtlı öğrenciler ile okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklılaştığı görülmüştür. Ancak cinsiyetin Okul Öncesi Öğretim programına kayıtlı öğrencilerin ve okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumları üzerinde etkisi olmadığı bulunan sonuçlar arasındadır.

Seyhan ve Cansever (2016) “Öğretmen Adaylarının “Çocuk Hakları’na” İlişkin Algılarının Materyal Tasarımları ve Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi” isimli çalışmalarında okul öncesi öğretmenliği öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin algılarını incelenmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Örneklem grubunu Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı’nda öğrenim gören ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Veri toplama süreci dört aşamada

gerçekleştirilmiştir. Şubeler gruplara ayrılarak odak gruplar oluşturulmuş, beyin fırtınası yapılmış öğrencilerin görüşleri üzerinden odak grup görüşmesi yürütülmüştür. Veriler ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının çocuklar ve ailelerine yönelik pano hazırlamaları için uygun bir eğitim ortamının oluşturulması, çocuk hakları teması ele alınarak bu konuda bir bilinç yaratılmasının ve ürünlerin bilimsel ortamlarda paylaşılmasının eğitsel anlamda değerli olduğu görülmüştür.

Dönmez (2015), “İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Profilleri İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki” başlıklı yüksek lisans tezinde nicel tarama modeli kullanmıştır. 2014-2015 eğitim öğretim yılında Ankara ili Keçiören ilçesinde kamu okullarında görev yapan 428 sınıf öğretmeninden oluşan örneklem grubuna “Sınıf Yönetimi Profili Ölçeği” ile “Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği” olmak üzere iki farklı ölçek uygulamıştır. Öğretmenlerinin sınıf yönetimi profillerinin alt boyutları ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde otoriter öğretmen profili ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasında ilişki olmadığı, takdir edilen sınıf öğretmeni profili ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyde ilişki olduğu, başıboş sınıf öğretmeni profili ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasında negatif yönlü, düşük düzeyde ve aldırılmaz sınıf öğretmeni profili ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasında negatif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kızılırmak (2015), “Ankara İl Merkezinde Yaşayan 61-72 Aylar Arasında Çocuğu Olan Annelerin, Çocuk Hakları ve Anne Olmaya İlişkin Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada annelerin çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinde dokuz ilçede (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Pursaklar, Sincan ve Yenimahalle) ilkokul birinci sınıfa devam eden çocukların anneleri oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri Anne-Babalık Bilgi Testi, Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Bilgi Formları ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda annelerin anne-babalık bilgilerinin orta seviyede olduğu; annelerin anne babalık bilgisinin annenin yaşına, çalışma durumuna, öğrenim durumuna, sahip olunan çocuk sayısına, annenin doğup büyüdüğü yere ve annenin gelir düzeyini tanımlama durumu değişkenlerine göre farklılaştığı görülmüştür. Annelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek

düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Annelerin Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlara bakıldığında annelerin devlet güvencesi ve desteği ve bakım ve koruma alt boyutlarından aldıkları puanların ve ölçekten aldıkları toplam puanların yaş, çalışma durumu, öğrenim durumu ve annenin doğup büyüdüğü yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kendi kendine karar verme alt boyutunda ise annelerin tutumlarının yaş, çalışma durumu, öğrenim durumu, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, annenin doğup büyüdüğü yer, annenin gelir düzeyini tanımlama durumu ve medeni durum değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Annelerin Anne Babalık Bilgi Testi'nde yer alan bilgi düzeyleri arttıkça, çocuk haklarına ilişkin tutum düzeylerinde de düşük düzeyde bir artış olduğu gözlemlenmiştir.

Doğan, Torun ve Akgün (2014), “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” başlıklı çalışmalarında, öğretmen adaylarının, çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma Adıyaman, Kilis 7 Aralık, İnönü, Atatürk, Kafkas ve Alpaslan Üniversitelerinin okul öncesi öğretmenliği programına devam eden 382 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmada veri toplama aracı olarak “Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” (ÇHTÖ) kullanılmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları arasında sınıf düzeyi, ailelerinin gelir seviyesi ve anne babaların eğitim durumları ve çocuk haklarına yönelik ders alma durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmazken kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Aldemir (2014), “Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının Belirlenmesi” başlıklı çalışmasında hemşire adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından belirlemeyi tasarlamıştır. Çalışma 2013-2014 eğitim öğretim bahar yarıyılı döneminde İstanbul Bilim Üniversitesi Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu'nda gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini 1., 2., 3., ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. 415 öğrenci araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kepenekçi tarafından (2006) geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin çoğunun kadın olduğu ve %39,0'nun çocuk haklarına yönelik bir eğitim aldığı ve çoğunun da bu eğitimi okuldan aldığı tespit edilmiştir. Sınıf düzeyinde göre 4. sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasının diğer sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak

anlamli olduğu görülmüştür. Bunun yanında birinci sınıf öğrencilerinin tutum puanları 2. sınıf öğrencilerinin tutum puanlarından yüksek ve anlamli olduğu görülmüştür. Cinsiyet ve çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının ortalamasına bakıldığında; erkeklerin tutum puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. ÇHTÖ ve yetişkinlerin bilinçlendirme seviyesi incelendiğinde; yeterince bilinçlendirildiğini düşünenlerin puanları, bilinçlendirilmeyenlere göre anlamli düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin yaş, bilgi edinme, çocuk haklarını ihmal edildiğini düşünme durumu ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamli bir ilişki olmadığı da yapılan tespitler arasındadır.

Özkan (2013) yaptığı “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi” adlı çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini tesadüfi örnekleme yoluyla Biga, Çan, Ezine, Gelibolu, Lapseki, Yenice ilçeleri ile Çanakkale merkezden seçilen 151 anasınıfı öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre öğretmenlerin çoğunun daha önce çocuk hakları ile ilgili eğitim almadığı, Çocuk Hakları Sözleşmesini okuduğu saptanmıştır. Yine öğretmenlerin büyük bir kısmının “çocuğun yaşama ve gelişme hakkı, çocuğun yüksek yararına öncelik tanınması, çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkı” ile ilgili bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler; Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer alan çocuğun yüksek yararı ile ilgili maddelerin okul öncesi dönemdeki çocukta farkındalık oluşturamayacağını, ancak çocuğun yaşama, gelişme, sağlık ve eğitim hakkı ile ilgili maddelerin bu farkındalığı oluşturabileceğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin öğretim sürecinde çocukların haklarını dikkate aldıkları saptanmıştır. Hizmet süresi ve eğitim durumu değişkenlerine göre öğretmenlerin “Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde” yer alan maddeler hakkında fikirleri olduğu tespit edilmiş ve öğretim sürecinde çocuk haklarının farkındalığına ilişkin görüşlerinde anlamli farklılık bulunmuştur. Diğer faktörler altında ise anlamli bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Peker’in (2012) “Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik tutumları ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına ilişkin tutumları incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” ve Gözütok (1995) tarafından geliştirilen “Demokratik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Çalışma 2010- 2011 Eğitim Öğretim yılında Manisa ili merkezi ile Saruhanlı ilçesi, Ahmetli ilçesi, Gölarmara ilçesi, Gördes ilçesi, Demirci ve Alaşehir ilçelerinde görev yapan 297 sınıf öğretmeni ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının cinsiyet, medeni durum, yaş grupları, görev yaptığı yer, mezun olduğu kurum, eğitim düzeyi, kıdem grupları ve okuttuğu sınıf değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Araştırmada öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutum olarak en yüksek katılım gösterdikleri maddenin “Çocukların savaşıardan korunmaları gerektiğine inanıyorum” maddesi olduğu gözlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının $p<.05$ anlamlılık düzeyinde cinsiyet, medeni durum, yaş grupları, görev yaptığı yer, mezun olduğu kurum, eğitim düzeyi, kıdem grupları ve okuttuğu sınıf değişkenlerine göre farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak $p<.01$ düzeyinde düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Musaoğlu (2012) “MEB 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı'nın (2006) Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmasında çocuk haklarının programa nasıl yansıtıldığını incelemeyi amaçlamıştır. Doküman analizine dayanan bu nitel araştırmada Program Kitabı ve Öğretmen Kılavuz kitabında çocuk haklarının sınıflandırmalarına (yaşama, gelişme, korunma, katılım) göre içerik analizi yapılmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde Program'da daha çok gelişme ve katılım haklarının olduğu; gelişme haklarının büyük bölümünü ise kaliteli eğitim alma hakkının oluşturduğu görülmüştür. Korunma haklarına çok az değinildiği, sözleşme ile çelişen fazlaca kavram ve ifade bulunmamasına rağmen programın genelinde sözleşmeyi esas alarak oluşturulmuş bir program olmadığı ve çocuk haklarını bilen ve özümseyen bireylerin yetiştirilmesi için yeniden yapılandırılmaya ihtiyacı olduğu sonucuna varılmıştır.

Güneş (2012) “Çocuk Hakları Açısından Türkiye'deki Sığınmacı Çocuklar-Çeçen Çocukları Örneği-” konulu çalışmasında sığınmacı çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin gelişim ilkesine göre durumları incelenmiştir. Fenerbahçe, Ümraniye, Beykoz ve Yalova“ da 6-18 yaş arası 113 çocukla görüşülmüş ve araştırmacı tarafından hazırlanan anket uygulanmıştır. Araştırma kitlesindeki, okul çağındaki çocukların %25'i okula gitmediği, eğitim alan çocukların okula yönelik duygu ve tutumu iltica yılı arttıkça daha olumlu olduğu, çocukların sağlık hizmetlerine ulaşımı açısından bölgeler açısından

farklılıklar olduğu, çocukların genel duygusal durumları arasında bölgeler arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilen bulgular arasındadır.

Sadık ve Sarı (2012) “Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi” başlıklı çalışmalarında metaforlar aracılığıyla öğrencilerin demokrasiye yönelik algılarını ölçmeyi amaçlamışlardır ve olgu bilim deseninde nitel bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada üç ilköğretim okulunun 6. 7. ve 8. sınıflarına devam eden toplam 332 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Demokrasi Metaforları Anketi” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre öğrenciler demokrasiye yönelik 75 metafor geliştirmiş ve öğrencilerin demokrasiyi daha çok eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarıyla aynı anlama gelen bir yönetim şekli olarak algıladıkları görülmüştür.

Kaya (2011), “Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde Eğitim Fakültesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı hedeflemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 eğitim-öğretim yılı Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim bölümü ve Türkçe Öğretmenliği bölümünde 3. ve 4. sınıfta öğrenimlerine devam eden 492 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin toplanması sürecinde öğretmen adaylarının katılımına ilişkin literatür taranmış, ilgili kavramlar incelenmiş ve bunlar birer soru ifadesine dönüştürülerek anket maddeleri oluşturulmuştur. Araştırmanın sonunda, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun çocuk hakları sözleşmesini okumadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmen adayları çocukların en önemli hakkı olarak yaşama hakkını dile getirmiş, katılım haklarına ise adayların önemli haklar arasında sıralamada yer vermedikleri görülmüştür.

Torun (2011), “Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi” adlı çalışmasında oyunla pekiştirilmiş çocuk hakları öğretiminin, ders başarılarına, kalıcılığına ve kendi haklarına yönelik tutumlarına etkisini incelemeyi planlamıştır. 2010-2011 Eğitim-öğretim yılında Adıyaman 50. Yıl İlköğretim Okulu’nda öğrenimlerine devam etmekte olan beşinci sınıf öğrencileri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma toplam 56 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir (deney grubu 27 öğrenci ve kontrol grubu 29 öğrenci). Deney grubu öğrencilerine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılandırıcı yaklaşımına göre tasarlanmış olan öğretmen kılavuz kitabında var olan çalışmalar doğrultusunda bir etkinlikler süreci gerçekleştirilmiş ve bu süreçte araştırmacının ünitenin hedeflerine uygun olarak belirlediği eğitsel oyunlarla pekiştirilmiştir. Kontrol grubuna ise sadece öğretmen kılavuz

kitabında yer alan öğretim yöntemine göre etkinlikler gerçekleştirilmiş ve fazladan bir etkinlik yapılmamıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacının hazırlamış olduğu akademik başarıyı ölçen başarı testi hazırlanmıştır. Bunun yanında öğrencilerin tutumlarındaki değişimi belirlemek için Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, uygulama öncesinde çalışmanın yapılacağı her iki grubun öncesi ders başarıları ve çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Uygulama sonrasında ise deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin ders başarıları ve çocuk haklarına yönelik tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı farklılaşma ortaya çıkmıştır. Uygulama sonrasında yapılan kalıcılık testinde deney ve kontrol grubunun son test ile kalıcılık testleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çalışmanın nitel kısmını meydana getiren günlükler incelendiğinde, öğrencilerin oyun oynarken çok keyif aldıkları ve heyecanlandıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin oyun oynayınca dersi ve öğretmeni daha çok sevdikleri ve oyun oynayarak daha kolay öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kükürtcü (2011) “5-6 Yaş Çocuklarının Ailelerinin ve Öğretmenlerinin Kullandıkları Disiplin Yöntemlerinin Çocuk Hakları İle İlişkisinin İncelenmesi” isimli çalışmasında anne-babaların ve öğretmenlerin, çocuklarda olumsuz olarak gördükleri davranışları karşısında uyguladıkları disiplin yöntemlerini tespit etmeyi ve bu yöntemleri çocuk hakları sözleşmesine uygunluğu bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Kayseri’de okul öncesine devam eden 231 okul öncesi çocuğun ebeveynleri ve bu çocukların öğretmenlerinden oluşan 65 kişilik bir öğretmen grubu ve 231 çocuk arasından tesadüfen belirlenmiş 75 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada betimleyici yöntem uygulanmıştır. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin disiplin yöntemlerine ilişkin yaklaşımlarını ve araştırmanın problem cümlelerinde ifade edilen demografik değişkenleri kapsayan maddelerden oluşan iki farklı anket ve araştırmaya katılan çocuklar için yarı yapılandırılmış görüşme formları düzenlenmiş ve veriler bu şekilde toplanmıştır. Araştırma sonucunda ailelerin ve öğretmenlerin çocuk odaklı demokratik yöntemlere yönelik ilgileri olmasına karşın Çocuk Hakları Sözleşmesinin 2., 3., 5., 12., 18., 19., 28., 29., 31., 37., 42. maddeleriyle bağdaşmayan disiplin uygulamalarını kullandıkları tespit edilmiştir.

Washington (2010) yaptığı “5-6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi” başlıklı çalışmasında erken çocukluk döneminde kendi hakları konusunda çocuklarda farkındalık yaratmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmacı tarafından ailelerin çocuk hakları ile ilgili

görüş, bilgi ve değerlendirmelerinin neler olduğunu belirlemek üzere “Çocuk Hakları Eğitimi Aile Ölçeği” ve 5-6 yaş grubu çocuklarının çocuk hakları ile ilgili farkındalıklarını belirlemek amacıyla da “Çocuk Hakları Eğitimi Çocuk Soru Listesi” geliştirilmiştir. Çalışma Kocaeli-Darıca, İstanbul-Şişli, İzmir Balçova ve Manisa-Merkez’deki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve özel okullara devam eden 5-6 yaş grubu çocuklar ve bu çocukların velileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. “Çocuk Hakları Eğitimi Çocuk Soru Listesi’nin” ve Çocuk Hakları Eğitimi Aile Ölçeği’nin geliştirilmesinde 285 okul öncesi eğitimi öğrencisi ve 285 veliden elde edilen veriler değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın 60’ı deney ve 60’ı kontrol grubu olan çalışma grubunu, Kocaeli ilinin Darıca ilçesinde yer alan ve aynı özelliklere sahip Denizyıldızları İlköğretim Okulu’nun anasınıflarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukları ve velileri oluşturmuştur. Çalışma dört ay boyunca devam etmiş ve sonucunda anne-babaların çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Kepekçi ve Baydık (2009), “Zihinsel Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları” isimli çalışmalarında zihinsel engelli çocukların öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, insan hakları veya çocuk hakları dersleri ve yaşları gibi değişkenlere göre etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. İkinci bir amaç olarak da bu tutumların ilköğretim, okul öncesi ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmen adaylarından farklı olup olmadığını tespit etmek olarak belirlemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunda toplam 287 öğrenci vardır. Sonuçlara bakıldığında, cinsiyet ve sınıf düzeyinin zihinsel engelli çocukların öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını etkilemediğini göstermiştir. Zihinsel engelli çocukların öğretmen adaylarının hiçbiri insan hakları ya da çocuk hakları derslerini almadığından, bu değişkenin tutumları üzerindeki etkisi incelenememiştir. Zihinsel engelli çocukların öğretmen adaylarının yaş ve tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Zihinsel engelli çocukların öğretmen adaylarının tutumlarının okul öncesi öğretmen adayları ile bilgisayar ve öğretim teknolojilerinden farklı olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak, ilköğretim adaylarından daha olumsuz tutumları olduğu görülmüştür.

Yurtsever (2009), “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmada anne ve babaların çocuklarının haklarına yönelik tutumlarını ve bu tutumları etkileyen değişkenleri ortaya koymayı amaçlamıştır.

Araştırma İstanbul İli genelinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullara devam eden 6-14 yaş grubu çocuğu olan anne ve babalar üzerinde gerçekleştirilmiştir. İki bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümünde 6-14 yaş grubu çocuğu olan anne ve babaların çocuk haklarına ilişkin tutumlarının belirlenmesine yönelik "Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği"nin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde ise; aile ve çocuğa ait bazı değişkenlerin ebeveyn çocuk hakları tutumlarına etkisi incelenmiştir. Anne ve babaların çocuklarının haklarına yönelik tutumlarını etkileyen değişkenleri belirlemek üzere yapılan tarama yönteminde yapılan çalışmada ise; 642 anne ve 642 baba olmak üzere toplam 1284 veliden alınan veriler kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında ailenin çocukların cinsiyetine göre çocuk hakları konusunda farklı tutumlar sergiledikleri, çocuklarının yaşları küçüldükçe bakım ve korunma' dan yana, sadece bir çocuk sahibi babaların kendi kendine karar verme' den yana tutum, ebeveyn eğitim durumunun yükselmesiyle ve aile gelirinin artmasıyla bakım ve korunma' dan yana tutum sergiledikleri, ailede otorite tiplerinin ebeveyn çocuk hakları tutumları üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Fazlıoğlu (2007), "Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan "Çocuk Hakları" Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri" isimli çalışmasında öğretmenlerin ve idarecilerin, özel hayatlarında ve okulda, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ne derecede kabullendiklerini ve hayata geçirdiklerini ölçmeyi planlamıştır. Araştırma İstanbul Maltepe'de bir devlet okulunda çalışan 318 öğretmen ve 50 idareci üzerinde uygulanmıştır. Araştırma anketinde, çocuk hakları sözleşmesiyle ilgili 40 madde bulunmaktadır. Araştırmanın sonucunda idareci ve öğretmenlerin, çocuk haklarını algılayış seviyeleri arasında farklılık görülmediği, öğretmenlerin, kıdemi değiştikçe çocuk haklarına yönelik algılarında farklılıklar olmadığı, değişik ortamlarda hakların varlığı ve önemi arasında farklılıklar bulunduğu, öğretmen ve idarecilerin, çocuk haklarının öneminin farkında olmasına karşın; uygulamada henüz istenen aşamada olmadıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Neslitürk ve Ersoy (2007), "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri" başlıklı çalışmalarında okulöncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin çocuk haklarının öğretebilmek amacıyla geliştirdikleri uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemeyi hedeflemişlerdir. Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Programına devam eden son sınıfta 13 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucunda toplanan verilerin çözümlenmesinde içerik

analizinden faydalanılmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde, öğretmen adayları çocuk hakları öğretiminde genellikle drama, anadili ve oyun gibi uygulamalardan faydalanmışlardır. Öğretmen adayları, ekinlikleri uygulama aşamasında sıkıntı yaşamadıklarını dile getirmişler ve çocukların etkinlikten keyif aldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları okulöncesi dönemde çocuk hakları öğretimi konusunda çocukların seviyelerine uygun etkinlikler yapıldığı takdirde bir problem yaşanmayacağını belirtmişlerdir.

Kepenekçi (2006), “Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’de Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Çalışma” başlıklı çalışmasında 350 gönüllü üniversite öğrencisine anket uygulamıştır. Bu amaçla araştırmacı tarafından üniversite öğrencilerinin çocuk hakların yönelik tutumlarını ölçmek için likert tip ölçeği geliştirilmiştir. Cinsiyet, fakülte, insan hakları dersini alıp almama gibi değişkenlere göre incelemeler yapılan çalışmada öğrencilerin tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için t testi kullanılmıştır. Sonuç olarak eğitim bilimleri fakültesinde öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerden, kız öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Ayrıca insan hakları derslerini alan öğretmen adaylarının da çocuk haklarına yönelik olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Lo (2018), yaptığı çalışmada Hong Kong’teki öğretmen adaylarının çocuk hakları konusundaki tutumları ve bilgilerini araştırmayı amaçlamıştır. Çocuk Haklarına dair Sözleşme, çocuğun eğitiminin insan haklarına saygı ve temel özgürlüklerin doğrudan geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yapılan çalışmada Hong Kong’un, Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne taraf devletlerden biri olmasına rağmen, hükümetin Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin geliştirilmesine çok fazla önem vermediği belirtilmiştir. Çocuk hakları eğitimi, Hong Kong’daki okullarda veya öğretmen yetiştiren kurumlarda zorunlu değildir. Öğretmenlerin, çocukları hakları konusunda eğitmek ve haklara saygı duyan öğrencileri yetiştirmek konusunda çok önemli rolleri olduğu için öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin yeterli bilgiye ve olumlu tutumlara sahip olmaları gerekmektedir. Yapılan çalışmada Rogers ve Wrightsman tarafından geliştirilen Çocuk Hakları Tutum Ölçeği’nde değişiklik yapılarak, öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları ve bilgileri incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda Hong Kong Eğitim Enstitüsü’nde

öğrenim gören öğretmen adaylarının çocukların haklarını soyut olarak destekledikleri ancak çocuk hakları konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu bulunmuştur

Long (2017), yaptığı çalışmada erken çocukluk döneminde lisans öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik bakış açılarını araştırmayı amaçlamıştır. Yapılan çalışmada öğrencilerin çocuk hakları konusundaki bilgi ve anlayışlarını, tutumlarını açıklamak için bir anket ve odak grup tartışmalarından oluşan karma yöntem tasarımı kullanılmıştır. Bulgular, iktidar ilişkilerinin, geleneksel uygulamaların, kayıtsızlık ve ebeveyn tutumlarının, çocuk haklarının çıkarılması ile tutarlı olan uygulamaları ve pedagojileri gizleyebileceğini de göstermektedir.

Shier (2016), yaptığı çalışmada Nikaragua'da okullarda çocuk hakları algısını araştırmayı amaçlamıştır. Okuldan ayrılan ve dolayısıyla eğitimin kendilerine sunduğu yaşam şanslarını yitiren ve yoksul ülkelerdeki binlerce çocuk için, “eğitim hakkı” kavramının çok az bir anlamı vardır. Mevcut “bütüncül okul yaklaşımı” çocukların haklarına ümit verici görünmekle birlikte, altta yatan sorunların ele alınmaması bu yaklaşımın etkinliğini azaltmaktadır. Bu çalışma, Nikaragua'da kahve sektöründeki çocukların ve ergenlerin okuldaki insan haklarını nasıl algıladıklarını araştırmakta, özellikle de okula gitme hakkının kendisinde de olması gereken fakir ülkelerde, insan haklarına dayalı etkili yaklaşımların gelişmesine katkıda bulunabilecek iç görüler sunmaktadır. Çocukların okuldaki haklarını ve kendilerini ilgilendiren konuları nasıl algıladıklarını anlamak için, araştırmacı Nikaragua'daki bir grup çocuk araştırmacı ile ortaklaşa çalıştı. “Çocuk ve Ergenlerin Dönüştürücü Araştırması” olarak bilinen farklı bir metodolojinin kullanılması, çocuklarla yetişkin araştırmacılar arasında üretken ve etik ortaklıkların geliştirilmesine ilişkin ek bilgi sağlamıştır. Yapılan analizler sonucunda dört ana tema ortaya çıktı: (1) Olumlu insan ilişkileri geliştirmek, haklara saygılı bir okul için temeldir; (2) Öğrenciler bazı davranış yönetimi biçimlerini, örneğin oyun zamanlarını ceza olarak mahrum bırakmak gibi hak ihlalleri; (3) Haklar ve sorumluluklar arasındaki karmaşık ilişkilere dikkat edilmemesi, karışıklığa ve yanlış anlamalara neden olmuştur; (4) Çocuğun duyma hakkı. Çalışmanın ana sonuçlarında özellikle davranış sorunları ile ilgilenmek için okullarda insan ilişkilerine hak temelli bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunun altı çizilerek çocukların hak ve sorumlulukları etrafında daha tutarlı ve fikir birliğine sahip bir pedagoji ihtiyacının gerekliliği açığa çıkmıştır.

Waldron ve Oberman (2016) tarafından yürütülen çalışma İrlanda'da ilköğretim öğretmenlerinin insan hakları ve insan hakları eğitimi anlayışlarını araştırmayı amaçlamıştır. Çalışma öğretmenlerin çocuklar ile hakları arasındaki dinamikleri

sınıflarında nasıl kavramsallaştırdıklarını analiz ediyor. Öğretmenler, insan hakları ve insan hakları eğitimi için öğretiminde bir yer tanımalarına rağmen, araştırma bulguları, insan haklarının ve çocuk haklarının parçalanmış bir şekilde anlaşılmasını göstermektedir. Bu çalışma öğretmenler arasında, öğrencilerini hak sahipleri olarak değil haklarla ilgili görev sahipleri olarak kavramsallaştırma eğiliminde olduğunu göstermiştir.

Deb ve Mathews (2012), tarafından Hindistan'da çocuk hakları: ebeveynlerin ve öğretmenlerin tutumları, bilgileri ve algılarının incelendiği çalışmada 300 Hintli ebeveyn ve öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutum ve bilgisini ve seçilmiş hakların gerçekte güvenceye alındığına dair algılarını araştırmıştır. Bireylerin tutumları, çocukların haklarının ve refahının teşvik edilip edilmediği de dahil olmak üzere, çocuklara yönelik davranışlarını etkilemektedir. Bir toplumda genel olarak görülen tutumlar, çocukların nasıl algılandığı ve davrandığı bir kültürü şekillendirir. Bulgular, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çoğunun, çocuk haklarına yönelik pozitif tutuma sahip olduğunu göstermiştir. Yine de katılımcıların yaklaşık dörtte biri, çocukların ifade ve dernek kurma özgürlüğüne sahip olmaları gerektiğini düşünmüyordu. Çocuk haklarını tanıtan yasaların içeriğinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin çoğu, Hintli çocukların yaşadığı deneyimlerinde yedi temel haktan mahrum bırakıldığı sonucuna ulaşmıştır. Genel olarak, bulgular çocukların haklarına ve ihtiyaçlarına yönelik farkındalığın artırılmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir ki bu da çocukların davranışlarına yönelik tutumlarını geliştirebilir. Çocukların yaşam deneyimini geliştirmek için toplumda ve kilit sektörlerde çocuk haklarına yönelik farkındalık ve tutumların artırılmasına yönelik çabalara ihtiyaç vardır.

Ruck, Tenenbaum ve Willenberg (2011), çalışmalarında, 9, 11 ve 13 yaşlarındaki karışık ırklı Güney Afrikalı çocukların ve annelerin çocuk haklarına yönelik görüşlerini incelemiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerle katılımcıların, çocukların öz bakım, duygusal doyum ve kendi kararlarını verme haklarına yönelik durumları senaryolar üzerinden incelenmiştir. Katılımcılar, senaryodaki karakterlerin çocuk haklarını destekleme durumlarına göre ve gerekçeler sunup sunmadıklarına göre karar vermişlerdir. Bulgular hem çocukların hem de annelerin, duygusal doyumlarının kendi kararlarını belirleme haklarından daha fazla desteklendiğini göstermektedir. Çalışma sonucunda hem çocukların hem de annelerin tepkilerinin, göz önünde bulundurulmuş hakların türünden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Covell, Howe ve Polegato (2011), “Sosyal Dezavantaja Karşı Çocuk Hakları Eğitimi: İngiltere’den Bir Örnek Olay” başlıklı çalışmalarında okullarda çocuk hakları

eğitiminin birçok sosyal ve eğitimsel faydası olduğunu belirtmişlerdir. Bu faydalar arasında haklar ve sosyal sorumluluk, gelişmiş bir okul iklimi ve daha büyük okul katılımı ve başarıları hakkında daha derin bir anlayış vardır. Çalışmanın amacı, çocuk hakları eğitiminin, özellikle dezavantajlı çocuklar için eğitimsel çıktıları geliştirme gücüne sahip olup olmadığını değerlendirmektir. Çalışmanın örneklemini üç ilköğretim okulunda öğrenim görmekte olan 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Uzamsal olarak yürütülen çalışmada, Hampshire Eğitim Yerel Yetki Hakları, Saygı ve Sorumluluk Girişimi Programı'nı (RRR-Rights, Respect and Responsibility) uyguladıkları dereceye göre değişen üç okuldaki 6. Sınıf çocuklarını karşılaştırılmıştır. RRR'yi tamamen uygulayan dezavantajlı bir bölgede (Okul 1); RRR'yi henüz uygulamaya başlayan dezavantajlı bir bölge (Okul 2); ve kısmen RRR'yi (Okul 3) uygulamış olan nispeten avantajlı bir okul. Çalışmada okul katılımı, iyimserlik, benlik kavramı, ebeveyn katılımı, okul sorunları, eğitim ve kariyer istekleri ile okul ve topluluğa katılım düzeylerini değerlendirilmiştir. Diğer iki okuldaki akranlarıyla karşılaştırıldığında, Okul 1'e devam eden öğrenciler okul katılımı, daha az sosyal sorun, daha çok iyimserlik ve daha yüksek benlik kavramları anlamında daha yüksek düzeyde olduğunu bildirmişlerdir. Sonuç olarak tam olarak hayata geçirilmiş çocukların insan hakları eğitiminin, diğer yararları arasında, sosyal olarak dezavantajlı çocuklar ve onların daha avantajlı akranları arasındaki uçurumu daraltmanın bir yolu olabileceğini göstermektedir.

Cherney (2010) "Mothers', Fathers' and Their Children's Perceptions and Reasoning About Nutrurance and Self-Determination Rights" başlıklı çalışmada, çocukların özerklik hakkı gelişimini incelemek ve ailelerin çocuk haklarıyla ilgili fikir ve algıları konusunda bilgi edinmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini ABD'nin doğusundaki şehirlerden gelen on altı yaşındaki 47 çocuk ve ebeveynleri oluşturmuştur. Katılımcılarla görüşme yapılarak çocuk hakları ile ilgili algı gelişimleri araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre ebeveynlerin çocuklarının gerçekte olduğundan çok daha fazla hakka sahip olmaları gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Annelerin babalara kıyasla çocukların daha fazla özerklik hakkına sahip olmaları gerektiğini savundukları belirtilmiştir. Yaşları büyük olan çocukların daha küçük yaştakilere göre kara verme sürecinde daha fazla muhakeme yaptıkları görülmüştür. Çocuklar arasında özerklik, korunma ve bakım hakları ile ilgili destekleme konusunda yaş değişkeninin bir etkisinin görülmediği belirtilmiştir.

Ejeh, Akinola (2009), yaptıkları keşif çalışmada, bir kasabadaki ilkokul öğrencilerinin haklarının farkında olma ve bu hakların kullanımı konusundaki görüşlerini

araştırmak için tasarlanmıştır. Araştırma verileri, kentteki dört ilkokulda 144 öğrenci ile yapılan yarı yapılandırılmış sözlü görüşmelerle toplanmıştır. Veri analizi, çocukların kendi haklarına ilişkin çok sınırlı bir farkındalığa sahip olduklarını gösterdi. Çocukların yaklaşık dördte üçü, haklarını kullanmaya istekli değildi; çünkü çocukların haklarına ve ayrıca Nijerya toplumunun kültürel normlarına ihtiyaç duyulmadığını hissettiler. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin hedeflerinin henüz okullarda sağlanamadığı sonucuna varılmıştır. Birçok katılımcı haklarını kullanmaya istekli olsa da çoğunluğu yetişkinlerin geleneksel Nijerya toplumunun kültürel etkilerinin ve inançlarının etkileri sonucu bu hakları kullanmaya istekli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Nijerya toplumundaki yetişkinlere, çocukların büyüdüğü ve bugün okula devam ettiği okulda yaşadığı ve yaşadığı dünyadan farklı olarak inanç sistemini değiştirmeye yönelik zorlayıcı bir ihtiyaç vardır. Okul yetkililerinin, çocukların kendi katılım haklarını almalarını sağlamak için okulun hiyerarşik yapısını değerlendirmesi gerekmektedir. Bütün bunlar, hükümetlerin ve ilgili kurumların, BM Sözleşmesi'nin çocuk haklarına ilişkin ilkelerini ve hükümlerini kamuoyuna duyurmak için çabalarını yoğunlaştırmak için çağrıda bulunmaktadır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre, yerel düzeyde istenen etkiyi henüz gerçekleştirmemiştir.

Freeman (2000), *The Future Of Children's Rights* (Çocuk Haklarının Geleceği) başlıklı çalışmasında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin öneminden bahsetmiş, ancak haklar konusunda yeni düzenlemelerin ve stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sözleşme veya protokollerin, engelli çocuklar, eşcinsel çocuklar, kız çocukları ve sokak çocukları dahil olmak üzere hakları ihmal edilen birçok çocuğa hitap etmesi gerektiğini dile getirmiştir. Hakların, raporlama ve uygulama süreçlerinin yeniden düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Margolin (1982), "A Survey Of Children's Views On Their Rights" başlıklı çalışmasında çocukların kendi haklarını belirlemeye ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Haklar konusunda iki ila altıncı sınıf arasında ilkokul çocuklarına yedi farklı durum karikatürize edilerek sunulmuştur. Çocukların çoğunluğu oylama dışında kendi kaderini tayin etmeye karşı çıkmıştır. Çocukların büyük bir kısmının ise karar verme hakkına karşı olduğu görülmüştür.

Tablo 1'de yurt içi ve yurt dışı yapılan çalışmaların amacı, çalışmalarda kullanılan yöntem ve çalışmaların sonuçları özetlenmiştir.

Tablo1.

Yurt İçi ve Yurt Dışı Araştırmalar ve Özellikleri

Araştırmacı	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Araştırmanın Sonuçları
Sural (2018)	İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini tespit etmek	Nitel	Çocukları hak kavramına ilişkin bilgilerinin sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür.
Erdoğan (2018)	Sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ile çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek	Karma	Öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılıkları ve çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur.
Tüysüzer (2018)	Okul yöneticilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek	Nicel	Okul yöneticilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur.
Banko (2017)	Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutum, davranış ve görüşlerini incelemek.	Karma	Öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuş, sınıf içi uygulamalarda çocuk haklarına ilişkin davranış ve görüşleri istenilen düzeyde bulunmamıştır.
Doğan (2017)	Uzman sınıf öğretmenlerin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimini incelemek	Nitel	Etkili çocuk hakları anlayışının nasıl olması gerektiği ile ilgili beş farklı anlayış önerilmiştir.
Faiz ve Kamer (2017)	Öğretmen adaylarının çocuk hakları konusundaki görüşlerinin ortaya koymak	Nitel	Öğretmenlerin çoğu çocukların yaşam alanlarında eşitsizlikler olduğunu belirtmişlerdir.
Aydınlık (2017)	Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının okul öncesi öğretmen adaylarının tutumlarından farklı olup olmadığını saptamak	Nicel	Okul öncesi öğretmenleri ile Okul öncesi lisans programına kayıtlı öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında farklılaşma bulunmuştur.
Seyhan ve Cansever (2016)	Okul öncesi öğretmenliği öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin algılarını incelemeyi	Nicel	Öğretmen adaylarının çocuklar ve ailelerine yönelik bir eğitim ortamının hazırlanmasının konuya yönelik bir farkındalık kazandırılması ve ürünlerin bilimsel ortamlarda paylaşılmasının eğitsel bir değer taşıdığı tespit edilmiştir.
Dönmez (2015)	İlkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek	Nicel	Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleriyle ÇHYT arasında genel olarak takdir eden öğretmen profili ile ÇHYT arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ilişki bulunmuştur.

Tablo 1'in devamı.

Kızılırmak (2015)	Annelerin çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek	Nicel	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde bilgilerinin ise yetersiz düzeyde olduğu görülmüştür.
Doğan, Torun ve Akgün (2014)	Öğretmen adaylarının, çocuk haklarına ilişkin görüşlerini çeşitli değişkenlere göre belirlemek	Nicel	Öğretmen adaylarının kardeş sayısı değişkenine göre tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
Aldemir (2014)	Hemşire adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından belirlemek	Nicel	Sınıf düzeyi değişkenine göre çocuk haklarına ilişkin tutumlarda anlamlı farklılık görülmüştür.
Özkan (2013)	Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak	Nicel	Öğretmenlerin çoğunun daha önce çocuk hakları ile ilgili eğitim almadığı, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni okuduğu saptanmıştır.
Peker (2012)	Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarını değerlendirmek	Nicel	Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.
Musaoğlu (2012)	MEB 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programını (2006) çocuk hakları açısından incelemek	Nitel	Program'da daha çok gelişme ve katılım haklarının olduğu, programın genelinde sözleşmeyi esas alarak oluşturulmuş bir program olmadığı ve yeniden yapılandırılmaya ihtiyacı olduğu sonucuna varılmıştır.
Güneş (2012)	Sığınmacı çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin gelişim ilkesine göre durumları incelemek	Nicel	Okul çağındaki çocukların %25'i okula gitmediği, çocukların sağlık hizmetlerine ulaşımı ve çocukların genel duygusal durumları arasında bölgeler arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilen bulgular arasındadır.

Tablo 1'in devamı.

Sadık ve Sarı (2012)	Metaforlar aracılığıyla öğrencilerin demokrasiye yönelik algılarını ölçmek	Nitel	Öğrenciler demokrasiye yönelik 75 metafor geliştirmiş ve öğrencilerin demokrasiyi daha çok eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarıyla aynı anlama gelen bir yönetim şekli olarak algıladıkları görülmüştür.
Kaya (2011)	Öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak	Nicel	Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun çocuk hakları sözleşmesini okumadıkları, çocukların en önemli hakkı olarak yaşama hakkını dile getirmiş, katılım haklarına ise adayların önemli haklar arasında sıralamada yer vermedikleri görülmüştür.
Torun (2011)	Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisini belirlemek	Nicel	Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin ders başarıları ve çocuk haklarına yönelik tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı farklılaşma ortaya çıkmıştır.
Kükürtçü (2011)	5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisini incelemek	Nicel	Ailelerin ve öğretmenlerin çocuk odaklı demokratik yöntemlere yönelik ilgileri olmasına karşın Çocuk Hakları Sözleşmesinin bazı maddeleriyle bağdaşmayan disiplin uygulamalarını kullandıkları tespit edilmiştir.
Washington (2010)	5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğini incelemek	Nicel	Anne-babaların çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
Kepenekçi ve Baydık (2009)	Zihinsel engelli çocukların öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre etkilerini incelemek	Nicel	Öğretmen adaylarının yaş ve tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış, zihinsel engelli çocukların öğretmen adaylarının tutumlarının okul öncesi öğretmen adayları ile bilgisayar ve öğretim teknolojilerinden farklı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 1'in devamı.

Yurtsever (2009)	Anne ve babaların çocuklarının haklarına yönelik tutumlarını ve bu tutumları etkileyen değişkenleri ortaya koymak	Nicel	Ailenin çocukların cinsiyetine göre çocuk hakları konusunda farklı tutumlar sergiledikleri ailede otorite tiplerinin ebeveyn çocuk hakları tutumları üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.
Neslitürk ve Ersoy (2007)	Okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin çocuk haklarının öğretebilmek amacıyla geliştirdikleri uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek	Nicel	Öğretmen adayları okul öncesi dönemde çocuk hakları öğretimi konusunda çocukların seviyelerine uygun etkinlikler yapıldığı takdirde bir problem yaşamayacağını belirtmişlerdir.
Kepenekçi (2006)	Üniversite öğrencilerinin Türkiye'de çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek	Nicel	Eğitim bilimleri fakültesinde öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerden, kız öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu ayrıca insan hakları derslerini alan öğretmen adaylarının da çocuk haklarına yönelik olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.
Lo (2018)	Hong Kong' taki öğretmen adaylarının çocuk hakları konusundaki tutumları ve bilgilerini araştırmak	Nicel	Hong Kong Eğitim Enstitüsü'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının çocukların haklarını soyut olarak destekledikleri ancak çocuk hakları konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu bulunmuştur.
Long (2017)	Lisans öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik bakış açılarını araştırmak	Karma	Geleneksel uygulamaların, kayıtsızlık ve ebeveyn tutumlarının, çocuk hakları ile tutarlı olan uygulamaları ve pedagojileri gizleyebileceğini de göstermektedir.
Shier (2016)	Nikaragua'da okullarda çocuk hakları algısını araştırmak	Nitel	Okullarda insan ilişkilerinde hak temelli bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunun altı çizilerek çocukların hak ve sorumlulukları etrafında daha tutarlı ve fikir birliğine sahip bir pedagoji ihtiyacının gerekliliği açığa çıkmıştır.

Tablo 1'in devamı.

Waldron ve Oberman (2016)	İrlanda'da ilköğretim öğretmenlerinin insan hakları ve insan hakları eğitimi anlayışlarını araştırmak	Nitel	Öğretmenler insan hakları ve insan hakları eğitimi için öğretimde bir yer tanımalarına rağmen, araştırma bulguları, insan haklarının ve çocuk haklarının parçalanmış bir şekilde anlaşıldığını göstermektedir.
Waldron ve Oberman (2016)	İrlanda'da ilköğretim öğretmenlerinin insan hakları ve insan hakları eğitimi anlayışlarını araştırmak	Nitel	Öğretmenler insan hakları ve insan hakları eğitimi için öğretimde bir yer tanımalarına rağmen, araştırma bulguları, insan haklarının ve çocuk haklarının parçalanmış bir şekilde anlaşıldığını göstermektedir.
Ruck, Tenenbaum ve Willenberg (2011)	Karışık ırklı Güney Afrikalı çocukların ve annelerin çocuk haklarına yönelik görüşlerini incelemek.	Nicel	Çalışma sonucunda hem çocukların hem de annelerin tepkilerinin, göz önünde bulundurulmuş hakların türünden etkilendiği görülmüştür.
Covell, Howe ve Polegato (2011)	Çocuk hakları eğitiminin, özellikle dezavantajlı çocuklar için eğitimsel çıktıları geliştirme gücüne sahip olup olmadığını değerlendirmek	Nicel	Tam olarak hayata geçirilmiş çocukların insan hakları eğitiminin, diğer yararları arasında, sosyal olarak dezavantajlı çocuklar ve onların daha avantajlı akranları arasındaki uçurumu daraltmanın bir yolu olabileceğini göstermektedir.
Cherney (2010)	Çocukların özerklik hakkı gelişimini incelemek ve ailelerin çocuk haklarıyla ilgili fikir ve algıları konusunda bilgi edinmek	Nicel	Ebeveynlerin çocuklarının gerçekte olduğundan çok daha fazla hakka sahip olmaları gerektiğini düşündükleri görülmüştür.
Ejeh, Akinola (2009)	İlkokul öğrencilerinin haklarının farkında olma ve bu hakların kullanımı konusundaki görüşlerini araştırmak	Nicel	Çocukların kendi haklarına ilişkin çok sınırlı bir farkındalığa sahip oldukları ve yaklaşık dörtte üçünün, haklarını kullanmaya istekli olmadığı tespit edildi.

2.6.3. Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi

Çocuk haklarına yönelik tutumlar konusunda yurt içinde ve yurt dışında ulaşılan kaynaklar incelendiğinde tespit edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

- Çocuk haklarına yönelik tutumlar konusunda yapılan çalışmalarda yurt içinde genellikle veri toplama aracı olarak Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği (ÇHTÖ) kullanılmıştır.
- Araştırmalarda daha çok nitel ve nicel yönteme yer verilmiş nadiren de karma yöntem kullanılmıştır.
- Araştırmalarda genellikle ebeveynlerin, öğretmenlerin ve farklı bölümlerde lisans eğitimine devam öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur.
- Ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk haklarının öneminin farkında olmalarına rağmen uygulamalar konusunda yetersiz oldukları ve çocuk hakları sözleşmesiyle uyumayan davranışlarda buldukları tespit edilmiştir.
- Çocukların yaşam alanlarındaki eşitsizliklerin ve dezavantajlı çocuklarla onlardan daha şanslı akranları arasındaki yaşantı farklılıklarının olduğu belirtilmiştir.
- Çocukların kendi hakları konusunda bilgilerinin sınırlı olduğu görülmüştür.
- Ebeveyn ve öğretmenler katılım haklarını önemli haklar arasında görmediklerini belirtmişlerdir.
- Araştırmalarda katılımcıların daha önceden çocuk haklarına yönelik bir eğitim almadıkları tespit edilmiştir.

2.7. Çocuk Hakları Eğitimi ve Önemi

Hak eğitiminin temelinde bireylere saygı gösterme, hangi haklara sahip olduğunu bilme ve bu hakları ne şekilde koruyacağını tespit etmeyi öğretmek yer almaktadır. Buna yönelik olarak atılacak ilk adım çocukların demokratik ve insan haklarına saygılı ortamlarda yaşamasını sağlamak için uygun eğitim ortamlarının oluşmasını sağlamaktır (Kepenekçi, 1999). Ancak demokrasiye, insan haklarına saygıyı temel alan bir eğitim sistemi, dürüst, insanı saygıya layık gören, özgür düşünebilen başkalarının haklarını gözetip aynı zamanda kendi haklarını özümsemeyi başarabilen ve bu hakları hayata geçiren nesiller yetiştirebilir (Kepenekçi, 2000). Toplumların kaliteli bir geleceğe sahip olması yetiştireceği nesillerin etkili bir eğitime ve her yönden zenginleştirilmiş yaşantılara yönlendirilmesiyle ilişkilidir (Güldalı, 2017). Ülkelerin geleceğini nitelikli insanların belirlediği düşünüldüğünde toplumdaki tüm bireylere büyük görevler düşmektedir (Save the Children, 2006). Bu nedenle çocuk hakları sözleşmesinin işlevsel

olabilmesi ve tüm bireylerin sözleşmeyi uygulamada aktif bir savunucu rol üstlenmesi gerekmektedir. Çocuk hakları eğitimi hem gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlamada hem de toplumları kalkınmasında kilit faktörlerden biridir.

Haklarının farkında olan birey haklarını kullanmayı, korumayı ve aramayı kolaylıkla başarabilmektedir (Uluç, 2008). Flowers' a göre çocuk hakları eğitimi bireylere değer vermek insan haklarını bilmek ve buna göre davranmak, farklılıkları önemsemek ve saygı duymak, çocukların güvenliklerini sağlamak ve kabiliyetlerini geliştirmek gibi esasları içermektedir. Hak bilinci kazanmak insan olma bilincini de beraberinde getirmektedir (Gülmez, 2001). Bireylerin haklarını öğrenebilmesi ve gelişen dünyada topluma ayak uydurabilmesinde okullar bu sürece destek olmalı ve gelişmelere yönelik yeni temeller oluşturabilmelidir. Tüm bunlar insan hakları eğitimiyle mümkündür ki insan hakları eğitiminin temeli de çocuk hakları eğitimidir.

İnsan hakları ve çocuk hakları eğitiminde gaye bireylerin toplumda sorumluluk sahibi vatandaş olabilmeleri için onları yasalar karşısındaki haklar konusunda eğitmektir (Claude, 2003). Devletler toplumun tüm bireylerini çocuk hakları konusunda eğitmekle sorumludur. Vatandaşlık bilincinin geliştirilmesinde çocuk hakları eğitimi önemli bir faktördür. Çocuklar haklarını öğrenirken vatandaşlık hak ve ödevlerini, toplumsal değerleri ve erdemleri de öğrenmektedir (Howe ve Covell, 2005).

Bloom' a göre öğrencilerin 18 yaşına kadar göstermiş oldukları başarılarını %33' ü okul öncesi, %42' si ilköğretim ve %25'i de ortaöğretim dönemindeki başarılarından kaynaklanmaktadır (Bloom,1964, Akt: Senemoğlu). Buna göre öğrencilerin erken dönemlerde elde ettikleri bilgi, beceri ve tutumlarının sonraki yaşamlarında etkili olduğu düşünülmektedir. Çocuk haklarıyla ilgili kavramların okul öncesi ilköğretim ve ortaokul dönemlerinde öğretilmeye başlanması hakların hem kavranması hem de hak bilincinin yerleşmesi açısından önemlidir (Uçuş, 2014). Ailede başlayan çocuk hakları eğitimi öğrencilerin okullarda öğrendikleri bilgi, beceri, tutum ve davranışlarla birlikte onların toplumun aktif bir üyesi olarak her yönden gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Gözütok, 2007). Osler ve Starkey' e göre (1998) okullar çocukların haklarını öğrendiği ve aynı zamanda öğrendiklerini uygulamaya geçirdikleri alanlar olmalıdır. Haklara yönelik okullarda verilen eğitimlerin okula karşı ilgiyi artırdığı, okul iklimini yumuşattığı ve olumlu davranışları artırdığı görülmüştür (Covell, Howe ve McNeil, 2010). Bu nedenle öğretmenler sürecin önemli bir parçası olarak kabul edilmelidir. Öğretmenlerin etkili bir eğitim verebilmeleri ancak demokratik yaklaşım ve insani değerleri kendi yaşamlarında deneyimlemiş ve yerleştirebilmiş olmalarıyla gerçekleştirilebilir (Gözütok, 1995).

Öğretmenin öğrenciyi bir birey olarak kabul etmesi ve onların fikirlerine saygı duyması, hoşgörülü olması, her türlü etkinliği gerçekleştirebilecekleri uygun ortamlar oluşturması bu anlamda önemlidir (Kepenekçi, 2008). Toplumlarda her yönden gelişimin sağlanabilmesi, her tür meslekten nitelikli bireyler yetiştirilmesi, maddi ve manevi değerlerin toplumun tümünde kabul görmesi ve benimsetilmesinde öğretmenlerin ve onların verecekleri eğitimin kalitesi toplumların demokratik tutumlarına yön verecek ve kalkınmasında en önemli unsurlardan biri olacaktır (Aydın 2007).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama aracına, verilerin toplanmasına ve analizine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını cinsiyet, kardeş sayısı, mezun olduğu lise türü, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne mesleği ve baba mesleği ve öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm türü değişkenlerine göre incelemektir. Bu amaçtan yola çıkarak araştırmada nicel metodoloji kapsamında betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2011). Bu araştırma modelinde araştırılan olaya, nesneye veya bireye herhangi bir müdahalede bulunulmaz. Sadece mevcut problem tespit edilmeye çalışılır (Karasar, 2007).

3.2. Evren ve Örneklem

Örnekleme yapılırken, öncelikle araştırmanın amaçları doğrultusunda sonuçların genellenmek istendiği evren sınırlandırılıp çalışma evreninin tanımlanması gerekir. Araştırmaların amaçlarına göre en uygun bir çalışma evreni vardır (Karasar, 2011). Bu araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi, Sınıf, Türkçe, Matematik, Fen, Sosyal Bilgiler, Özel Eğitim Öğretmenliği Programına ve Hukuk Fakültesi Programına devam eden 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Örneklem; belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2011). Bu

araştırmada örneklem alınmaya gidilmemiş, evrenin tamamı örneklem olarak alınmış ve evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılan 845 öğrenciye uygulanan ölçeklerden 821' i değerlendirmeye alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını tespit etmek amacıyla Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” 5’li likert formunda hazırlanmış olup, içeriğinde çocukların yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına ilişkin 22 madde bulunmaktadır. Bu ifadeler “Tamamen Katılıyorum” (5), “Katılıyorum” (4), “Kararsızım” (3), “Katılmıyorum” (2) ve “Tamamen Katılmıyorum” (1) şeklinde derecelenmekte ve puanlanmaktadır. Ölçekteki ifadelerin 19’u olumlu, 3’ü olumsuzdur. Olumsuz ifadeler (2., 14. ve 15. maddeler) verilen tepkiler ters puanlanmaktadır. Puanlama sonucunda ölçekten alınacak en düşük puan 22 ve en yüksek puan ise 110’dur. Karaman Kepenekçi (2006) ölçeğin geçerliğine ve güvenilirliğine ilişkin yaptığı çalışma sonucunda, ölçeğin tek faktörlü olduğunu, ölçekteki maddelerin madde toplam korelasyon katsayılarının 0,32 ile 0,61 arasında değiştiğini, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının 0,85, test yarı güvenilirlik katsayısının ise 0,77 olarak belirlendiğini ifade etmiştir.

Araştırmada Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı yeniden hesaplanarak 0,91 olarak bulunmuştur. Psikolojik bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının “0,70” ve daha yüksek olması, test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2010).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcılara ilişkin veriler SPSS (The Statistical Packet For Social Sciences) 25.0 paket programı kullanarak çözümlenmiştir. Veriler toplandıktan sonra normallik testi yapılmıştır. Öğrencilerin verdiği yanıtlardan elde edilen puanların Skewness ve Kurtosis değer aralığı, Kolmogrow-Smirnov Testi, p değeri ve histogramlara bakılmıştır. Bu sayıtlardan normal dağılım için Skewness ve Kurtosis değer aralığı -1 ile +1 arasında olmalıdır (Koray ve Köksal, 2009). Kolmogrow-Smirnov Testinde p değerinin 0.05 ten büyük olması ve histogramların normal dağılması

gerekmektedir. Yapılan çalışmada bu sayıtlar karşılanmadığı için veri setinin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler analiz edilirken betimsel istatistik analizleri yapılmıştır. Verilerin bilgilendirici bir şekilde düzenlenmesi, özetlenmesi ve gösterimini sağlayan metotlara betimsel istatistik denir. Betimsel istatistik yöntemleriyle veri setlerinin özellikleri daha anlaşılır hale gelmektedir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010). Araştırmanın alt problemlerine yanıt aramak için iki kategorili değişkenler için Mann Whitney U-Test, ikiden fazla kategorili değişkenler için ise Kruskal Wallis H-Test kullanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık değeri ($p < .05$) olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümde veri toplama aracı ve veri çözümlenmeleri ile elde edilen bulgular, araştırmanın problemi ve alt problemleri göz önünde bulundurularak tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmanın temel problemi ve alt problemlerine ilişkin bulgular istatistiksel olarak belirtildikten sonra yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan eğitim fakültesi ve hukuk fakültesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Cinsiyet Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	617	75,2
Erkek	204	24,8
Toplam	821	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunu 617 (%75,2) kadın ve 204 (%24,8) erkek oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.

Sınıf Düzeyi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf	Frekans (f)	Yüzde (%)
1. Sınıf	365	44,5
4. Sınıf	456	55,5
Toplam	821	100,0

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunu 365 (%44,5) 1. sınıf ve 456 (%55,5) 4.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin mezun olunan lise türü değişkenine göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Mezun Olunan Lise Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Mezun Olunan Lise Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Düz Lise	186	22,7
Meslek Lisesi	75	9,1
Anadolu Lisesi	394	48,0
İmam Hatip Lisesi	41	5,0
Öğretmen Lisesi	97	11,8
Fen Lisesi	14	1,7
Sosyal Bilimler Lisesi	14	1,7
Toplam	821	100,0

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunun 186'sını (%22,7) düz lise, 75'ini (%9,1) meslek lisesi, 394'ünü (%48,0) anadolu lisesi, 41'ini (%5,0) imam hatip lisesi, 97'sini (%11,8) öğretmen lisesi, 14'ünü (%1,7) fen lisesi ve 14'ünü (%1,7) sosyal bilimler lisesinden mezun olan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerinin kardeş sayısı değişkenine göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kardeş Sayısı	Frekans (F)	Yüzde (%)
1 Kardeş	15	1,8
2 Kardeş	117	14,3
3 Kardeş	230	28,0
4 Kardeş	169	20,6
5 ve Daha Fazla	290	35,3
Toplam	821	100,0

Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunun 15'i (%1,8) 1 kardeş, 117'si (%14,3) 2 kardeş, 230'u (%28,0) 3 kardeş, 169'u (%20,6) 4 kardeş, 290'ı (%35,3) 5 ve daha fazla kardeşe sahip öğrencilerden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okuduğu bölüm türü değişkenine göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Öğrencilerin Okuduğu Bölüm Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Bölüm Türü Değişkeni	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hukuk Fakültesi	111	13,5
Sınıf Öğretmenliği	127	15,5
Okul Öncesi Öğretmenliği	115	14,0
Türkçe Öğretmenliği	77	9,4
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	88	10,7
Matematik Öğretmenliği	152	18,5
Fen Bilgisi Öğretmenliği	91	11,1
Özel Eğitim Öğretmenliği	60	7,3
Toplam	821	100,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunun 111’i (%13,5) hukuk fakültesi, 127’si (%15,5) sınıf öğretmenliği, 115’i (%14,0) okul öncesi öğretmenliği, 77’si (%9,4) Türkçe öğretmenliği, 88’i (%10,7) sosyal bilgiler öğretmenliği, 152’si (%18,5) matematik öğretmenliği, 91’i (%11,1) fen bilgisi öğretmenliği ve 60’ı (%7,3) özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumu değişkenine göre dağılımı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Eğitim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	147	17,9
Okur Yazar	83	10,1
İlkokul	293	35,7
Ortaokul	140	17,1
Lise	105	12,8
Üniversite	47	5,7
Lisans Üstü	6	0,7
Toplam	821	100,0

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunun 147’si (%17,9) okur yazar olmayan, 83’ü (%10,1) okur yazar, 293’ü (%35,7) ilkokul mezunu, 140’ı (%17,1) ortaokul mezunu, 105’i (%12,8) lise mezunu, 47’si (%5,7) üniversite mezunu ve 6’sı (%0,7) lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim durumu değişkenine göre dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Baba Eğitim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	27	3,3
Okur Yazar	50	6,1
İlkokul	243	29,6
Ortaokul	164	20,0
Lise	187	22,8
Üniversite	141	17,2
Lisans Üstü	9	1,1
Toplam	821	100,0

Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunun 27’si (%3,3) okur yazar olmayan, 50’si (%6,1) okur yazar, 243’ü (%29,6) ilkokul mezunu, 164’ü (%20,0) ortaokul mezunu, 187’si (%22,8) lise mezunu, 141’i (%17,2) üniversite mezunu ve 9’u (%1,1) lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne meslek durumu değişkenine göre dağılımı Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.

Öğrencilerin Anne Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Meslek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Ev Hanımı	753	91,7
Çalışan	68	8,3
Toplam	821	100,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunun 753’ü (%91,7) ev hanımı, 68’i (%8,3) çalışan bireylerden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba meslek durumu değişkenine göre dağılımı Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10.

Öğrencilerin Baba Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Baba Meslek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çiftçi	110	13,4
Öğretmen	30	3,7
Memur	120	14,6
Serbest Meslek	234	28,5
Emekli	147	17,9
İşçi	91	11,1
Esnaf	89	10,8
Toplam	821	100,0

Tablo 10’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubunun 110’u (%13,4) çiftçi, 30’u (%3,7) öğretmen, 120’si (%14,6) memur, 234’ü (%28,5) serbest meslek, 147’si, (%17,9) emekli, 91’i (%11,1) işçi, 89’u (%10,8) esnaf bireylerden oluşmaktadır.

4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi “Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ne düzeydedir?” şeklinde belirtilmiştir.

Tablo 11.

Eğitim ve Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeğinden Aldıkları Madde Puan Ortalamaları

Madde No	Maddeler	Ortalama
1	18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	4,48
2*	Çocuk hakları konusunda özel bir uluslararası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur.	4,47
3	Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.	4,82
4	Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.	4,74
5	Çocuğun en temel hakkının “yaşama hakkı” olduğuna inanıyorum.	4,80
6	Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	4,70
7	Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	4,39
8	Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.	4,69
9	Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	4,40
10	Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	4,76
11	Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4,84
12	Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	4,12
13	Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	4,80
14*	Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır.	4,39
15*	Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur.	4,55
16	Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	4,68
17	Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.	4,77
18	Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	4,83
19	Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	4,87
20	Çocukların savaşıardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	4,86
21	Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	4,81
22	Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	4,68

* Ters maddeler

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutum ölçeğinden aldıkları madde tutum ortalamalarının genel olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Tabloya göre ortalaması en yüksek madde 4,87 ortalama puan ile “Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir” maddesi iken “Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır” maddesi 4,12 puan ile en düşük ortalamaya sahip madde olarak bulunmuştur. “Çocukların savaşıtlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum”, “Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum”, “Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum”, “Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.” maddeleri ortalama olarak daha yüksek düzeyde iken “Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlıkl sorunlarına karışmamalıdır”, “Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır”, “Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir” maddelerinin ortalamaları yüksek olmasına rağmen diğer maddelere göre daha düşük ortalama puana sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 12.

Eğitim ve Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeğine
Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Maddeler	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Md. 1	536	65,3	202	24,6	42	5,1	28	3,4	13	1,6
Md. 2	510	62,1	234	28,5	46	5,6	15	1,8	16	1,9
Md. 3	713	86,8	95	11,6	0	0	3	0,4	10	1,2
Md. 4	647	78,8	157	19,1	8	1,0	3	0,4	6	0,7
Md. 5	704	85,7	95	11,6	12	1,5	2	0,2	8	1,0
Md. 6	629	76,6	158	19,2	26	3,2	1	0,1	7	0,9
Md. 7	466	56,8	245	29,8	87	10,6	15	1,8	8	1,0
Md. 8	605	73,7	195	23,8	14	1,7	2	0,2	5	0,6
Md. 9	500	60,9	197	24,0	91	11,1	26	3,2	7	0,9
Md. 10	671	81,7	126	15,3	11	1,3	4	0,5	9	1,1
Md. 11	721	87,8	86	10,5	4	0,5	3	0,4	7	0,9
Md. 12	312	38,0	337	41,0	138	16,8	29	3,5	5	0,0
Md. 13	694	84,5	109	13,3	7	0,9	4	0,5	7	0,9
Md. 14	465	56,6	278	33,9	35	4,3	22	2,7	21	2,6
Md. 15	571	69,5	186	22,7	28	3,4	17	2,1	19	2,3
Md. 16	606	73,8	191	23,3	11	1,3	9	1,1	4	0,5
Md. 17	663	80,8	139	16,9	12	1,5	3	0,4	4	0,5
Md. 18	728	88,7	71	8,6	9	1,1	4	0,5	9	1,1
Md. 19	751	91,5	54	6,6	7	0,9	2	0,2	7	0,9
Md. 20	739	90,0	72	8,8	1	0,1	2	0,2	7	0,9
Md. 21	700	85,3	106	12,9	5	0,6	3	0,4	7	0,9
Md. 22	619	75,4	169	20,6	20	2,4	5	0,6	8	1,0

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin 138'inin "Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır" maddesinde kararsız kaldıkları görülmektedir. Madde üçte belirtilen "Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır" ifadesinde hiçbir öğrencinin kararsızlık yaşamadığı, yirminci maddede belirtilen "Çocukların savaştan korunmaları gerektiğine inanıyorum" ifadesinde ise sadece bir öğrencinin kararsız kaldığı görülmüştür. Genel olarak 4., 11., 13., 18., 19. ve 21. maddelerde daha az öğrenci kararsız kalmış buna karşılık 1., 2., 7., 9., 14. ve 15. maddelerde ise daha fazla öğrencinin kararsız kaldığı görülmüştür.

Tablo 13.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Genel Tutumlarına İlişkin Bulgular

N	En Düşük	En Yüksek	\bar{X}	Sd	Tutum
821	1,00	5,00	4,66	0,38	Yüksek tutum ($1 < \bar{X} < 5$)

Tablo 13 incelendiğinde, katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutum ortalamalarının $\bar{X}=4,66$ olduğu görülmektedir. Bu bulgu katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek madde puan ortalaması 5,00 iken örnekleme oluşturan öğrencilerin 4,66 ortalama puan ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Dönmez (2015) çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını yüksek düzeyde bulmuştur. Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen ölçeğin kullanıldığı çalışmada en yüksek ortalama çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerektiği maddesine ait olarak bulunmuştur. Kor'un (2013) yaptığı çalışmada öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur. Bu araştırmaların bulgularının aksine Leung ve Lo (2012), yaptıkları çalışmada insan hakları konusunda yeterli bilgisi olduğu düşünülen ve insan haklarına karşı olumlu bir tutuma sahip olması beklenen öğretmenlerin insan haklarına yönelik tutumlarının ve bilgisinin endişe verici derecede düşük olduğu sonucunu bulmuşlardır. Endişe verici bulguların ardındaki ana sebebin eğitim eksikliği olduğunu ileri sürmüşlerdir. Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını ve bilgisini incelemek ve bu yöndeki tutumlarını geliştirebilmek için iyileştirme alanlarının ortaya çıkarılması ve daha kapsamlı araştırmalar yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Shaid (2009)'e göre çocuk haklarına yönelik tutumu ve bilgiyi değerlendirmek için çok çeşitli çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, öğretmenlerle ve özellikle öğretmen adaylarıyla yürütülen çok az sayıda deneysel çalışma yapılmıştır. Ayrıca yapılan çalışmaların birçoğunda çocuk haklarının Batı perspektifinden değerlendirildiğini belirtmiştir. Çocuk haklarına yönelik bilgi düzeyini ölçen çok az çalışmanın yapıldığını ve çocuk haklarına yönelik tutumlar ve çocuk hakları bilgisi arasındaki ilişkiye yönelik çalışmaların artırılması gerektiğini dile getirmiştir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin tutumlarının yüksek olmasında öğretmenlik mesleğinin bilincinde oldukları ve bu mesleği hakkıyla icra edebilmek için bu fakülteyi isteyerek tercih etmiş olabilecekleri söylenebilir. Hukuk fakültesi öğrencilerinin de seçmiş oldukları meslek itibarı ile temel hak ve özgürlüklere ilgili ve duyarlı olabilecekleri düşüncesinden yola çıkarak bu durumun tutumlarını olumlu yönde etkilediği düşünülebilir. Covell ve Howe (1999)' nin çocuk hakları konusunda yapılan eğitici ve bilgilendirici çalışmaların çocuk haklarına yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği ve haklarını bilen çocukların başkalarının haklarına da saygı gösterdiklerine dair bulgusuna dayalı olarak hem eğitim fakültesi öğrencilerinin çocukların eğitimine yönelik olarak aldıkları derslerden hem de hukuk fakültesi öğrencilerinin bölümlerinin gereği olarak haklara yönelik aldıkları derslerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

4.3. İkinci Alt Probleme ilişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Mann Whitney U-Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	617	430,73	265758,50	50762,500	,000
Erkek	204	351,34	71672,50		
Toplam	821				

Tablo 14 incelendiğinde, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir ($U= 50762,500, p= ,000, p<.05$). Bu bulgu, çocuk haklarına yönelik tutumların cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı şekline yorumlanabilir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kadın öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, erkek öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Cinsiyet değişkenine göre literatür taramasında, yapılan çalışmalarda farklı bulgulara ulaşıldığı görülmüştür. Kepenekçi (2006) araştırmasında eğitim fakültesinde öğrenim gören kadın ve erkek öğrencilerden, kadın öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Değirmenci (2011) ise çalışmasında yine kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına göre çocuk haklarına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Kepenekçi ve Baydık (2009) çalışmalarında cinsiyet değişkeninin öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde Peker (2012) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Şehirli ve Ergin (2017) yaptıkları çalışmada kadın öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını erkek öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre daha olumlu bulmuştur. Aldemir (2014)'in yaptığı çalışmada cinsiyete göre tutum puanlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüş ve kadınların erkeklere göre daha olumlu tutumlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaya (2011) çalışmasında ise diğer çalışmalardan farklı olarak erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre çocuk haklarına yönelik daha olumlu bir görüşe sahip olduklarını tespit etmiştir. Meray (2012) yaptığı çalışmasında kadın öğretmen adaylarının insan hakları eğitimine yönelik tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmalardan elde edilen bulgulara göre kadın öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Çıkan bu sonuç kadın öğrencilerin daha duygusal hareket etmeleri, erkeklerin toplumsal olarak daha ön planda olmalarından kaynaklı olarak kadınların haklar konusunda bilinçlenmeye erkeklerden daha fazla istekli olmalarından kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

4.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin kardeş sayılarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin kardeş sayılarına göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Kruskal Wallis H-Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	Sıra Ortalamaları	Sd	X ²	P
1 kardeş	15	462,63	4	4,081	,395
2 kardeş	117	415,04			
3 kardeş	230	412,24			
4 kardeş	169	433,67			
5 kardeş ve üstü	290	392,50			
Toplam	821				

Tablo 15’e göre, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermemektedir $X^2 (sd=4, n= 821) = 4,081, p>.05$.

Lelebici ve Çeliköz (2016) yapmış oldukları çalışmada 2 ve daha az kardeş sayısı olan katılımcıların tutum puanlarının, kardeş sayısı 3 ve daha fazla olan katılımcıların tutum puanlarından düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yani kardeş sayısı fazla olan öğretmen adaylarının tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Doğan, Torun ve Akgün (2014) yaptıkları çalışmada kardeş sayısı değişkenine göre öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik ortalama tutum puanları arasında anlamlı farklılaşma bulmuşlardır. Çalışmaya göre kardeş sayısı 3 ve daha üzeri olan adayların tutumlarının, kardeş sayısı 2 ve daha az olan öğretmen adaylarının tutumlarından yüksek bulunmuştur. Kaya (2011)’nin yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının, yaşama, gelişim, korunma, katılım, eğitim ve genel ortalama boyutlarındaki görüşleri ile kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Osmanoğlu (2007)'da yaptığı çalışmada kardeş sayısı değişkenine göre çocuk haklarına yönelik görüşlerde farklılaşma bulunmamıştır.

Bu araştırmada kardeş sayısı çocuk haklarına yönelik tutumlarda bir farklılaşmaya sebep olmamıştır. Bireysel olarak herkes bir çocukluk dönemi yaşadığı için bireylerin kendi çocukluk dönemlerinde hak ve hukuklarıyla ilgili olarak farkındalıkları gelişebilir. Haklarıyla ilgili olarak birtakım imkanlara ulaşamamış olsa bile kişilerde bireysel olarak bir hak kavramı oluşabileceğinden kardeş sayısı değişkeninin bu konuda bir bağlayıcılığı olmayabilir. Ayrıca çeşitli sosyal çevrelerde bireyler akranlarıyla bir arada bulunduğu zamanlarda haklarına yönelik algıları gelişebileceğinden kardeş sayısının bu durumu etkilemediği düşünülebilir.

4.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin mezun oldukları lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin mezun oldukları lise türü değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Kruskal Wallis H- Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Mezun Oldukları Lise Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Test Sonuçları

Lise Türü	N	Sıra Ortalamaları	Sd	X ²	p
1. Düz Lise	186	372,92	6	12,476	,052
2. Meslek Lisesi	75	465,31			
3. Anadolu Lisesi	394	421,01			
4. İmam Hatip Lisesi	41	417,82			
5. Öğretmen Lisesi	97	397,14			
6. Fen Lisesi	14	488,00			
7.Sosyal Bil. Lisesi	14	343,32			
Toplam	821				

Tablo 16 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında mezun oldukları lise türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma görülmemektedir $X^2 (sd=6, n= 821) = 12,476, p>.05$.

Yıldız (2017) çalışmasında mezun olunan lise türü değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarda farklılık bulunmamıştır. Zöğ (2008) çalışmasında okul türü değişkenine göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik algılarında genel lise ve meslek lisesi arasında genel lise lehine farklılık tespit etmiştir.

Fen lisesi ve Anadolu lisesi gibi daha yüksek düzeyde akademik başarıyla öğrenci seçen liselerde öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek çevrelerden geldiği düşünüldüğünde çocuk haklarına yönelik tutumlarında farklılaşmanın olabileceği düşünülebilir. Ancak bu çalışmada lise türleri arasında farklılık bulunmaması bu değişkenin tutumları farklılaştırmadığını göstermektedir. Lise türlerine göre öğrencilerin tutumlarında farklılaşmanın görülmemesi liselerde haklar ve demokratik tutumlar konusunda eğitim ve uygulamalardaki yaklaşımların benzerlik gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

4.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Mann Whitney U-Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
1. Sınıf	365	430,29	157056,50	76178,500	,037
4. Sınıf	456	395,56	180374,50		
Toplam	821				

Tablo 17’deki sonuçlara bakıldığında örnekleme oluşturan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir ($U= 76178,500$, $p= .037$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 1.sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın bulgularından farklı olarak Şehirli ve Ergin (2017) çalışmalarında öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Yine benzer şekilde Yıldız (2017) çalışmasında 1. sınıf öğrencilerinin tutumlarının 2., 3., ve 4. sınıf öğrencilerine göre düşük olduğunu tespit etmiştir. Merey (2012) yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının insan hakları eğitimine yönelik tutumlarının sınıf düzeyi değişkenine göre değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Erdoğan (2018)'ın yaptığı çalışmada çocuk haklarına yönelik tutumlar üzerinde öğretmenlerin yaşına göre yapılan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Değirmenci (2011)'nin yaptığı çalışmada 1. sınıf öğretmen adaylarının tutum puanlarının 4. sınıf öğretmen adaylarının tutum puanlarına göre daha düşük düzeyde bulunmuştur. Kepenekçi ve Baydık (2009)'ın yaptıkları çalışmada 4. sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerine göre çocuk haklarına yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmalar değerlendirildiğinde sınıf düzeyi değişkenine göre tutum düzeylerinde farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu çalışmada 1. sınıf öğrencileri lehine bir farklılaşma bulunmuştur. Bu bulgu 1. sınıf öğrencilerinin daha duygusal bir yaklaşımla hareket etmelerinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca Kağıtçıbaşı (2010)'nın önemli yaşantılar olmadan tutumların değişmeyeceği görüşünden hareketle 4. sınıf öğrencilerinin konuya yönelik bakış açılarını ve tutumlarını geliştirebilecek yeterli yaşantılar geçirmemiş olmalarından kaynaklanabilir. Covell (2012), hakların erken dönemlerde verilmesinin yanı sıra yükseköğretimde de verilmesinin tutumların kalıcı olmasında ve içselleştirilmesinde ve sürdürülebilir bir çocuk hakları anlayışının sağlanmasında önemli olduğunu dile getirmiştir. Buradan hareketle öğrencilerin 4. sınıfa kadar aldıkları derslerin tutumları üzerinde pek fazla etkili olmadığı yorumu yapılabilir.

4.7. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları anne eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin anne eğitim durumları değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Kruskal Wallis H- Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Test Sonuçları

Anne Eğitim	N	Sıra Ortalamaları	Sd	X ²	p
Okur Yazar	147	408,02	6	9,717	,137
Değil	83	422,33			
Okur Yazar	293	417,15			
İlkokul	140	382,05			
Ortaokul	105	448,61			
Lise	47	349,65			
Üniversite	6	525,00			
Lisansüstü					
Toplam	821				

Tablo 18'e göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları anne eğitim durumları değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermemektedir $X^2 (sd=6, n= 821) = 9,717, p>.05$. Bu sonuca göre anne eğitim durumunun çocukların haklarına yönelik tutumları etkilemediği söylenebilir.

Kaya (2011)'nin çalışmasında öğrencilerin, çocuk haklarının korunma boyutunda anne eğitim düzeyinde görüşlerinde farklılaşma bulunmuş; yaşama, gelişim, katılım, eğitim ve genel ortalamaları ile annenin eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bunun yanında anne eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik görüşlerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Doğan, Torun ve Akgün (2014)'ün yaptıkları çalışmada anne eğitim durumlarına göre öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca çalışmada anne eğitim düzeyi farklarına bakıldığında ortalamalara göre annesi okuma yazma bilmeyen, ortaokul ve lise mezunu olan adayların annesi ilkokul ve lisans mezunu olan öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarından daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

4.8. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın yedinci alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları baba eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin baba eğitim durumları değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Kruskal Wallis H- Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Baba Eğitim	N	Sıra Ortalamaları	Sd	X ²	p
Okur yazar Değil	27	324,91			
Okur Yazar	50	430,33			
İlkokul	243	409,55	6	8,875	,181
Ortaokul	164	437,43			
Lise	187	389,17			
Üniversite	141	415,70			
Lisansüstü	9	499,56			
Toplam	821				

Tablo 19’ da test sonuçlarına göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları baba eğitim durumları değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermemektedir X^2 (sd=6, n= 821) = 8,875, p>.05.

Bu araştırmanın bulgularından farklı olarak Kaya (2011)’nin araştırmasında öğrencilerin çocuk haklarının korunma boyutunda baba eğitim durumu değişkenine göre görüşlerinde farklılaşma bulunmuş; yaşama, gelişim, katılım, eğitim ve genel ortalama boyutlarındaki görüşleri ile babalarının eğitim durumu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca eğitim durumu ilkokul olan babaların çocukların korunma hakkına yönelik görüşleri üniversite mezunu olan babaların görüşlerine göre daha düşük düzeyde bulunmuştur. Doğan, Torun ve Akgün (2014)’ ün yaptıkları çalışmada baba eğitim durumları ile öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Araştırmada aritmetik ortalamalara bakıldığında babası ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutum puan ortalamaları babası okuma yazma bilmeyen lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmen adaylarının tutum puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

4.9. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın sekizinci alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları anne mesleklerine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin anne mesleği değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Mann Whitney U-Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Anne Mesleği	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Ev Hanımı	753	412,17	310363,50	24721,500	,637
Çalışan	68	398,05	27067,50		
Toplam	821				

Tablo 20 incelendiğinde öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları anne meslek durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermemektedir ($U= 24721,500$ $p= .637$, $p> .05$).

Araştırmanın sonucuna göre anne mesleği değişkeni öğrencilerin tutumlarını etkilememiştir. Anne kimliğinin evrensel olması, anneler ve çocuklar arasında özel bir bağ olması, bir meslek icra ediyor olup olmamalarından bağımsız olarak annelerin çocuklarını imkanları ölçüsünde her türlü imkansızlıktan korumaları ve çocuklara yaklaşımları konusunda daha yapıcı bir anlayışla hareket etmelerinden kaynaklı olarak araştırmada böyle bir sonuca ulaşıldığı söylenebilir.

4.10. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin baba mesleklerine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin babalarının meslekleri değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Kruskal Wallis H- Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Baba Mesleği	N	Sıra Ortalamaları	Sd	X ²	p
Çiftçi	110	403,74			
Öğretmen	30	422,03			
Memur	120	418,18	6	1,828	,935
Serbest Meslek	234	402,20			
Emekli	147	402,54			
İşçi	91	434,88			
Esnaf	89	419,26			
Toplam	821				

Tablo 21'e göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin baba meslek durumları değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermemektedir X^2 (sd=6, n=821) = 1,828, p>.05.

Genel geçer olarak babalar çocuklarını koruma eğilimindedir. Çocukların haklarını korumak konusunda meslekten bağımsız olarak baba olmak yeterli olabilmektedir. Dolayısıyla bu durumda babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarını mesleklerinin etkilemediği söylenebilir.

4.11. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın onuncu alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte türüne göre farklılaşmakta mıdır?” biçiminde belirtilmişti.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte türü değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Mann Whitney U-Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22.

Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Anne Mesleği	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Hukuk	111	413,28	45874,50	39151,500	,913
Eğitim	710	410,64	291556,50		
Toplam	821				

Tablo 22 incelendiğinde öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları fakülte türü değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermemektedir ($U= 39151,500$, $p= .913$, $p> .05$).

Erdoğan (2018)'in yapmış olduğu çalışmada fen edebiyat, eğitim ve diğer fakülte mezunlarının eğitim enstitüsü mezunlarına göre çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Peker (2012)'in yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları fakülte türlerine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarında farklılaşma görülmemiştir. Ekici (2014) yaptığı çalışmada İngiliz dili ve Amerikan dili ve edebiyatı lisans programlarından mezun olan katılımcıların tutum puanlarının ilahiyat mezunlarından daha olumlu olduğunu tespit etmiştir. Kepenekçi (2006) çalışmasında eğitim fakültesi öğrencilerinin tutumlarını diğer fakülte mezunlarının tutumlarına göre daha olumlu bulmuştur.

Bu araştırmada fakülte türü değişkenine göre farklılık bulunmamasının nedeni eğitim fakültesi ve hukuk fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik aldıkları eğitimlerin tutumlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Çocukların eğitimine ilişkin derslerin fazlaca olduğu, hakların ve çocuk haklarının ağırlıklı olarak verildiği fakültelerdeki öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir.

4.12. On birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın on birinci alt problemi, “Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin bölüm türü değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölüm türü değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için “Kruskal Wallis H- Testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Bölüm Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Bölüm Türü	N	Sıra Ortalamaları	Sd	X ²	p
Sınıf	127	333,92	6	13,954	,030
Okul Öncesi	115	384,94			
Türkçe	77	379,94			
Sosyal	88	328,15			
Matematik	152	351,45			
Fen Bilgisi	91	322,03			
Özel Eğitim	60	414,53			
Toplam	710				

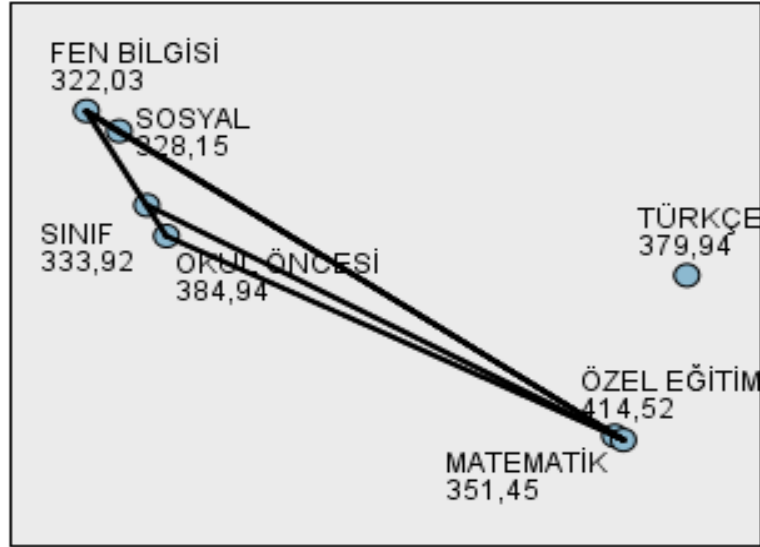
Tablo 23'e göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin bölüm türü değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermektedir X^2 (sd=5, n= 710) = **13,954, p<.05**.

Tablo 24.

Gruplar Arasındaki Farklılaşmanın Hangi Bölüm Türleri Arasında Olduğunu Belirten Sonuçlar

Bölüm Türü	N	Sıra Ortalamaları	X ²	P	Anlamlı Fark
A-Sınıf Öğretmenliği	127	333,92	13,954	,030	F- A, C, D, E B-E
B-Okul Öncesi	115	384,94			
C-Sosyal Bilgiler	88	328,15			
D-Matematik	152	351,45			
E-Fen Bilgisi	91	322,03			
F-Özel Eğitim	60	414,53			
Toplam	633				

Tablo 24'te sıra ortalamalarına bakıldığında Özel Eğitim Öğretmenliği öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları sınıf, sosyal bilgiler, matematik ve fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre farklılaşmaktadır. Bu farklılık özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin lehinedir. Benzer şekilde okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin sıra ortalamaları fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin lehinedir ($X^2= 13,954, p= .030, p<.05$). Bu farklılaşmaya ilişkin gruplar arası yapılan Pairwise Comparison testi sonuçları Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 2. Bölümler Arası İkili Karşılaştırmaları Gösteren Şema

Leblebici ve Çeliköz (2016) yapmış oldukları çalışmada okul öncesi ve sınıf öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının bölüm türü değişkenine göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmışlardır. Araştırmada ortaya çıkan bu bulgu Kaya (2011)'nin "Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarıyla İlgili Görüşleri" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında elde edilen bulgu ile benzerlik göstermektedir. Buna göre öğrencilerin yaşama ve katılım boyutlarındaki çocuk haklarına yönelik görüşleri ile genel ortalamaları okudukları bölüme göre farklılaşmakta iken diğer boyutlarda (gelişim, korunma ve eğitim) görüşleri ile okudukları bölüm arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca yaşama boyutunda anlamlı farklılık görülmezken katılım boyutunda okul öncesi eğitim öğrencileri ile sınıf öğretmenliği öğrencileri arasında okul öncesi eğitim öğrencileri lehine farklılık bulunmuştur. Gömleksiz ve Çetintaş (2011) çalışmalarında öğretmen adaylarının tutumlarının bölüm türü değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Türkçe öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının tutumları daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Değirmenci (2011)'nin yapmış olduğu araştırmada, okul öncesi öğretmenliği programına devam eden öğrencilerin tutumlarının diğer bölümlere devam eden öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına bakarak öğrenim görülen veya mezun olunan lisans programlarının çocuk haklarına yönelik tutumları farklılaştırdığı söylenebilir. Lisans döneminde haklara ve demokratik tutumlara ilişkin alınan derslerin bu durumu etkilediği düşünülebilir. Araştırmada özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin tutumları sınıf, sosyal

bilgiler, matematik ve fen bilgisi öğretmenliği bölümlerine devam eden öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Araştırmanın bu sonucuna göre özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin, özel eğitime muhtaç öğrencilerin kendilerini koruma ve haklarını savunma konusundaki yetersizliklerini göz önünde bulundurarak, çocuklara yaklaşımlarında daha hassas ve bilinçli hareket etmeleri gerektiğini düşünmelerinden ve aldıkları eğitimin içeriğinden kaynaklı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Benzer şekilde okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin tutumları fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Okul öncesi dönemde çocukların belli bir yaşın altında olması ve nedeniyle okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerine göre çocuklara yönelik tutumlarında ve algılarında daha duyarlı oldukları düşünülebilir. Bunun yanında fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin lisans döneminde aldıkları eğitimin tutumlarını etkilemediği, sosyal konulara daha az duyarlı oldukları yorumuna da ulaşılabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin cinsiyet, kardeş sayısı, mezun oldukları lise türü, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu ve anne-baba mesleği değişkenlerine göre çocuk haklarına yönelik tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, elde edilen bulgulara dayalı bazı sonuçlar belirtilmiş ve bu sonuçlara yönelik olarak geliştirilen öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibidir.

1. Betimsel istatistik sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçekten alınabilecek en yüksek madde puan ortalaması 5,00 iken örnekleme oluşturan öğrencilerin 4,66 ortalama puan ile çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur.
2. Araştırmada öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p < .05$). Bu farklılaşma kız öğrencilerin lehine bulunmuştur. Sıra ortalamalarına göre kız öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları 430,73 iken erkek öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları 351,34 olarak bulunmuştur.
3. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu beş ve daha fazla kardeş sayısına sahiptir. Öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).
4. Araştırmaya katılan öğrencilerden çoğunluğu Anadolu lisesi mezunudur. Bunu sırasıyla bunu düz lise, öğretmen lisesi ve meslek lisesi mezunları izlemektedir. Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında mezun

oldukları lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

5. Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeylerine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarında anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir ($p<.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında 1. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları 430,29 iken 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları 395,56 olarak bulunmuştur. Buna göre 1. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur.
6. Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinden 293'ü ilkokul mezunu 147'si okur yazar olmayan annelerden oluşmaktadır. Bunu ortaokul, lise, okur yazar olanlar, üniversite ve lisansüstü mezunlar takip etmektedir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları anne eğitim durumuna göre farklılık göstermemiştir ($p>0,05$).
7. Baba eğitim durumuna bakıldığında babalardan 243 kişi ilkokul, 187 lise, 164 ortaokul mezunudur ve bunları sırasıyla üniversite, okur-yazar, okur yazar olmayan ve lisans üstü mezunlar takip etmektedir. Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).
8. Öğrencilerin annelerinden 753'ü ev hanımı, 68'i çalışandır. Öğrencilerin anne mesleklerine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarında bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0,05$).
9. Öğrencilerin babaları çoğunlukla serbest meslek sahibidir. Sonrasında sırasıyla emekli, memur, çiftçi, işçi, esnaf ve öğretmen gelmektedir. Öğrencilerin baba mesleklerine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarında farklılaşma olmamıştır ($p>0,05$).
10. Araştırmaya katılan öğrencilerden 710'u eğitim fakültesi, 111'i hukuk fakültesinde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları fakülte türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).
11. Araştırmaya Eğitim Fakültesinden Sınıf, Okul Öncesi, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen Bilgisi ve Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünden

öğrenciler katılmıştır. Eğitim Fakültesi öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrencilerin bölüm türü değişkenine göre farklılık göstermiştir ($p<.05$). Farklılaşmanın hangi bölüm türleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan testler sonucunda sıra ortalamalarına bakıldığında özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları sınıf, sosyal bilgiler, matematik ve fen bilgisi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre farklılık göstermiştir. Bu farklılık özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin lehinedir. Benzer şekilde okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin sıra ortalamaları fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerine göre farklılık göstermiştir. Bu farklılık okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin lehine bulunmuştur.

5.2. Öneriler

1. Toplumların gelişimi ve ilerlemesinde çocuğa verdiği değerın önemi göz önüne alındığında; üniversite öğrencilerinin “İnsan Hakları” ve “Çocuk Hakları” gibi iki önemli kavram hakkında bilgi sahibi olmaları ve lisans döneminde bu dersleri almış olmaları haklara yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğinden bu anlamda yapılan çalışmaların geliştirilebilir ve sürdürülebilir olması oldukça önemlidir.
2. Cinsiyet ve çocuk haklarına yönelik tutum puanları incelendiğinde kadınların erkeklere göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Yapılan literatür taramasında da benzer sonuçlara rastlanmıştır, kadınların çocuk haklarına yönelik daha olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmüştür. Çocuk haklarının, insan haklarının başka bir kolu olduğu düşünüldüğünde cinsiyet gözetmeksizin toplumun her kesiminde yüksek bir duyarlılıkla karşılanması gerekmektedir. Buna göre kadınlarda her ne kadar annelik duygusunun ön planda olduğu hissedilse de toplumun tümünde farkındalık geliştirecek uygulamalar ve bilgilendirici çalışmalar yapılabilir.
3. Eğitim Fakültesinde öğretmen yetiştirildiği düşünüldüğünde tüm bölümlerde çocuk haklarına yönelik tutumun yüksek düzeyde olması beklenmektedir. Buna göre bölümler arasında farklılaşmaya neden olan durumların neler olduğunun araştırılması ve bu yönde bilgilendirici uygulamalara yer verilmesi

öğretmen adaylarının bu mesleği özümseyerek ve bilinçli olarak sergilemelerinde önem arz etmektedir.

4. Her ne sebepten olursa olsun çocukların ihmal edilmesi ve son yıllarda istismar olaylarındaki artış konunun önemini artırmaktadır. Bu nedenle çocuk haklarına yönelik yasal düzenlemelere ek olarak kamuda bilincin oluşturulması adına hakların kural gibi algılanmasının ötesinde, hakları özümseyip hayata geçirebilecek uygulamalar ve çalışmaların yapılması toplumların geleceği açısından oldukça önemlidir.
5. Çocuk haklarını koruma görevi toplumun tüm bireylerini ilgilendirdiğinden çocuklara ve yetişkinlere çocuk haklarıyla ilgili bilgi yaymak için kapsamlı bir planlama yapılması önemlidir.
6. Çocuk haklarının çocukların yalnızca korunması ve ihtiyaçların giderilmesine yönelik haklardan ibaret olmadığını ve bu anlamda gerek öğretmen adaylarına gerekse öğretmenlere hizmet öncesinde ve hizmet içinde eğitimler verilmeli, konuya yönelik iyileştirme alanlarının oluşturulması için uygun ortamlar yaratılmalıdır.
7. Bu araştırma İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olup daha geniş bir evren ve örneklem ile başka illerde ve üniversitelerde konuya yönelik farklı boyutlarda çalışmalar yapılarak toplumsal bir duyarlılık yaratılabilir ve alana katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2010). *Sokakta Yaşayan ve/veya Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelinin ve İl Eylem Planlarının Değerlendirilmesi Raporu*. Ankara: SHÇEK Genel Müdürlüğü.
- Akarşlan, M. (1998). *Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Akyüz, E. (1999). *Cumhuriyet ve çocuk*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezleri Yayınları.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuğu haklarının ve güvenliğinin korunması*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Akyüz, E. (2013). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aldemir, E. Y. (2014). *Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumlarının belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Archard, D. (1993). *Children : rights and childhood*. Routledge, London.
- Asutay, H. (2017). *Balkan Eğitim Araştırmaları*. Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Aydın, R. (2007). *Türkiye’de Eğitimle İlgili Yapılan Bilimsel Toplantılarda ve Milli Eğitim Şuralarında Ele Alınan Öğretmen Sorunları ile Milli Eğitim Bakanlığı Politika ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi (1980-2004)*. Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydınlık, A. (2017). *Çocuk haklarının gelişiminde okul öncesi eğitimin yeri ve önemi : “Ankara Örneği”*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Ballar, S. (1998). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Banko, Ç. (2017). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutum, davranış ve görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bellamy, C. (2004). *Dünya çocukları tehdit altında*. Ankara: UNICEF Yayınları.
- Benedek, W. (2014). *İnsan Haklarını Anlamak:İnsan Hakları Eğitimi El Kitabı*. Türkiye Adalet Akademisi Yayınları.
- Burt, R. A. (1979). Children as victims. & B. In P.A. Vardin içinde, *Children’s rights, contemporary perspectives*. New York: Teachers College Press, Columbia University.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Casas, F. (1997). Children's rights and children's quality of life: Conceptual and practical issues. *Social Indicators Research*, 42, 283-298.
- Cherney, I. D. (2010). Mothers', fathers', and their children's perceptions and reasoning about nurturance and self-determination rights. *International Journal of Children's Rights*(18), 79-99.
- Cılga, İ. (1999). Türkiye' de çocuk hakları çalışmaları, Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi,. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü ve Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Cılga, İ. (2001). Demokrasi insan hakları kültürü ve çocuk hakları. *Milli Eğitim Dergisi*(151).
- Claude, R. P. (2003). *Yaygın İnsan Hakları Eğitimi*. İstanbul: Ayyıldız Yayınevi.
- Covell, K. (2012). Child rights – the movement, international law and opposition. C. Butler içinde, *The Case For The Convention On The Rights Of The Child From The Perspective Of Child Psychology* (s. 13-38). Indiana: Purdue University Press.
- Covell, K. (2012). *Child rights-the movement, international law and opposition*. Indiana: Purdue University Press.
- Covell, K., & Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. 7, 171-183.
- Covell, K., Howe, R., & McNeil, J. (2010). Implementing Children's Human Rights Education in Schools. *Improving Schools*, 13(2), 1-16.
- Covell, K., Howe, R., & Polegato, J. (2011). Children's human rights education as a counter to social disadvantage: a case study from England. *Educational Research*, 193-206.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Davis, S. M., & Schwartz, M. D. (1987). *Children's rights and the law*. Lexington, Massachusetts: Lexington Books, D. C. Heath and Company.
- Deb, S., & Mathews, B. (2012). Children's rights in India: Parents' and Teachers' attitudes, knowledge and perceptions. *International Journal of Children's Rights*, 241-264.

- Değirmenci, T. (2011). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *20. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Doğan, G. Ö. (2017). *Çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: Anlayışlar ve Uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Doğan, İ. (2000). *Akıllı küçük: Çocuk kültürü ve çocuk hakları üzerine sosyo-kültürel bir inceleme*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Doğan, Y., Torun, F., & Akgün, İ. H. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *International Journal Of Human Sciences*, 503-516.
- Dönmez, T. (2015). *İlkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ejeh, M. U., & Akinola, O. (2009). Children's rights and participation in schools: Exploring the awareness level and views of Nigerian primary school children. *Elementary Education Online*, 176-182.
- Ekici, F. Y. (2014). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 66-67.
- Eraslan, L. (2015). *Çocukluk Sosyolojisine Giriş*. Ankara: Vize yayıncılık.
- Erbay, E. (2011). *Türkiye'de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaların eleştirel analizi ve bir model önerisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, B. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılıkları ve çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Faiz, M., & Kamer, S. (2017). Prospective teachers' opinions concerning children's rights. *Journal of Education and Learning*, 6, s. 118-128.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan "Çocuk Hakları" konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Flowers, N. (2007). *Compassito: manuel on human rights education for children*. Council of Europ.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk hakları*. İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Freeman, M. (2000). The future of children's rights. *Children & Society*, 14, 277-293.

- Gömlüksiz, M. N., & Çetintaş Sare. (2011). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(17), 1-14.
- Göz, N. L., & Demir, M. (2013). İnsan hakları demokrasi ve vatandaşlık eğitimi. İ. Acun, B. Tarman, & E. Dinç (Dü) içinde, *Çocuk ve Kadın* (s. 35-53). Ankara: Pegem Akademi.
- Gözütok, D. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Gözütok, F. D. (1995). Öğretmenlerin Demokratik Tutumları. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 40(1), 135-156.
- Guralnick, J. M. (2013). Developmental Science and Preventive Interventions for Children at Environmental Risk”. *Infants Young Children*, 26(4), 270-285.
- Güldalı, Ş. U. (2017). Çocuk hakları eğitimi. R. Turan içinde, *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi* (s. 159-196). Ankara: Pegem Akademi.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi.
- Güneş, G. (2012). *Çocuk hakları açısından Türkiye'deki sığınmacı çocuklar-Çeçen Çocukları Örneği-*. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Hallet, C. (2000). Children's rights. *Child Abuse Review*, 9, 389-393.
- Heywood, C. (2003). *Batıda Çocukluğun Tarihi*. İstanbul: Kitap yayınevi.
- Howe, R. B., & Covell, K. (tarih yok).
- Howe, R. B., & Covell, K. (2005). *Empowering children: Children's rights education as a pathway to citizenship*. University of Toronto Press.
- İnan, A. N. (1968). *Çocuk hukuku*. İstanbul: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2006). A Study of university students'attitudes towards children's rights in Turkey. *The International Journal of Children's Rights*, 307-319.
- Karaman Kepenekçi, Y., & Baydık, B. (2009). Zihinsel engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 329-350.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatekin, K., Merey, Z., Sönmez, Ö. F., & Kuş, Z. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının insan hakları eğitimine yönelik tutumları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2193-2207.
- Karatekin, K., Merey, Z., Sönmez, Ö. F., & Kuş, Z. (2012). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının insan haklarına yönelik tutumları. *International Periodical For The Languages*, 2193-2207.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Keşen, Y. (2008). *Eğitimciler için insan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Keşen, Y. K. (1999). İnsan hakları eğitiminde okul ve sınıf havasının rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 353-361.
- Keşen, Y. K. (2000). *İnsan hakları eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kızılırmak, K. (2015). *Ankara il merkezinde yaşayan 61-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin, çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kor, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. Çanakkale: Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Kulaksız, Y. (2014). Yoksulluk Bağlamında Çocuk İş Gücü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 91-111.
- Kükürtçü, S. K. (2011). *5-6 Yaş çocukların ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Leblebici, H., & Çeliköz, N. (2017). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, (3)1.
- Leung, Y. W., & Lo, Y. L. (2012). Are Liberal Studies teachers ready to prepare human rights respecting students? A portrait of teachers' attitudes towards human rights. *Intercultural Education*, 23(4), 341-354.
- Lo, Y. L. (2018). *Hong Kong pre-service teachers' attitudes towards and knowledge of children's rights*. Australia: The University of Queensland.

- Long, S. (2017). *Children's rights education in the early years: an exploration of the perspectives of undergraduate students*. United Kingdom: Queens University.
- Margolin, C. R. (1982). A survey of children's views on their rights. *Journal Of Clinical Child Psychology*, 11(2), 96-100.
- MEB. (2011). *Çocuk hakları ve hukuku*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Aile ve Tüketici Hizmetleri.
- Moroğlu, N. (2003). *Türkiye'de ve Dünya'da çocuk hakları*. İstanbul: Alman Liseleri Kültür ve Eğitim Vakfı.
- Musaoğlu, E. B. (2012). *MEB 36-72 Aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programının (2006) çocuk hakları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Müftü, G. (1998). *Çocuk Hakları İzleme ve Raporlama*. 02 16, 2018 tarihinde <http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklarinin-tarihcesi>. adresinden alındı
- Müftü, G. (2001). Çocukların hakları. *Milli Eğitim Dergisi*(151).
- Nelken, D. (1998). Afterword: Choosing Rights for Children. *Children's rights and traditional values*. USA: Ashgate.
- Neslitürk, S., & Ersoy, A. (2007). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri. *Journal of Theory and Practice in Education*, 3(2), 245-257.
- Onur, B. (2005). Çocukluğu dün ve bugün. *İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 99-112.
- Osler, A., & Starkey, H. (1996). *Teacher Education and Human Rights*. London: David Fulton.
- Osler, A., & Starkey, H. (1998). Children's rights and citizenship: Some implications for the management of schools. *The International Journal of Children's rights*, 6, 313-333.
- Osmanoğlu, Y. S. (2007). *Uşak İli lise son sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ozansoy, C. (1999). Öznesini Arayan Nesnelere: Çocuk ve Çocuk Hakları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(1), 39-62.
- Özdemir, H., & Ruhi, A. (2012). *Çocuk hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Öztürk, A. (2017). Çocuk hakları ve eğitimine psikolojik bir bakış. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 429-451.

- Peker, R. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Manisa İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Polat, O. (1997). *Çocuk ve hakları*. İstanbul: Analiz Yayınları.
- Polat, O. (2008). Türkiye'de çocuk haklarının durumu. *Toplum ve Demokrasi*, 149-157.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*. Ankara: Imge Kitabevi.
- Raporlama, Ç. H. (Erişim tarihi 16.02.2018). (<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocukhaklarinin-tarihcesi>).
- Ruck, M. D., Tenenbaum, H., & Willenberg, I. (2011). *South African mixed-race children's and mothers' judgments and reasoning about children's nurturance and self-determination rights*. U.S.A: Blackwell Publishing.
- Sadık, F., & Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1).
- Save the Children. (2006). *Children's rights: A teachers guide*. içinde London: Save the Children.
- Sayita, S. U. (2000). İnsan hakları. *Çocuk Hakları* (s. 373-394). içinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2001). Çocuk hakları, çalışan çocuklar ve eğitim sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
- Serozan, R. (2005). *Çocuk hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Seyhan, G. B., & Arslan Cansever, B. (2016). Öğretmen adaylarının “çocuk hakları”na ilişkin algılarının materyal tasarımları ve görüşleri çerçevesinde incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 98-119.
- Shaid, M. (2009). Knowledge, attitudes and practices of primary school teachers regarding rights of children. *Journal of Elementary Education*, 19(1-2), 25-50.
- Shier, H. (2016). *Children's rights in school: the perception of children in Nicaragua*. United Kingdom: Queens University.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E., & Çinko, M. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Sural, Ü. Ç. (2018). *Kamu ilkokullarında öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Şehirli, Y. A., & Ergin, A. (2017). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları. *Balkan Eğitim Araştırmaları*, 101-112.
- Taçman, M. (2009). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 71-88.
- Tan, M. (1993). *Çocukluk dün ve bugün, toplumsal tarhte çocuk*. Ankara.
- Tanrıbilir, F. B. (2011). *Çocuk haklarının uluslararası korunması ve koruma mekanizmaları*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tiryakioğlu, B. (1991). *Çocukların korunmasına ilişkin milletlerarası sözleşmeler ve Türk hukuku*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Torun, F. (2011). *Çocuk hakları öğretiminde oyun yönetiminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi*. Adıyaman: Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Tüysüzer, B. Ş. (2018). *Okul yöneticilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ortak Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Uçuş, Ş. (2013). *Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2014). *Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi: uygulama öğretmeninin ve katılımcıların görüşleri*. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 3(2).
- Uluç, F. Ö. (2008). *İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- UNDP. (2011). *United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)*. New York: Palgrave Macmillan. .
- UNICEF. (2004). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- UNICEF. (2005). *Dünya çocuklarının durumu*. Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- UNICEF. (2007). *Çocuk hakları ve gazetecilik uygulamaları*. Dublin Teknoloji Enstitüsü.
- UNICEF. (2011). *Türkiye'de çocukların durumu raporu*. Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- UNICEF. (2013). *Çocuk Refahı Belgesi*. Kalkınma Bakanlığı ve UNICEF Türkiye Temsilciliği.

- Unutkan, Ö. P. (2008). İnsan hakları, çocuk hakları ve eğitimi. A. Oktay içinde, *Eğitim Bilimine Giriş* (s. 98-120). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Waldron, F., & Oberman, R. (2016). Responsible citizens? How children are conceptualised as rights holders in Irish primary schools. *The International Journal of Human Right*, 744-760.
- Washington, F. (2010). *5-6 Yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Wringe, C. A. (1985). *Children's rights: A philosophical study*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Yıldız, M. (2017). *Sağlık yüksekokulu ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zöğ, D. (2008). *Eğitim yönetimi ve denetimi bilim dali öğrencilerin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki (İstanbul ili beyoğlu ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

EKLER

EK 1. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği Kullanım İzni

Yasemin Karaman Kepenekci <karaman.kepenekci@gmail.com>
6.11.2017 Pzt 11:11
Siz

3 ek (369 KB) Tümünü indir Tümünü OneDrive'a kaydet

 CH-Ölcek-Turkce.doc 55 KB	 Yasemin-Berrin-14-Kasim-20... 239 KB	 CR_14-3_05_Kepekci.pdf 75 KB
--	---	--

Sevgili Şulehan Gürkan,
Geliştirmiş olduğum "Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği"ni belirttiğiniz her iki çalışmanızda da kullanabilirsiniz.
Ek'te ilgili belgeleri gönderiyorum.
Kolaylıklar dilerim.

3 Kasım 2017 10:23 tarihinde Şule Gürkan <nursule.49@hotmail.com> yazdı:

İyi günler diliyorum Sayın Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ Hocam,
Malatya İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR danışmanlığında yüksek lisans yapmaktayım. Seminer ve tez konuyla(hem seminerde hem de tezde) ilgili olarak geliştirmiş olduğunuz Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeğini izniniz olursa kullanmak istiyorum. İzin onayınızı ve izniniz olduğu takdirde ölçeğin tamamını gönderebilirsiniz ya da ölçeğe nereden ulaşabileceğimi iletirseniz çok memnun olurum.
Saygılarımla,
Şulehan GÜRKAN

EK 2. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)

Madde No	Maddeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
1	18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	()	()	()	()	()
2*	Çocuk hakları konusunda özel bir uluslararası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur .	()	()	()	()	()
3	Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.	()	()	()	()	()
4	Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.	()	()	()	()	()
5	Çocuğun en temel hakkının “yaşama hakkı” olduğuna inanıyorum.	()	()	()	()	()
6	Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	()	()	()	()	()
7	Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	()	()	()	()	()
8	Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
9	Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	()	()	()	()	()
10	Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	()	()	()	()	()
11	Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	()	()	()	()	()
12	Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	()	()	()	()	()
13	Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	()	()	()	()	()
14*	Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır .	()	()	()	()	()
15*	Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur .	()	()	()	()	()
16	Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()
17	Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
18	Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()
19	Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	()	()	()	()	()
20	Çocukların savaşlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()
21	Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	()	()	()	()	()
22	Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()

* Ters maddeler

EK 3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir.

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu *düşünerek*,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Antlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını *hatırda tutarak*,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini *kabul ederek*,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini *anımsayarak*,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna *inanmış olarak*,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini *kabul ederek*,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini *göz önünde bulundurarak*,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24' üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10'uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını *hatırda tutarak*,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu"nu *hatırda tutarak*,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin

Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silâhlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini *anımsayarak*,

Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu *bilinci içinde*,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi *gözönünde tutarak*,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin *bilincinde olarak*,

Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

I. KISIM

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.
2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.
3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.
4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki

buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1'inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terketme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.
2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.
2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlanılamaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, slâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu gözönüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyararak, kararını verir.

b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (malî) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin

olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürsüz çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanıır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar. 2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, anababaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;
 - a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
 - b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
 - c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
 - d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşıntıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
 - e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,
2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.
2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tesbit ederler;
- b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikoaktif maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel nitelikteki de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.
- b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylece bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurulurken yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) Bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II. KISIM

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır.

Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. KISIM

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, sözkonusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri sözkonusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

"İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır."

UNICEF Türkiye Temsilciliği tarafından hazırlanmıştır.

EK 4. Araştırma ve Uygulama İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 22/10/2018-E.81159

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 50235129-100
Konu : Uygulama İzni

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsünün, 18/10/2018 tarihli ve 80135 sayılı yazısı,

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Şulehan KIRAÇ, Dr. Öğretim Üyesi Hasan AYDEMİR danışmanlığında yürütmekte olduğu tezinin gereği Fakülteniz 4. sınıf öğrencilerine "Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)" ni uygulamak istemektedir.

Adı geçen öğrencinin söz konusu çalışmasını yapabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi hususunda gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof.Dr. Nusret AKPOLAT
Rektör Yardımcısı

Ek:Yazı ve ekleri.

Dağıtım:
Eğitim Fakültesi Dekanlığına
Hukuk Fakültesi Dekanlığına

İnönü Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, Öğrenci Merkezi
Telefon No: 04223773090 Faks No: 04223410053
E-Posta: ogrenci@inonu.edu.tr İnternet Adresi:
<https://www.inonu.edu.tr/tr/cms/ogrenci>

Bilgi İçin: Ayşe TANRIVERDİ
Unvan: Memur

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır